

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİMDALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**6728 SAYILI KANUN KAPSAMINDA KARŞILIKSIZ ÇEKTE
KAYNAKLANAN SORUMLULUK VE YAPTIRIMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hüseyin KURT**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Hakim AZİZ**

**Karabük
MART/2018**

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİMDALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**6728 SAYILI KANUN KAPSAMINDA KARŞILIKSIZ ÇEKTE
KAYNAKLANAN SORUMLULUK VE YAPTIRIMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hüseyin KURT**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Hakim AZİZ**

**Karabük
MART/2018**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ KURULU ONAY SAYFASI	5
DOĞRULUK BEYANI	6
TEŞEKKÜR	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ.....	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	15
KAPSAM ve SINIRLILIKLAR	15
BİRİNCİ BÖLÜM	16
ÇEK KAVRAMI VE KARŞILIKSIZDIR İŞLEMİNE TABİ OLMASI	16
1.1. ÇEK KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞEKİL ŞARTLARI	16
1.1.1. Çekin Tanımı ve Tarihçesi	16
1.1.2. Çekin Hukuki Niteliği.....	20
1.1.3. Çek Düzenleme Koşulları.....	22
1.1.4. Çekin Şekli Unsurları	23
1.1.4.1. Çek Kelimesinin Bulunması.....	23
1.1.4.2. Havale Kaydının Bulunması	24
1.1.4.3. Muhatabın Ticaret Unvanını İçermesi	25
1.1.4.4. Ödeme Yerinin Belirtilmesi	25

1.1.4.5. Düzenleme Tarihini İçermesi.....	26
1.1.4.6. Düzenleme Yerini İçermesi.....	29
1.1.4.7. Düzenleyenin İmzası.....	30
1.1.4.8. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası.....	31
1.1.4.9. Karekod.....	32
1.1.5. Çek Kanunu'nda Düzenlenen Şekil Şartları.....	35
1.1.6. İhtiyari Kayıtlar.....	36
1.1.7. Çeke Konulması Yasak Kayıtlar.....	36
1.1.7.1. Yazılmamış Sayılan Kayıtlar.....	36
1.1.7.2. Çeki Geçersiz Kılan Kayıtlar.....	36
1.2. ÇEKTE KARŞILIK KAVRAMI VE İBRAZ SÜRELERİ.....	37
1.2.1. Çekte Karşılık Kavramı.....	37
1.2.2. Çekte İbraz Süreleri.....	38
1.3. KARŞILIKSIZ ÇEK.....	39
1.3.1. Karşılıksız Çekin Tanımı.....	39
1.3.1.1. Çek Niteliğine Haiz Belge Olması.....	39
1.3.1.2. Süresi İçerisinde İbraz Edilmesi.....	39
1.3.1.3. Çekin Ödenmemiş Olması.....	40
1.3.1.4. Ödenmeme Durumunun Tespit Edilmesi.....	41
1.3.2. Bankanın Karşılıksızdır İşlemi Yapabileceği Durumlar.....	41
1.3.2.1. Karşılığın Hiç Bulunmayıp Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödememesi.....	42
1.3.2.2. Karşılığın Hiç Bulunmayıp Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödemesi.....	42
1.3.2.3. Kısmi Karşılıkta Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödemesi.....	42
1.3.2.4. Kısmi Karşılıkta Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödememesi.....	43
1.3.3. Takas Odasına İbraz Halinde Yapılacaklar.....	43
İKİNCİ BÖLÜM.....	44
KARŞILIKSIZ ÇEKTE KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUKLAR.....	44
2.1. BAŞVURU BORÇLULARININ HUKUKİ SORUMLULUKLARI.....	44
2.1.1. Hamilin Başvuru Hakkı.....	44
2.1.2. Başvuru Hakkının Maddi ve Şekli Şartları.....	44
2.1.3. Başvuru Borçluları ve Sorumluluklarının Niteliği.....	45
2.1.4. Başvuru Hakkının Kapsamı.....	45

2.1.4.1. Hamil Açısından.....	45
2.1.4.2. Ödeme Yapan Başvuru Borçlusunu Açısından.....	47
2.1.5. Başvuru Hakkının Kullanılmasında Zamanaşımı Süresi	47
2.1.6. Başvuru Hakkının Kaybı Halinde Yapılabilecekler	48
2.1.6.1. Sebepsiz Zenginleşme Hükümlerine Başvurulması.....	48
2.1.6.2. Karşılığın Devri.....	49
2.1.6.3. Temel İlişkiye Dayanarak Zararın Tazmini	50
2.2. TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN ARALANMASI	51
2.3. BANKANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU	54
2.3.1. Bankanın Karşılığı Ödeme Yükümlülüğü	54
2.3.2. Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü	55
2.3.3. Bankanın Sorumluluk Bedelini Ödemeyeceği Durumlar	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	59
CEZAI SORUMLULUKLAR	59
3.1. KARŞILIKSIZ ÇEK NEDENİYLE UYGULANAN YAPTIRIMLAR.....	59
3.1.1. 3167 Sayılı Kanundan Önceki Dönem (1985 Öncesi)	61
3.1.2. 3167 Sayılı Çek Kanunu'nun Kabulü	62
3.1.3. 3863 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler.....	63
3.1.4. 11.12.2002 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı	64
3.1.5. 4814 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler.....	65
3.1.6. 5941 Sayılı Çek Kanunu'nun Kabulü	66
3.1.7. 6273 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler.....	67
3.1.8. 6728 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler.....	69
3.2. KARŞILIKSIZ ÇEK SUÇU VE CEZANIN UYGULANMASI.....	75
3.2.1. Karşılıksız Çek Suçu.....	75
3.2.2. Karşılıksız Çek Suçunun Faili	78
3.2.2.1. Çek Hesabı Sahibinin Gerçek Kişi Olması.....	78
3.2.2.2. Çek Hesabı Sahibinin Tüzel Kişi Olması.....	79
3.2.2.3. Tüzel Kişiliğin Perdesinin Aralanması Halinde Cezai Sorumluluk	80
3.2.3. Şikâyet Hakkı	81
3.2.3.1. Şikâyet Hakkının Kullanım Usulü	81
3.2.3.2. Şikâyet Hakkına İlişkin Maddenin Yürürlük Tarihi	82
3.2.4. Karşılıksız Çek Suçunun Cezai Sonuçları	83
3.2.4.1. Adli Para Cezası.....	83

3.2.4.2. Hapis Cezası	85
3.2.5. Cezanın Düşmesi	85
3.2.5.1. Etkin Pişmanlık	85
3.2.5.2. Şikâyetten Vazgeçme	87
3.2.6. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı	87
3.2.6.1. Gerçek Kişiler Yönünden Uygulanması	87
3.2.6.2. Tüzel Kişiler Açısından Uygulanması	87
3.2.6.3. Koruma Tedbiri Olarak Uygulanması	89
3.2.6.4. Çek Defterlerini Geri Verme Yükümlülüğü	89
3.2.6.5. Sermaye Şirketlerinin Yönetim Organlarında Görev Alma Yasağı	89
3.2.6.6. Yasak Kararına Uyulmamasının Yaptırımı	89
3.2.6.7. Yasak Kararının Kaldırılması	90
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	91
MEVZUATTAKİ DEĞİŞİKLİKLERİN TİCARİ HAYATA YANSIMALARI..	91
4.1. Karşılıksız Çeke İlişkin Verileri Takip Eden Kurum ve Kuruluşlar	91
4.2. Çekin Ekonomik Hayattaki Yeri	92
4.3. Karşılıksız Çek Sayılarına İlişkin Bilgiler	95
4.4. 6728 sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Bilgiler	104
4.5. Çek Yasağı Kararlarına İlişkin Bilgiler	106
4.6. Karşılıksız Çek Nedeniyle Açılan Davaların Sayısı	108
4.7. Bankanın Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutardaki Değişim	110
4.8. Tablolar ve Grafikler Hakkında Değerlendirme	113
SONUÇ ve ÖNERİ	115
KAYNAKÇA	122
TABLolar LİSTESİ	129
ŞEKİLLER LİSTESİ	130
EKLER LİSTESİ	130
ÖZGEÇMİŞ	131

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Hüseyin KURT'a ait "6728 Sayılı Kanunda Düzenlenen Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Sorumluluk ve Yaptırımlar" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından İşletme Anabilimdalı Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği /oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Doç. Dr. Ferudun KAYA	
Danışman Üye	: Dr. Öğr. Üyesi, Hakim AZİZ	
Üye	: Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU	

Tez Sınavı Tarihi: 05.04.2018

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

HÜSEYİN KURT

TEŞEKKÜR

Çek Hukuku uygulamasında sıklıkla rastlanan karşılıksız çekten doğan hukuki ve cezai sorumluluklara ilişkin son yasal düzenlemeleri dikkate alarak hazırladığım bu tez çalışmasının ticaret hukuku alanında çalışanlar açısından faydalı olmasını temenni ediyorum.

Bu vesileyle, yüksek lisans eğitimim süresince destek ve katkılarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Hakim AZİZ ve değerli aileme teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

MART 2018
HÜSEYİN KURT

ÖZ

6728 sayılı kanun ile çekte ilişkin hukuki muamelelerde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Karşılıksız çek vakalarının azaltılması ve usulsüz çek kullanımının neden olduğu iktisadi sorunların çözümü amacıyla gerçekleşen yasa değişikliği ile çek karşılığının bankada bulundurulmasına ilişkin yükümlülüğü ihlal eden kişi hakkında adli para cezası uygulanması ve bu para cezasının ödenmemesi halinde hapis cezasına çevrilmesi öngörülmüştür. Değişiklikler kapsamında cezai hükümlerin yanı sıra çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına da yer verilmiştir. Karşılıksız çek nedeniyle açılacak davalar İcra Mahkemelerinde görülecek ve yargılamalarda CMK yerine İİK hükümleri uygulanacaktır.

Karşılıksız çek suçunu yeniden düzenlemeyi, cezasını daha etkin kılmayı ve yargılamayı hızlandırmayı hedefleyen 6728 sayılı kanun kapsamındaki değişiklikler çek karşılığının bankada bulundurulmaması durumunda öngörülen cezai yaptırım türleri, yargılamayı yapmakla görevli mahkemelerin İcra Mahkemeleri olması, yargılama sırasında CMK'nın sanık haklarını koruyan hükümleri yerine İİK hükümlerinin uygulanacak olması başta olmak üzere birçok açıdan eleştirilmekte ve yasa değişikliğine ilişkin çeşitli hükümlerinin Anayasa'ya ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Ticari hayatın önemli bir sorunu olan karşılıksız çek sayısındaki artışın engellenmesi ve çekte olan güvenin arttırılması amacıyla yapılan yasal değişiklikler ile uygulamaya konan cezai yaptırımların karşılıksız çek sayısının azalmasında hiçbir etkisinin olmadığı söylenemez. Zira çekte olan ilginin en önemli nedeni uygulanan yaptırımların çek hamiline sağladığı güvencedir. Ancak sayısal veriler karşılıksız çek nedeniyle hapis cezasının uygulandığı yıllarda da karşılıksız çek olaylarında ve dava sayılarındaki artışın devam ettiğini göstermektedir. Bu bakımdan çekte kullanımının kaybettiği itibarını yeniden kazandırmanın ve çeki güvenli bir ödeme aracı haline getirmenin yolunun, faillere hapis veya adli para cezası uygulamaktan ziyade, çek keşide edenlerde itibar ve ehliyetin gözetilmesiyle sağlanacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Karşılıksız Çek, Adli Para Cezası, Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı.

ABSTRACT

Comprehensive amendments were made in the legal proceedings related to the checks with the Law No 6728. With the law amendments, which was aimed to reduction of bad check cases and solve economic problems which caused by illegal check usage, it is foreseen that the person who violates the obligation to keep the deposit in the bank will have judicial fine and if it is not paid it will be changed to imprisonment. Besides the criminal provisions check arrangements and prohibition of the opening check account is also in the scope of changes. Cases against rubber check will be seen in the Execution Courts and during the proceedings provisions of the İİK will be applied instead of CMK provisions.

The changes made by the Law No 6728, which are aimed to reform the rubber check crime, making the penalty more effective and accelerating the trial, are criticized firstly with the types of criminal sanctions predicted to the check deposit's absence in the bank, making Execution Courts as trial courts and making İİK's provisions in charge instead of CMK's provisions which are protecting the accused. It's also claimed that various provisions of the admentments are against the constitution and against the European Court of Human Rights.

It can not be said that there are no effect in reduce of rubber check numbers with the penal sanctions of amendments which are made for increase confidence to check and reducing the increase in the number of rubber check as commercial life's important problem. Because the most important reason of interest to check is assurance of check holder which is provided by imposed sanctions. However, numerical datas shows that there are increase of rubber check cases in the years when the imprisonment has been imposed due to rubber check. In the respect, the way to earn reputation to check and making the check a realiable means of payment should not be imprisonment or judicial fine. This reputation and reliability can be achieved by giving the checkbooks to those who are able to use it as of their situation.

Keywords : Rubber check, forensic punishment, the liability of drawee bank

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	6728 Sayılı Kanun Kapsamında Düzenlenen Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Sorumluluk ve Yaptırımlar
Tezin Yazarı	Hüseyin KURT
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Hakim AZİZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	10.03.2018
Tezin Alanı	Ticaret Hukuku
Tezin Yeri	KBÜ SBE / Karabük
Tezin Sayfa Sayısı	131
Anahtar Kelimeler	Karşılıksız Çek, Adli Para Cezası, Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Responsibilities and Sanctions of rubber check in the Law no 6728
Author of the Thesis	Hüseyin KURT
Advisor of the Thesis	Dr. Academic Member, Hakim AZİZ
Status of the Thesis	MBA
Date of the Thesis	10.03.2018
Field of the Thesis	Ticaret Hukuku
Place of the Thesis	KBU SSI / Karabük
Total Page Number	131
Keywords	Rubber check , forensic punishment, the liability of drawee bank

KISALTMALAR

AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BTOM	: Bankalararası Takas Odaları Merkezi
C	: Cilt
CGTİHK	: 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hk. Kanun
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇK	: 5941 sayılı Çek Kanunu
E.	: Esas
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
KKB	: Kredi Kayıt Bürosu
m.	: Madde
S	: Sayı
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Tez çalışmasının birinci bölümünde çek ve karşılıksız çek kavramları incelenecektir. Bu bölümde öncelikli olarak çekin hukuki mahiyeti ve unsurları ele alınacaktır. 6728 sayılı kanun, sadece Çek Kanunu'nda değil, çekin zorunlu unsurlarını belirleyen Türk Ticaret Kanunu'nda da değişiklikler yapmıştır. Bu kapsamda uygulamaya giren karekod sisteminin karşılıksız çek sayısını büyük oranda düşüreceği değerlendirilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde karşılıksız çekten kaynaklanan hukuki sorumluluklar ele alınacaktır. Başvuru borçlularının çek hukukundan kaynaklanan hukuki sorumlulukları ile başvuru hakkının kaybedilmesi halinde kambiyo senetlerine dair ortak hükümler kapsamında kullanılabilir haklar incelenecektir. Çekin karşılığının ibraz anında bankada bulundurulmaması halinde bankanın ödemek zorunda olduğu kanuni bedele ilişkin hususlar ele alınacaktır. Bu bölümde ayrıca vergi kaçakçılığının ve kayıt dışı ekonominin engellenmesi amacıyla tüzel kişiliğin perdesinin aralanmasına yönelik düzenlemeler incelenecektir.

Üçüncü bölümde karşılıksız çekten kaynaklanan cezai sorumluluklar incelenecektir. Bu bölümde öncelikle, karşılıksız çek nedeniyle cezai yaptırım düzenlemesinin geçmişten günümüze geçirdiği değişim incelenecek, bu düzenlemelerin arkasındaki hukuki görüşler ve ticari hayattan gelen talepler ele alınacaktır. Bu bölümde 6728 sayılı kanunun Anayasa'ya aykırılığına yönelik iddiaların yanı sıra banka görevlisinin cezai sorumlulukları hakkında da bilgi verilecektir.

Son olarak dördüncü bölümde ise çekin ekonomik hayattaki yerine değinilecek, karşılıksız çek sayıları ve çek yasağı kararlarına ilişkin bilgiler ile karşılıksız çek nedeniyle açılan davalara ilişkin veriler yıllara göre ve yıllar arasında karşılaştırmalı olarak sayısal veriler de kullanılmak suretiyle ortaya konacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Karşılıksız çekten kaynaklanan sorumluluklar 5941 sayılı Çek Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Çek Kanunu, ticari hayatın vazgeçilmez bir parçası olan çekle ödeme yapılırken uyulması gereken usulü düzenlemeyi, keşide edilen çekin karşılığının çıkmaması durumunda uygulanacak cezai ve idari yaptırımları, ekonomik alanda güvenin sağlanabilmesi için devletin kontrolünü artırmayı ve çekerle dair hukuki müeyyide ve sorumlulukları düzenlemeyi hedeflemektedir.

TTK'da ve Çek Kanunu'nda zaman zaman çekerle ilişkin önemli değişiklikler yapılmaktadır. Bu değişikliklerin temel nedeni çekerle olan güveni artırmak ve karşılıksız çek vakalarını en aza indirmek olarak gösterilmektedir. Ancak karşılıksız çek konusunda yapılan düzenlemeler sorunu çözmekte başarılı olamamış, hukuki ve cezai sorumluluklar konusunda kanuni istikrar sağlanamamıştır. Doktrinde dolandırıcılık, sahtecilik ve bazı hileli hareketlerle iflas suçları işlenmedikçe ceza hukukunun ticari hayata ve özel hukuk alanına müdahalesinin isabetli olmayacağına yönelik görüşler ileri sürülmektedir. Buna rağmen çekle ilgili sorunların çözülememesi nedeniyle son olarak 6728 sayılı kanun ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda değişiklik yapılmış ve çek hukukunun cezai yaptırımla desteklenmesi düşüncesine geri dönmüştür.

Bu çalışma ile çekte karşılık, ibraz süreleri, karşılıksız çekin hukuki ve cezai sorumluluğu, karşılıksız çek olgusuna yönelik cezai yaptırımlara ilişkin mevzuat ve uygulamada dikkat çeken sorunların tespit edilmesi, özellikle 6728 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonrasında tekrar gündeme gelen çek hukukunun cezai yaptırımla desteklenmesi düşüncesinin ne ölçüde başarılı olduğu/olabileceği, karşılıksız çek olaylarını azaltmada uygulanması gereken yöntemlerin neler olması gerektiği hususlarına yönelik çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışmasının yazımında öncelikle kapsamlı kaynak araştırması yapılmış, tez konusuyla ilgili içtihatlar taranmış, ayrıca karşılıksız çeke ve karşılıksız çek nedeniyle açılan davalara ilişkin verileri takip eden kurum ve kuruluşlardaki konuya ilişkin sayısal verilere ulaşılmış, sonrasında da elde edilen kaynaklar, içtihatlar ve sayısal verilerin değerlendirilmesi aşamasına geçilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda tez yazımına başlanmıştır.

Bu kapsamda tez çalışmasında karşılıksız çekten kaynaklanan hukuki, cezai ve idari sorumluluklara ilişkin düzenlemelerin ticari hayattaki yansımaları, elde edilen verilerden yararlanılarak ortaya konulacaktır. Yapılan düzenlemelerin caydırıcı olup olmadığı veya ticari hayatta çeke olan güveni tesis etme konusunda değerlendirmeler yapılacaktır.

KAPSAM ve SINIRLILIKLAR

Çalışmada karşılıksız çek nedeniyle keşidecinin ve bankanın sorumlulukları, uygulanacak yaptırımlar ve hamilin hakları 6102 sayılı TTK ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nda yapılan son değişiklikler göz önünde bulundurularak ele alınacaktır.

Araştırmada, karşılıksız çek keşide etme fiiline ilişkin, geçmişten günümüze gerçekleşen yasal düzenlemeler ve değişikliklerin, keşideci ve lehtar ile muhatap bankanın sorumlulukları üzerinde hukuki etkileri ve sonuçlarına dair inceleme yapılacaktır. Bu kapsamda karşılıksız çekin, ticari hayatta doğrudan ve dolaylı olarak meydana getirdiği ekonomik zararlara ilişkin boyutu kapsam dışında bırakılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEK KAVRAMI VE KARŞILIKSIZDIR İŞLEMİNE TABİ OLMASI

1.1. ÇEK KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞEKİL ŞARTLARI

1.1.1. Çekin Tanımı ve Tarihçesi

Çek bankadaki çek hesabından çeki ibraz edene, gerekli ödemeyi yapabilmek için bankaya talimat ve yetki veren bir kıymetli evraktır. Çek, peşin ödemeyi sağlayan bir tediye vasıtasıdır.¹

Çekin tanımı TTK'da ve Çek Kanunu'nda yapılmamıştır. Doktrinde çek, kanunda düzenlenmiş belirli şekil kurallarına bağlı olarak düzenlenmiş, para ödeme aracına özgülenmiş, yazılı ve soyut bir havale olarak tanımlanmaktadır.²

İnsanlar ticaret hayatının ilk zamanlarından itibaren alışverişteki ödemeleri daha pratik hale getirmenin yollarını aramışlardır.

İlk olarak, malların ihtiyaç duyulan başka mallarla veya hizmetlerle takas edilmesi revaçta iken, bu uygulamanın hantallığı sebebiyle, taşınması nispeten çok daha kolay olan madeni para kullanılmaya başlamıştır. Artan ticaret hacmi sebebiyle, tacirler çuvallar dolusu madeni para taşımak zorunda kalmışlar. Bu durum güvenlik ve depolama gibi konularda bir takım sıkıntılar ortaya çıkarmıştır. İlerleyen yıllarda, mal ve hizmetlerin, kâğıt para ile takas edilmesine başlanmıştır.

¹ Erhan Günay, *Yargıtay Kararları ve Öğreti Görüşleri Eşliğinde Kambiyo Takip Hakkı ve Ceza Hukuku Yönüyle Uygulamalı Çek Rehberi*, 5. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), s. 19.

² Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 21. Baskı, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013), s. 253.

Yerel ticaret için uygun bir değişim aracı olan para, ticaretin ülke sınırlarını aşması ile güvenirliği sağlanabilir bir değişim aracı olmaktan kmıştır. Paranın naklinde yaşanan güçlükler ve sıkıntılar dolayısıyla tacirler, “**havale**” denilen ve nc Őahıstaki alacağın kendi borcunu ödemeye tahsis edilmesi Şeklinde ortaya çıkan bir ödeme aracı keşfetmişlerdir.³

ek teriminin ve ek kullanımının tarihçesine ilişkin doktrinde üzerinde uzlaşıya varılan, bir bilgi yoktur. Özellikle ekin ilk ne zaman kullanılmaya başlandığı konusunda çekin tarihçesiyle ilgilenen yazarlar arasında görüş ayrılıkları mevcuttur. ek ve ya ek benzeri ilişkilerle daha İlk ağ’da karřılařıldıęı⁴ ileri sürülmüştür. İlk ağ’da çeke benzer uygulamalara ilişkin ikinci örnek ise, Eski Mısır döneminde kullanılan ‘**hububat çeki**’⁵ isimli evraka dayanmaktadır.⁶

Eski Roma’da, tacirlerin borçlarını, ‘banker banka işletmeleri’ statüsündeki “**argentarii**” (bazı kaynaklarda ‘argantarii’ da denilmektedir.) ve “**numerari**”lerin muhatap göstererek düzenledikleri ödeme havalesi ile ödedikleri bilinmektedir.⁷

eklerin en erken kullanımı, eski Romalıların uygulamalarıyla ortaya kmış olabilir, ancak bugünkü anlamda ekler, 9. yüzyıldaki Müslüman tccarlarda daha kesin olarak izlenmektedir. Avrupalılar, ilk olarak Haçlı Seferleri sırasında Müslüman dünyasıyla ve onun ödeme yöntemleri ile temas kurduklarında, Müslüman tacirlerin ‘**sakk**’ adını verdikleri, ek benzeri ödeme araçları kullandıklarını aktarmışlardır. ek

³ Şimşek, Edip. *Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*. Ankara, 1982, s.361.

⁴ Yazar (A.Kendigelen) ‘ek Hukuku’ isimli kitabında,(s.5) modern anlamda ek Hukuku’nun kurucusu olarak tanımladığı, yazar Cohn Georg’un ‘Dart Wort Scheck’ isimli eserinden aktarmaktadır. Buna göre; *İlk ağ’a yönelik olarak gündeme taşınan temel örnek ise Çiçero’nun bir mektubuna dayandırılmaktadır. Bazı yazarlar, Çiçero’nun mektubunda yer alan havale benzeri talimattan hareketle, çekin öncülerinin ilk olarak eski Roma’da görüldüğünü iddia etmişlerdir.*

⁵ *Eski Mısır’da, para yerine bir değişim aracı olarak kullanılan buğday (hububat), korunmak ve depolanmak amacıyla devlete ait ambarlara (hazine) aktarılıyor, ve bir borcun ödenmesi gerektiğinde, hazineye verilen yazılı talimatlardan yararlanılıyordu. Havale niteliği taşıyan bu ödeme emri ile borç karşılığı olan buğday miktarı takas suretiyle alacaklının hesabına yazılıyordu. Giderek bu belgenin doğrudan hazine yerine, havaleden yararlanacak kişiye (şimdiki ünvanıyla lehtara) teslimiyle birlikte, gerçek anlamda çeke benzer bir uygulama başlatılmıştı. “**Buğday (hububat) eki**” olarak da isimlendirilen bu senet, bazı yazarlar tarafından günümüz anlamında tarihte görülen ilk ek olarak nitelendirilmiştir.* (Bknz. Kendigelen, Abuzer. ek Hukuku, 4.Bası,)

⁶ Kendigelen, Abuzer. ek Hukuku, 4.Bası, İstanbul, 2007, s.5.

⁷ Kınacıoğlu,Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 5.Bası, Ankara 1999, s.257. (**Ayrıca bknz;** Domaniç,Hayri. Karşılıksız ek, İstanbul 1983, s.11.)

kullanımı, Avrupa’da bu gelişmeler üzerine, özellikle önemli bir ticaret merkezi olan Amsterdam’da popülerleşmiştir.⁸

Bazı yazarlar, Orta Çağ döneminde çek kullanımına ilişkin, Venedik’te ticari amaçla bankerler tarafından kullanılan “**cantoda di banco**” isimli senedin, günümüzdeki çek ile büyük oranda benzer olduğundan bahsetmişlerdir.⁹

Venedikli tacirlerin, çeki, fiziksel olarak büyük miktarlarda gümüş veya altın taşımak zorunda kalmadan, uluslararası ticarete izin veren bir araç olarak geliştirdikleri düşünülmektedir.¹⁰

Venedik’teki uygulamaya benzer biçimde, Polonya’da 17.yy’da , “**Bolizze bancarie**”, Hollanda’da ise 18.yy’da “**Kassier briefje**” (banker mektubu) isimli senetler kullanılmaktaydı. 1776 yılında Kassier briefje’lerin yasal çerçevesi çizildi. Bu hükümler daha sonra, Hollanda Ticari Kanunu’nda da (Wetboek van Kopphandel) yer almıştır.¹¹

Kabul gören görüşe göre; çek kurumu, İngiltere’de gelişerek hukuki bir kimlik kazanmış ve günümüzdeki niteliğe ulaşmıştır.¹²

Özellikle, 1642-1651 yılları arasındaki İngiliz İç Savaşı sırasında, kuyumcuların kasaları mücevherler, külçe ve madeni paraların depolanması için güvenli yerler olduğundan, tacirler, başka bir müşteriye para ödemeleri için kuyumcuların kendilerine verdiği makbuzu kullanmaya başladılar.¹³ Bu, üç muhataplı vadesiz ödeme ilişkisi, çeke benzer bir uygulama olarak ticaret hayatında yerini almıştır.

Bilinen en eski el yazısı çek örneğinin, 16 Şubat 1659 yılında İngiltere’de olduğuna dair kayıtlar mevcuttur.¹⁴

⁸ “Checking Out A Brief History Of Check”, Insights On The Future Of Finance From Plaid,<https://fin.plaid.com/articles/checking-out-a-brief-history-of-checks>, Son Erişim: 18 Şubat 2018,

⁹ Poroy, Reha. Fransız Çek Hukukunda Gelişmeler, (Batıder, Cilt 11, Sayı 2, s. 13,)

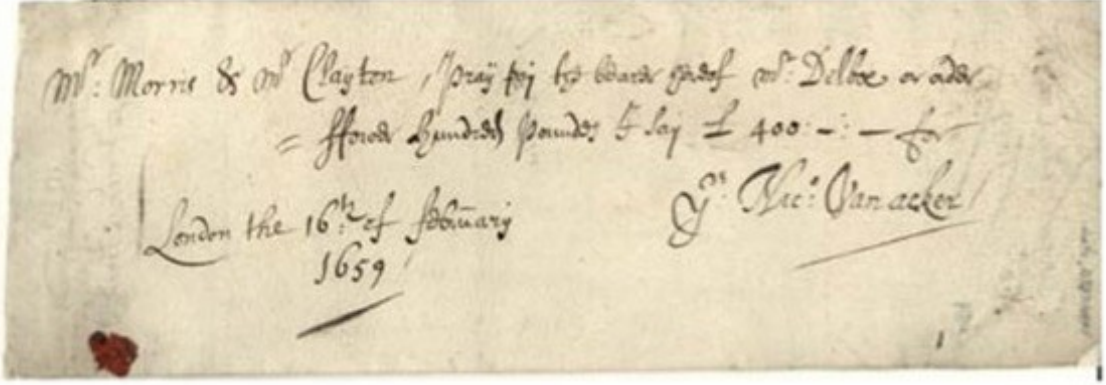
¹⁰ “From the archives: the evolution of the cheque”, *Arşivlerden: çekin gelişimi*, Son Erişim: 26 Ocak 2018, <https://www.home.barclays/news/2016/08/from-the-archives--the-evolution-of-the-cheque.html>.

¹¹ Kınacıoğlu, s. 257.

¹² Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara: (Turhan Kitabevi, 2. B. , 1997, s. 1025)

¹³ Francis A. Cole, “The History of the Cheque”, Makale, 30 Kasım 2016, <https://www.linkedin.com/pulse/history-cheque-francis-k-cole-1/>. Son Erişim: 26 Ocak 2018,

¹⁴ “1659 – A Year to Remember”,<https://www.chequeandcredit.co.uk/information-hub/history-cheque/1659---year-remember>, Son Erişim: 18 Şubat 2018,

Bilinen en eski çekin fotoğrafı¹⁵

İngiltere’de , 1882 yılında, 1881 Institute Of Bankers ve ticaret odalarının istekleri dikkate alınarak “**bill of exchange act**” isimli çek yasası düzenlenmiştir.¹⁶

Almanya’da ise çekerle dair ilk kanuni düzenleme, Avrupa’daki çek düzenlemeleri dikkate alınarak, 1908 yılında yapılmıştır.¹⁷ Fransa’da ise; İngiltere’den daha önce, 1865 yılında çıkartılan yasa ile çekerle dair düzenlemeler yapılmıştır. İngiliz hukuk sistemi çerçevesinde gelişen çekin, Kıta Avrupası Hukuk Sistemi’ne İngiliz Hukuku’ndan geçtiği anlaşılmaktadır.¹⁸

19.yy’a gelindiğinde çek, Avrupa ve Amerika’da yoğun olarak kullanılmaya başlanmış, bunun sonucu olarak her hukuk sistemi kendi uygulamalarını oluşturmuştu. Uluslararası ticarete ödemelerin çek ile yapılmasını sağlıklı hale getirmek için yeknesak kuralların oluşturulmamış olması sorunlara neden olmaktaydı.¹⁹

İlk olarak, 1912’de Lahey’de, çek konusunda ortak bir takım kararlar alınmış, fakat, I. Dünya Savaşı’nın etkisiyle çalışmaların devam etmesi 1931’i bulmuştur. Cenevre ‘de 1931 yılında, gerçekleştirilen toplantıda önemli kararlara imza atılmıştır. Toplantının temel amacı, sözleşme tarafı devletlerin ortak bir uygulamada birleşmesi

¹⁵ Homren, Wayne. *Britain to End Check Writing After 300 Years*, 20.12.2009

Son Erişim: 26.02.2017, http://www.coinbooks.org/esylum_v12n51a27.html

¹⁶ Atalay, Selahattin. *İngiliz Hukukunda Kıymetli Evrak*, (Adalet Dergisi Sayı 7 s.300.)

¹⁷ Reisoğlu, Seza . *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek*, İstanbul , (Evrin Basım–Yayım Dağıtım 1989 s.2.)

¹⁸ Kendigelen, s.8-9

¹⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 1997, s. 1026, Reisoğlu, *Çek Hukuku*, s. 27

olarak belirlenmiştir. ²⁰ Bu çabaların sonucunda, bilinen ismi “Cenevre Yeknesak Kuralları” olan “Çekler Hakkında Tek tip Kanun Projesinin Kabulü Hakkında Antlaşma” imzalanmıştır.

Türk hukukunda çeke ilişkin yapılan ilk yasal düzenleme, 20.4.1914 yılında kabul edilen Çek Kanunu’dur. Bu kanun, 865 sayılı Ticaret Kanunu’nun kabulüne kadar uygulanmıştır.²¹

1 Ocak 1957 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Ticaret Kanunundaki çeklere ilişkin hükümler İsviçre Borçlar Kanunu’ndan bazı değişikliklerle alınmıştır.Cenevre Antlaşması hükümleri Türkiye tarafından imzalanmış olsa da, yasama organı onayından geçmemiş olduğundan bağlayıcılığı bulunmamaktaydı. ²²

Hukuki niteliği 6102 sayılı TTK ile 5941 Sayılı Çek Kanunu’nda düzenlenmiş olan çek, kıymetli evrak özelliğine sahip bir kambiyo senedir. Söz konusu kanunların yanı sıra 2004 sayılı İİK, 5237 sayılı TCK ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda da çeke ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Çeki düzenleyen ve ödemekle yükümlü olan kişiye “keşideci” denilmektedir. 6102 sayılı TTK m. 780’de “keşideci” yerine “düzenleyen” ifadesi kullanılmıştır. Çeki kanuna uygun biçimde elinde bulunduran kişiye ise “hamil” denilmektedir. Çekte alacaklı olarak ismi yazan, çekin ödeneceği kişiye lehdar, çeki ödeyecek olan bankaya ise muhatap denilmektedir. Çekte muhatapın lehdar olarak gösterilmesi mümkündür. Çekin arkasını imzalayarak devreden kişi ise ciranta olarak anılmaktadır.²³ Borcun ödeneceğine kefil olmaya aval, borçla ilgili olarak geri dönülmez şekilde müteselsil sorumluluk üstlenen, bir başka ifadeyle borcun ödeneceğine kefil olan kişiye ise “aval veren kişi” denilmektedir.

1.1.2. Çekin Hukuki Niteliği

Çek, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda kıymetli evrak ile ilgili hususları düzenleyen 3. Kitap altında düzenlenmiştir. Dolayısıyla çek, hukuki olarak bir kıymetli evrak niteliğindedir. TTK m. 645’te ifade edildiği üzere kıymetli evrak ticari bir senet

²⁰ Reisoğlu,Seza. *Çek Hukuku*, s. 27, Öztan, Kıymetli Evrak 1997, s. 1026

²¹ Güngör,Şener. Kaya,Mustafa. *Çek Suçları*, Ankara, 2003, s.3

²² Yazar Hayri Domaniç’e göre; *Türkiye uluslar arası nitelikteki tüm bu antlaşmaları imzalanmasına rağmen tasdik etmediği için bu antlaşmalar kapsamında bir düzenleme yapmamışsa da, çeke ilişkin hükümleri İsviçre Borçlar Kanunu’ndan almak suretiyle dolaylı bir şekilde de olsa antlaşma hükümlerini milli hukukuna aktarmış ve bu alanda uyumlu bir hukuki sistem oluşturmuştur.*

²³ Günay, s. 20.

olup, içerdikleri hak, senet ile iç içe olup, senetten bağımsız olarak talep edilemediği gibi, senetten bağımsız olarak başkalarına da devredilemez. Kıymetli evraktan doğan borçtan sorumlu olan kişi, ancak senedin kendisine teslim edilmesi halinde ödeme yapmakla yükümlüdür.

Çek, poliçe ve bonodan sonraki ticari senet türü olarak, TTK'nın 780-823 maddeleri arasında bir kambiyo senedi olarak kabul edilmiş ve düzenlenmiştir. Nitekim TTK'nın hazırlanmasına esas olan, Kambiyo Senetlerine İlişkin Cenevre Yeknesak Kanun'una göre çek, bir kıymetli evrak olup poliçe ve bono gibi bir kambiyo senedir.²⁴ Dolayısıyla kambiyo senetlerinin ortak özelliklerine ilişkin hükümler çekler açısından da geçerli olmaktadır.

Çek poliçe gibi bir havaledir. Ancak poliçe ile çek arasında farklılıklar bulunmaktadır. Poliçenin asıl borçlusu kabul eden (muhatap) iken çekin asıl borçlusu keşidecidir. Muhatap banka, Çek Kanunu'nun 3. maddesi gereğince ödemekle yükümlü olduğu meblağ hariç olmak üzere sorumluluk altına girmemektedir.²⁵

Bu havalenin yazılı şekilde yapılması, belli şekil kurallarını ihtiva etmesi, kayıtsız şartsız bir ödeme emri şeklinde olması ve bir banka üzerine çekilmiş olması gerekmektedir. Havalenin özel bir türü olması nedeniyle, TTK'ya aykırı olmamak koşuluyla, Borçlar Kanunu'nun havaleye ilişkin hükümleri de uygulamaya elverişlidir. Ancak öncelikli olarak TTK hükümlerinin uygulanması gerekir.²⁶

Keşideci, çek keşide ederek, hesabın bulunduğu bankadan çek hamiline ödeme yapılmasını istemektedir. Keşidecinin bankadan bu şekilde talepte bulunmasının dayanağı banka ile yapmış olduğu çek anlaşmasıdır. Böylelikle çeki elinde bulunduran hamil, lehine yapılan havaleden yararlanma hakkına sahip olmaktadır. Çekin ödenmemiş olması durumunda hamil, keşidecinin yanı sıra çekin diğer borçluları olan aval verenlere ve cirantalara da müracaat etme hakkına sahiptir.²⁷

Çek, poliçede olduğu gibi üçlü ilişki özelliği göstermekle birlikte, poliçe ve bonodan farklı olarak kredi aracı olmayıp vade taşımamaktadır. Çek bir ödeme aracıdır. Bu özelliği sebebiyle hukuken havale niteliği gösterse de diğer kambiyo

²⁴ Mahmut Coşkun, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 481.

²⁵ Aytekin Çelik, *Ticaret Hukuku*, 6. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 419.

²⁶ Coşkun, s. 481.

²⁷ Senem Ülküm Keskin, *Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), s. 18.

senetlerinden ayrılmaktadır.²⁸ Çek herhangi bir vade içermemesine rağmen ticari hayatta ileri tarihli çek düzenlemek suretiyle çeke suni bir vade kazandırıldığı görülmektedir.²⁹

Çek de diğer kambiyo senetleri gibi kanunen emre yazılı bir senet olma özelliğini taşımaktadır. Üzerinde açıkça “emre yazılıdır” kaydı olmasa bile bir kişi adına keşide edilen çek, emre yazılı senet olarak değerlendirilecektir. Dolayısıyla emre yazılı senetlerin devredilmesinde uygulanan ciro ve teslim yöntemiyle çekteki hakkın devredilmesi mümkündür.³⁰

Poliçe ve bononun aksine çekte lehdarın gösterilmemesi çeki geçersiz kılmaz. Çek, kanunen emre yazılı bir senet olmasına rağmen poliçe ve bonodan farklı olarak hamiline yazılabilir. Çekte lehdar gösterilmemişse bu çek hamile yazılı çek olarak geçerliliğini sürdürür (TTK m. 785). Çekin üzerinde namına veya hamiline şeklinde bir kayıt bulunması halinde, çek hamiline yazılmış sayılacaktır.³¹

1.1.3. Çek Düzenleme Koşulları

Çek ancak bir banka üzerinden düzenlenebilir. Banka kavramına katılım bankaları da dâhildir. Banka haricindeki bir başka kişi üzerine düzenlenecek çek hukuken geçersizdir. Muhatap olarak bankadan başka bir kişinin gösterildiği senet, adi havale hükmünde olacaktır (TTK.m.782). Bu durumdaki belgeler hakkında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun havaleye ilişkin hükümleri uygulanacaktır.³²

Çekin düzenlenebilmesi için çeki düzenleyecek kişi ile muhatap banka arasında bir çek anlaşmasının bulunması gereklidir. TTK m.783/1'de bu sözleşmeye anlaşma denilmektedir. Uygulamada ise bu sözleşmeye çek taahhütnamesi adı verilmektedir.³³ TTK m. 783'e göre bu anlaşma açık olabileceği gibi zımni de olabilir. Bununla birlikte Çek Kanunu m. 2/3'de çek hesabının ilgilinin, vekilinin veya kanuni temsilcisinin imzasıyla açılabilmesi belirtilmiştir. Söz konusu anlaşmanın konusu, çek düzenleyen

²⁸ Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku*, 4. Baskı, (İstanbul: Arıkan Yayınları, 2007), s. 37.

²⁹ Ünal Tekinalp, “*Yeni Çek Kanunu*”, (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), s. 8.

³⁰ Poroy ve Tekinalp, s. 240.

³¹ Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2011), s. 135.

³² Şaban Kayıhan ve Mustafa Yasan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 93.

³³ Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, 2. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s.1011.

kişinin bankadaki karşılığı üzerinde çek düzenleyerek tasarrufta bulunma imkânına sahip olmasıdır.³⁴

Çekin düzenlenebilmesi için gereken diğer koşul ise çekin tabi olduğu hesapta yeterli karşılığın bulunmasıdır. Çekin düzenlendiği tarihte olmasa bile çekin ibrazında bu karşılığın bulunması gereklidir. Söz konusu karşılık para şeklinde olabileceği gibi kredi veya virman (bir hesaptan başka bir hesaba aktarma) talimatı şeklinde de olabilir. Çekin düzenlenebilmesi için gerekli olan “yeterli karşılık” koşulunun sağlanamaması çekin geçerliliğini olumsuz yönde etkilemez (TTK. m. 783/1). Ancak bu durumda çek karşılığının muhatap bankada bulundurulmamasının hukuki ve cezai sonuçları gündeme gelecektir. Çekin karşılığının bulunup bulunmaması, tarafların hak ve yükümlülükleri açısından önem arz etmektedir.³⁵

1.1.4. Çekin Şekli Unsurları

Çekin şekil şartları 6102 sayılı TTK'nın 780 ve 781. maddelerine ilave olarak, 5941 sayılı Çek Kanunu'nda belirtilmiştir. TTK'da belirtilen unsurlar çekin zorunlu şekli unsurlarıdır. TTK'da düzenlenen şartları taşımayan belge hakkında çek hükümleri değil, havaleye ilişkin hükümler uygulanacaktır. Zorunlu şekil şartlarında eksiklik bulunan bir çek, yazılı delil başlangıcı niteliğindedir. TTK'daki zorunlu şekil şartlarını taşımasına rağmen Çek Kanunu'ndaki şekil şartlarını ihtiva etmeyen senet çek niteliğini korumaya devam edecektir (ÇK. m.2/9).³⁶

1.1.4.1. Çek Kelimesinin Bulunması

Bir senedin çek olarak tedavül kabiliyeti kazanabilmesi için, “çek” ibaresinin senet metni içerisinde tam olarak yer alması gerekir.³⁷ Şayet senet Türkçe haricindeki bir dilde düzenlenmişse “çek” kelimesinin o dildeki karşılığı olan kelimenin fiziki evrakın üzerinde bulunması gereklidir (TTK m.780/1a). Yabancı dilde düzenlenmiş senetlerle ilgili bu husus önceki TTK'da yer almazken 6102 sayılı Kanunda bu hüküm açıkça belirtilerek, bono (m. 776/1a) ve poliçe (m. 671/1a) ile benzerlik sağlanmıştır.³⁸

³⁴ Poroy ve Tekinalp, s. 350.

³⁵ Kendigelen, s. 53.

³⁶ Coşkun, s. 522.

³⁷ Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 16. Baskı, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2009), s. 239.

³⁸ Günay, s. 21.

Çek kelimesinin Almanca'da karşılığı scheck, Fransızca'da cheque, İngilizce'de check, İtalyanca'da ise assegno boncario'dur.³⁹

Diğer şekil şartlarının tamamı yer almak kaydıyla senet metninde çek kelimesinin yer almaması durumunda senet “emre yazılı havale” olarak kabul edilecektir.⁴⁰ Bazı yazarlar ise bu senedin adi havale niteliğinde olacağını savunmaktadırlar.⁴¹

1.1.4.2. Havale Kaydının Bulunması

Çekin hukuki niteliği havaledir. Bu sebeple tıpkı poliçede olduğu gibi belirli bir bedelin ödenmesi hususunda havale kaydını içermelidir. Bu kayıt şarta bağlanamaz (TTK m.780/1b). Çekte yazılı bedelin ödenmesinin belirli bir şarta bağlanması halinde bu senet çek sayılamaz.⁴²

Çekler görüldüğünde ödeneceği için çeklere faiz şartı yazılamaz. Bu durum çeklerde vade olmaması ve ibraz sürelerinin çok kısa olmasından kaynaklanmaktadır. Hâlbuki birer kredi aracı olan bono ve poliçede faiz şartı konulabilmektedir. Çekin üzerine faiz kaydının konulmuş olması durumunda çek geçersiz sayılmaz ancak faiz şartı yazılmamış gibi muamele görür (TTK m. 786).⁴³

Çek üzerindeki meblağın belirli olması gereklidir. Bedel çek metni içerisinde yazı ve rakamla ifade edilir. Meblağın birden fazla ve farklı miktarlarda belirtilmiş olması halinde poliçelere ilişkin hükümler uygulanır.⁴⁴ Ödenecek miktar alternatifli olarak da yazılamaz. Örneğin 1.000 ABD doları veya 1.500 TL şeklinde yazılan bir çek geçersizdir.⁴⁵ Çek borçlu yani keşideci yazmış ve onun tarafından tahrif edilmişse, keşidecinin yazdığı en yüksek meblağa itibar edilecektir.⁴⁶

³⁹ Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, 2. Baskı, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2012), s. 190.

⁴⁰ Kendigelen, s. 75; Çelik, s. 422.

⁴¹ Pulaşlı, s. 246; Coşkun, s. 523.

⁴² Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Baskı, (Bursa: Dora Yayıncılık, 2012), s. 138.

⁴³ Poroy ve Tekinalp, s. 243.

⁴⁴ Çelik, s. 422.

⁴⁵ Coşkun, s. 524.

⁴⁶ Eriş, s. 924.

Çekte yazılı olan meblağın para cinsinden gösterilmesi gerekmektedir. Para yerine misli bir şeyin ödenmesi suretiyle çek düzenlenemez. Örneğin 1 ton buğday ödenecektir şeklinde meblağ belirlenemez.⁴⁷

Gerek borçlar hukuku gerekse ticaret hukukunda kambiyo senetlerine ilişkin hükümler yabancı para üzerinden borçlanmaya olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla çek üzerinde belirlenen meblağın Türk Lirası veya yabancı para cinsinden olmasında sakınca bulunmamaktadır.⁴⁸ Yabancı para cinsinden düzenlenen çeklerle ilgili bankadaki hesabın yabancı para cinsinden açılmış olması mümkün olduğu gibi Türk Lirası üzerinden açılmış olması da mümkündür. Meblağ yabancı para olarak gösterildiğinde, “aynen” ödeme kaydı yoksa çek, ibraz tarihindeki rayici üzerinden Türk Lirası olarak ödenecektir (TTK m.802). Aynen ödeme kaydı varsa çek belirlenen para ile ödenmelidir.⁴⁹

1.1.4.3. Muhatabın Ticaret Unvanını İçermesi

Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka olabilir. Bu husus TTK m. 782’de açıkça düzenlenmiştir. Çekin geçerli olabilmesi için muhatap bankanın ticaret unvanının çek üzerinde belirtilmiş olması gereklidir (TTK m.780/1c). Bankacılık Kanunu’nda “banka” sözcüğünün tanımı yapılmış olup mevduat bankaları ve katılım bankalarının bu kapsama girdiğinin kabulü gerekmektedir.⁵⁰

Çekin banka yerine bir başka kişi üzerine çekilmesi durumunda, başka bir ifadeyle, muhatabın banka olarak gösterilmeyip bir başka gerçek veya tüzel kişinin gösterilmesi durumunda, söz konusu senet çek olarak değil, adi havale olarak değerlendirilecektir.⁵¹ Muhatabın kendi adına çek keşide etmesi mümkün olduğu gibi, muhatap bankanın da çekte lehdar olarak gösterilebilmesi mümkündür.⁵²

1.1.4.4. Ödeme Yerinin Belirtilmesi

Ödeme yeri, TTK m. 780/1d’de çekin şekli unsurlarından biri olarak belirlenmiş olmakla birlikte, ödeme yerinin belirtilmemiş olması çekin geçerliliğini

⁴⁷ Coşkun, s. 524.

⁴⁸ Ahmet Battal, “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen Çeklerin Tahsili Konusundaki Çeşitli İhtimallerin İncelenmesi,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 56, S. 1-4, (1998), s. 220.

⁴⁹ Günay, s. 21.

⁵⁰ Poroy ve Tekinalp, s. 297.

⁵¹ İbrahim Arslan ve Aytekin Çelik, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, (Konya: Mimoza Yayıncılık, 2010), s. 280.

⁵² Öztan, s. 237.

engellememektedir. Bir başka ifadeyle ödeme yeri, çekin zorunlu unsurlarından biri değildir. Zira TTK m. 781/2 gereği, çekte ödeme yeri açıkça belirtilmemişse, bankanın ticaret unvanının yanında belirtilen yer ödemenin yapılacağı yer olarak değerlendirilir. Ticaret unvanı yanında birkaç yer gösterilmiş ise çek, ilk gösterildiği yerde ödenmelidir. Ancak bankanın ticaret unvanı yanında bu şekilde bir kayıt yoksa çekin bankanın merkez şubesinde ödenmek üzere düzenlendiği varsayılmalıdır. Örneğin çekte sadece İş Bankası yazılı ise, bu çek İş Bankasının İstanbul Merkez Şubesinde ödenecektir.⁵³

Ödeme yeri olarak idari birimin gösterilmesi yeterlidir. Örneğin, ödeme yerinin İzmir veya Ankara şeklinde belirtilmesi mümkündür. İdari birimin dışında, mahalle, cadde ve sokak isminin belirtilmesi gerekli değildir. Adres ve yerleşim yeri kaydı sadece düzenleyen tarafından konulabilir. Adres ve yerleşim yer belirtilen çek de düzenlenebilir.⁵⁴

Çekte ödeme yerinin gösterilmesi, kanunlar ihtilafı açısından, muhatap olma ehliyeti (m. 819), ödeme yeri hukuku (m. 822), şekil ve süreler (m. 820) gibi konularda hangi ülke hukukunun uygulanacağını belirlemesi açısından da önem arz etmektedir.⁵⁵

1.1.4.5. Düzenleme Tarihini İçermesi

Düzenleme (keşide) tarihi çekin olmazsa olmaz şartlarından biridir (TTK m. m.780/1e). Düzenleme tarihinin gösterilmemiş olması başka bir koşula bakılmaksızın çekin geçersizliğine yol açmaktadır. Keşide tarihinin gün-ay-yıl olarak yazılması gereklidir. Bu tarih genellikle çekin ön yüzünde, çeki düzenleyen imzasının yanında veya yukarısında yer almaktadır. Tarihin kaşeyle atılmış olması da mümkündür.⁵⁶

Düzenleme tarihinde maddi hata yapılması uygulamada karşılaşılan sorunlardan birisidir. Örneğin 31 Haziran, 31 Kasım gibi takvimde yer almayan bir gün sehven yazılabilmektedir. Benzer şekilde şubat ayının 28 gün olduğu bir yıl için 29 Şubat yazılabilmektedir. Yargıtay, bu tip durumlarda söz konusu ayın son gününü esas alarak, çekin geçerliliğine hükmetmektedir. Ancak maddi hata yapılmasının

⁵³ Eriş, s. 925.

⁵⁴ Poroy ve Tekinalp, s. 297.

⁵⁵ Coşkun, s. 532.

⁵⁶ Ali Ayli ve Didem Yardımcıoğlu, “Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan*, C. 16, Özel Sayı, (2014), s. 3209 vd.

imkânsız olduğu, örneğin 32 Nisan gibi bir tarih yazılmış ise çek geçersiz sayılmaktadır.⁵⁷

Düzenleme tarihi, çekin geçerliliği açısından zorunlu unsur olmakla birlikte ibraz süreleri, temsil, tasarruf yetkisi ve ehliyet gibi konularda düzenleme tarihine başvurulacak olması nedeniyle de önem arz etmektedir. Buna göre, düzenleme tarihin esas alınarak hesaplanacak olan ibraz süresi ise cironun en geç yapılacağı tarihi, çekten caymanın hüküm doğuracağı zamanı, ödememenin tespiti sürelerini, karşılıksız çek keşide edilmesi sebebiyle idari yaptırımların talep hakkının (Çek K. M. 5/1) doğduğu tarihi belirleyecektir.⁵⁸

Yargıtay kararlarına göre, çekte belirtilen tarihin, gerçekten düzenlendiği tarih olmaması çekin geçerliliğini olumsuz yönde etkilemez. Düzenleme günü belirtilmeyen çek, yazılı delil başlangıcı sayılır. Düzenleme tarihinde yapılan ve düzenleyici tarafından yapılmamış olan düzeltme geçerli değildir. Ancak düzenleme tarihinin düzenleyici tarafından paraf edilerek değiştirilmesi mümkündür. Keşidecinin parafıyla keşide tarihi düzeltilmiş ise bu çek TTK m. 796 ve 808'e uygun olarak bankaya ibraz edilmelidir.⁵⁹

TTK m. 795/1 gereğince, çek görüldüğünde ödenir nitelikte olup buna aykırı herhangi bir kayıt veya şart yazılmamış sayılacaktır. Aslında bu düzenleme tarafların ileri tarihli çek düzenleyerek, çeki bir kredi aracı olarak kullanmalarını önlemeye yönelik alınmış bir tedbirdir.⁶⁰ Bu nedenle, çek üzerinde belirtilen gerçek keşide tarihinin yanına “vade günü ...’tir”, “vade gününden önce bankaya ibraz edilemez”, “... tarihinde geçerli olacaktır” şeklinde kayıtlar konulması halinde bu kayıtlar geçersiz sayılacaktır. Bir başka ifadeyle, çekin ileri düzenleme tarihinden önce muhatap bankaya ibraz edilemeyeceğine ilişkin keşideci ile hamil arasında yapılan anlaşma geçersiz sayılır.⁶¹

Düzenleme tarihi olarak gerçek keşide tarihinden sonraki bir tarihin gösterilmesi Kambiyo Senetlerine İlişkin Cenevre Yeknesak Kanunu'nda kabul

⁵⁷ Günay, s. 23.

⁵⁸ Ayli ve Yardımcıoğlu, s. 3207.

⁵⁹ Günay, s. 23.

⁶⁰ Muharrem Gençtürk, “Çek Kanununda Düzenlenen Yeni Sisteme Göre İleri Tarihli Çekler Üzerine Bir Değerlendirme,” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 1-2, (2011), s. 145.

⁶¹ Hüseyin Cem Çöl, “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 53, S. 1-4, (2004), s. 195.

görmüştür. Buna göre, gerçek düzenlenme tarihinden daha sonraki bir tarihin düzenlenme tarihi olarak yazıldığı ileri tarihli (post date) çekler düzenlenerek çeke suni bir vade kazandırılmıştır.⁶² Örneğin, gerçekte 01 Ocak 2011 tarihinde düzenlenen çekin metninde 01 Haziran 2011 tarihinde düzenlendiği belirtilerek, bir anlamda vadeli çek yaratılmak istenmektedir. TTK'da belirtilen diğer zorunlu unsurları ihtiva etmek şartıyla ileri tarihli düzenlenen çek geçerli kabul edilmektedir. Ancak söz konusu tarihten önce ödenmek üzere ibraz olunan çekler, hesapta yeterli karşılığın bulunması durumunda ibraz günü ödenir (TTK m. 795/2).⁶³ İleri tarihli çekler açısından hukuki takip yapabilmek için “*çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması*” gereklidir (ÇK m.3/8).⁶⁴

Taraflar arasındaki bir anlaşmaya bağlı olarak düzenlenen ileri tarihli çekler tüm eleştirilere rağmen ticari hayatta adeta bir kredi aracı olarak yaygın biçimde kullanılmaktadır. Buna karşın çek hamilinin, keşideci ile yaptığı centilmenlik anlaşmasına aykırı davranarak çeki bankaya ibraz etmesi ve hamili zor durumda bırakması nedeniyle hukuki düzenleme yapılması ihtiyacı doğmuştur.⁶⁵ 3167 sayılı (mülga) Çek Kanunu'nda değişiklik yapan 5838 sayılı Kanunla “*31.12.2009 tarihine kadar üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz*” olduğuna hükmedilmiştir.⁶⁶ Bu süre 5941 sayılı kanun geçici madde 1/5 hükmüyle 31.12.2011 tarihine kadar uzatılmıştır. 6273 sayılı kanunla birlikte bu uygulamanın 31.12.2017 tarihine kadar devamına karar verilmiştir.⁶⁷ Böylece geçici madde hükümleriyle çekin vadeli olarak kullanılmasının önü açılmıştır.⁶⁸ Bu durumu eleştiren bazı yazarlar, çekin bir kredi aracına dönüştüğü ve

⁶² Tekinalp, s. 8.

⁶³ Mustafa Yasan, “Çek Kanunu Geçici M. 3 F. 1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenlenme Tarihinden Önce İbrazı Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (ve Özellikle Ödenmesi),” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 5, S. 19, (2014), s. 321.

⁶⁴ İzzet Özgenç, *Çek Kanunu*, 5. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012), s. 21.

⁶⁵ Gençtürk, (Çek Kanununda Düzenlenen), s. 152.

⁶⁶ Ecehan Aras Yeşilova ve Bilgehan Yeşilova, “Çek Hukukuyla İlgili İki Yeni Düzenleme,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 82, (2009), s. 2.

⁶⁷ Yasan (Çek Kanunu), s. 321.

⁶⁸ Gençtürk, (Çek Kanununda Düzenlenen), s. 147.

ticari sektörün bu uygulamayı kanıksadığı için gelecekte yapılacak düzenlemelerle ileri tarihli çeklere süreklilik kazandırılacağını öne sürmektedirler.⁶⁹

Keşide tarihinin ileri bir tarih olarak gösterilmesi ve çekin amacından saptırılarak bono gibi bir kredi veya teminat aracı olarak kullanılması önüne geçilemeyen bir sorun haline almıştır. Bu şekildeki uygulamaların devam etmesinin nedenlerinden birisi, çekin damga vergisine tabi olmamasıdır. Bir başka neden ise karşılığın bankada bulundurulmaması halinde uygulanacak cezai yaptırımların lehdar açısından önemli bir güvence olmasıdır.⁷⁰

1.1.4.6. Düzenleme Yerini İçermesi

Çekin düzenleme yeri de çekin geçerliliği için aranan zorunlu unsurlardan birisidir (TTK m. 780/1e). Ancak kanun koyucu bunu sıkı ve katı bir biçimsellik yerine seçimlik bir yasal unsur kabul etmiştir.⁷¹ Düzenleme yeri çekte açıkça yazılmamışsa, keşidecinin adının (ünvanının) yanında yazılı olan yer, düzenleme yeri kabul edilir (TTK m. m.781/3). Burada da düzenleme yeri belirtilmemişse söz konusu senet, çek olma vasfını kaybeder, havale olarak değerlendirilir. Benzer bir yaklaşımla çek üzerinde birden fazla düzenleme yerinin belirtilmiş olması halinde senet, çek olma vasfını kaybeder. Muhatap bankanın bulunduğu yer düzenleme yeri olarak kabul edilemez. Düzenleme yerinin gerçek olması aranmaz. Örneğin çek İstanbul'da düzenlenmiş olmasına rağmen düzenleme yeri olarak Van yazılabilir.⁷²

Çekin kambiyo senedi niteliğini taşıması için, keşide yeri unsurunu içermesi şarttır. Düzenleme yerinin anlaşılır olmak koşuluyla kısaltma şeklinde yazılması mümkündür. Örneğin İstanbul yerine İst. yazılmasında sakınca bulunmamaktadır. Yargıtay 12. HD 14.12.2010-17737/30163 sayılı kararında; *“Kısaltılmış şekilde yazılan bu keşide yeri yukarıdaki ilkeye uygun bulunmadığından, takip dayanağı belge çek niteliğinde kabul edilemez.”* değerlendirmesine yer vermiş, ancak anlaşılır nitelikteki kısaltmaların geçerli olacağına hükmedilmiştir. Düzenlendiği yer konusunda duraksamaya sebep olabilecek Afy, Ant, Aks, Blk, Bnd, Dnz, Erz, A.Ova kısaltmalarının keşide yerini belirtemeyeceği Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında açıkça ortaya konmuştur.⁷³

⁶⁹ Ayli ve Yardımcıoğlu, s. 3229.

⁷⁰ Yeşilova ve Yeşilova, s. 16; Gençtürk, (Çek Kanununda Düzenlenen), s. 146.

⁷¹ Eriş, s. 926.

⁷² Coşkun, s. 533.

⁷³ Eriş, s. 925.

Yasada açıkça öngörülmemiş olmasına rağmen, keşide yerinin yerleşim yerini ifade etmesi gerekmektedir. Zira Kızılay, Bahçelievler, Ulus gibi isimler birçok şehirde rastlanabilecek yerler olduğu için keşide yeri sayılmaması gerektiği, bu şekilde düzenlenmiş senedin çek vasfını taşımadığı değerlendirilmektedir. Nitekim Yargıtay kararlarında da bu durum açıkça ifade edilmektedir.⁷⁴

Çekin keşide yeri, çekin takibe konulmasında yetkili icra dairesini belirleyecek olması nedeniyle önem arz etmektedir. Nitekim Yargıtay 12. HD 04.11.2008-61022/19195 sayılı kararında; “İcra takibinin dayanağı olan çekin keşide yerindeki icra dairesinde de takibe konulması mümkündür.” ifadesine yer vermiştir.⁷⁵

1.1.4.7. Düzenleyenin İmzası

Düzenleyenin imzası çekin geçerliliği için aranan en önemli şekil şartıdır (TTK m. 780/1f). Düzenleyenin imzası yok ise başka bir koşula bakılmaksızın çek geçersiz sayılacaktır.⁷⁶ İmzanın mutlaka “el yazısıyla” atılmış olması gerekmektedir. Parmak izi, mühür veya basılı imza geçerli değildir. Bununla birlikte TBK’nın 15. maddesine istinaden güvenli elektronik imza, el yazısıyla oluşturulan imza gibi hukuki sonuç doğuracaktır.⁷⁷ Ancak bazı yazarlar elektronik imza ile çek düzenlenemeyeceğini öne sürmektedirler.⁷⁸

Çeki düzenleyenin imzasının bulunması yeterli olup düzenleyenin ad ve soyadının belirtilmiş olması zorunlu değildir.⁷⁹ Tüzel kişiler açısından da düzenleyen tarafından imza atılmış olmasına rağmen şirket unvanının senet metninde yazılmamış olması da çekin geçerliliğini etkilememektedir.⁸⁰

İmzanın çek hesabı sahibi tarafından atılmış olması gerekmektedir. Çek hesabı sahibi gerçek kişi, bir başka kişiyi mümessil olarak atayamaz. Aksi halde bu işlemden dolayı cezai, hukuki ve idari mesuliyet hesabın sahibi gerçek kişiye ait olur. Bu hükümde yasal temsilciye ilişkin Türk Medeni Kanunu hükümleri geçerli olacaktır.⁸¹

⁷⁴ Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7. Baskı, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), s. 239.

⁷⁵ Günay, s. 25.

⁷⁶ Kayıhan ve Yasan, s. 97.

⁷⁷ Günay, s. 25, Coşkun, s. 544.

⁷⁸ Eriş, s. 928,

⁷⁹ Keskin, s. 22.

⁸⁰ Günay, s. 26.

⁸¹ Mahmut Bilgen, “5941 Sayılı Çek Kanunu ve Uygulamalar”, (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), s. 32.

Çek Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişiler de çek hesabı açılması için bankalara müracaat edebilirler. Ticaret şirketlerini temsilen çek hesabı açma ve çek düzenleme yetkileri TTK'da, kooperatiflerde yetkili kişiler ise Kooperatifler Kanunu'nda belirlenmiştir. İlgili kanun maddelerinde belirtilen yetkili şahıslar, çeki düzenleyen kişi olarak imzalayacaktır.⁸² Temsile yetkili olanların şirket kaşesi veya unvanıyla birlikte çek üzerine imza atmaları gerekir. Yetkili kişilerin kaşe ile atılmış imzaların dışında ikinci bir imza atmaları, bu yetkililerin şirkete aval verdikleri anlamını taşımaktadır. Çek Kanunu m. 2/8 uyarınca, tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadının çek üzerinde açıkça yazılması gerekmektedir.⁸³

Çekle ilgili ihtilaflarda keşidecilerin çek altındaki imzaya itiraz ettiği sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. İmzaya itiraz edilmesi halinde mahkeme keşidecinin imza sirkülerini teknik bilirkişiye inceleterek karar vermektedir. Dolayısıyla çek üzerinde yer alan düzenleyenin imzası ile keşidecinin banka kayıtlarında yer alan imza beyannamesindeki imzanın benzer olması önem arz etmektedir. Sahte imza ile çek düzenlenmesi veya çekte tahrifat yapılmış olması halinde 5237 s. TCK m. 204/1 kapsamına giren resmi belgede sahtecilik suçu işlenmiş olacaktır. Çek altındaki imzanın davacıya ait olmadığı hususunun ceza mahkemesinde kesin olarak karara bağlanması durumunda bu karar hukuk hâkimini de bağlayacaktır.⁸⁴

1.1.4.8. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası

6728 sayılı kanunun 70. maddesi ile TTK'nın 780. maddesinde sayılan çekin unsurlarına "banka tarafından verilen seri numarası" da eklenmiştir (TTK m. 780/1g). Aynı Kanunla bankaların, çek hesabı sahiplerine 31 Aralık 2016 tarihinden itibaren çek seri numarası içermeyen çek yaprağı verilemeyeceği, bu tarihten önce basılan çeklerde ise bu şekil şartının aranmayacağı hükme bağlanmıştır (6728 sayılı kanun m.72, TTK Geçici m.11).

Seri numarası şartı sadece Türk bankaları açısından söz konusu olup yabancı bankalar tarafından bastırılan çeklerde seri numarasının bulunmaması çeki geçersiz hale getirmeyecektir (TTK m.781/4).⁸⁵ Seri numarası ve karekod uygulamasının

⁸² Hayrettin Çağlar, "5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma ve Çek Düzenleme Yasağı," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1-2, (2009), s. 3 vd.

⁸³ Coşkun, s. 544.

⁸⁴ Günay, s. 26.

⁸⁵ Çelik, s. 424.

ülkeden ülkeye farklılık göstermesi nedeniyle yabancı bankalara ait çeklere bu anlamda istisna tanınmıştır.

1.1.4.9. Karekod

6728 sayılı kanununun 70. maddesi ile TTK'nın 780. maddesinde sayılan çekin unsurlarına karekod şartı da ilave edilmiştir (TTK m. 780/1h). Kanuna eklenen geçici 11. maddede, bankaların 31.12.2016 tarihinden sonra, çek hesabı sahiplerine karekod ve seri numarası ihtiva etmeyen çek yaprağı verilemeyeceği belirtilmiştir.

Teknolojinin getirdiği kolaylıklardan biri olan karekod uygulaması sayesinde çek alacaklıları, çek hesabı sahibi ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin bilgilere ulaşma imkânına kavuşmuştur. Her bir çek yaprağı üzerine basılı olan karekod, keşidecinin çek ödeme endeksi ve çek yaprağının itibarına dair bilgilere ulaşılmasına imkan vermektedir.

Karekod sistemi, Ekonomi Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Kredi Kayıt Bürosu'nun çalışmaları sonucu, inovatif bir finansal ürün olarak Haziran 2015'te kamuoyuna tanıtılmış ve müşterilerin isteğine bağlı olarak kullanıma başlamıştır. Karekod sistemi çek ile yapılan alışverişleri daha güvenli hale getirerek ticareti daha kolay ve hızlı kılmayı amaçlamaktadır. İlk etapta isteğe bağlı olarak kullanılan karekodlu çek sisteminin faydaları kısa zamanda görülmüştür. Bunun üzerine 6728 sayılı Kanun uyarınca 01 Ocak 2017 tarihinden itibaren karekod uygulaması zorunlu hale getirilmiştir. Yapılan değişikliklerle piyasada çekin itibarının artırılması ve karşılıksız çek keşide etmek suretiyle yaşanan suistimallerin engellenmesi amaçlanmıştır.

TTK m. 780/2 uyarınca karekod uygulaması sayesinde; çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticari unvanı, ticaret siciline tescil edilmiş olan yetkilinin kimlik bilgileri, hesaplarının bulunduğu bankaların toplam sayısı, ibraz ettiği ve etmediği çeklerin sayısı ile meblağı tespit edilebilmektedir. Ayrıca çek hesabı sahibinin son beş yıllık faaliyetleri hakkında da önemli bilgiler paylaşılmakta olup ibraz edilip ödendiği, halen ödememiş olduğu, karşılıksızdır işlemi gören, karşılıksızdır işlemi görmesine rağmen daha sonra ödendiği çeklerinin sayısı ve meblağı öğrenilebilmektedir.

İbraz tarihleri ile ilgili olarak ibraz ettiği ilk ve son çekin, ödenen, karşılıksızdır işlemine tabi tutulan son çeklerin ibraz tarihleri paylaşılmaktadır. Yaptırımlar ile ilgili olarak ise, çek hesabı açma yasağı ve tedbir kaydı olup olmadığı, yasaklama kararı varsa tarihi, tacirler için iflasına karar verilip verilmediği, bu yönde verilmiş bir karar

varsa tarihine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Söz konusu bilgiler çek hesabı sahibinin veya cirantanın iznine gerek duyulmaksızın çeki elinde bulunduran kişilerin erişimine sunulmaktadır (TTK m.780/2).

TTK'nın 780/3 maddesinde karekod okutma ve bilgi paylaşım sisteminin TBB Risk Merkezinde veya Risk Merkezi tarafından bilgi paylaşılan şirketler bünyesinde oluşturulabileceği hükme bağlanmıştır.

Karekod şartı Türkiye'deki bankalar açısından zorunlu bir şart olarak öngörülmüştür. Ancak yabancı bankalar tarafından bastırılan çeklerde karekod bulunmaması çeki geçersiz kılmayacaktır (TTK m.781/4).⁸⁶

6728 sayılı kanununun 62. maddesi ile Çek Kanunu'nun 3. maddesine eklenen 10. fıkra ile lehdarın karekod uygulamasından yararlanma usulü belirlenmiştir. Buna göre lehine karekodlu çek düzenlenen lehdar, teslim aldığı çeki TTK 780/3 maddesinde belirtilen karekod okutma ve bilgi paylaşım sistemine kaydedecektir (ÇK. m.3/10). 6728 sayılı kanununun 76. maddesi uyarınca bu fıkra hükmü 31 Aralık 2017 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Söz konusu değişikliğin gerekçesinde de belirtildiği üzere; bankaların çek hesabı sahibi veya çek hesabı sahibi hükmi şahıs ise yetkili mümessiline verilen çek yapraklarının hangilerinin kullanıldığı, hangilerinin halen çek hesabı sahibi veya temsilcisinin elinde bulunduğu belirlenemediği, çeki ilişkin verilere ancak keşide edilen çeklerin muhatap bankaya ibrazı sonucunda ulaşılabildiğine değinilmiştir. Bu sebeple, lehdar tarafından kendisine verilen çekin bilgilerinin sisteme yüklenmesi şartı getirilerek, belirsizliğin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Diğer taraftan, bu uygulama sayesinde, çek hesabı sahibinin henüz bankaya tahsil için ibraz edilmeyen çek sayısı ve meblağının da bilgi edinmek isteyenlerin kullanımına sunulması öngörülmektedir. Böylelikle lehdar tarafından sisteme gerekli bilgi aktarımının gerçekleştirilmesi üzerine, alacaklı karekod aracılığıyla o çek hesabı sahibine ait tedavülde bulunan çek sayısı ve çeklerin meblağı hususunda malumat sahibi olacak ve böylece çekin kabulü veya reddi hususunda kanaat oluşması sağlanacaktır.⁸⁷

Lehdarın çek bilgilerini sisteme yüklememesinin müeyyidesi de yine aynı

⁸⁶ Çelik, s. 425.

⁸⁷ TBMM, Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/728) ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 404, 2016, s. 29.

fıkra hükme bağlanmıştır. Sisteme yüklenmeyen  ekler geçersiz sayılmayacak, fakat bankanın  ek Kanunu'un 3 üncü maddesinin 3. fıkrası gereğince ödeme yükümlülüğü bulunan meblağ ile ilgili mesuliyeti kalmayacaktır.

Söz konusu fıkrada ayrıca, karekodlu çekin bilgilerinin sisteme bildirildiği tarihten sonra  ek keşide eden tüzel kişinin temsilcilerinde oluşan değişikliklerin  ek hesabı sahibi tüzel kişinin mesuliyetini etkilemeyeceği de hükme bağlanmıştır. Hükmün bu Şekilde düzenlenmesinin nedeni ülkemizde ileri tarihli çekin yaygın Şekilde kullanılmasıdır.

İleri tarihli keşide edilen çeklerin ibraz süresi geldiğinde çekin keşide edildiği tarihte tüzel kişi adına  ek düzenleme yetkisi bulunan yetkililerin, yetki süresinin bitmesi söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumunda, tüzel kişi nezdinde keşide edilen çekin yetkisiz kişilerce düzenlendiği iddiasıyla muhatap banka veya tüzel kişi tarafından karşılığın ödenememesi durumu ortaya çıkabilmekte dolayısıyla da  ek hamili zarara uğrayabilmektedir. Bu bakımdan, karekodlu çekin bilgilerinin sisteme kaydedilmesinden sonra  ek keşide eden tüzel kişinin temsilcilerinde oluşan değişikliklerin,  ek hesabı sahibinin mesuliyetini bertaraf etmeyeceği düzenlenmiştir.⁸⁸

Tüm bankalar karekodlu  ek sistemine uygun altyapıları tamamlamış ve 2017 yılının başından itibaren müşterilerine bu çekleri vermeye başlamıştır. 2017 yılı Nisan ayı itibariyle karekodlu çeke sahip kişi sayısı 350 bine, karekodlu  ek yaprak adedi ise 9 milyona ulaşmıştır.

Karekodlu  ek sistemini daha fonksiyonel hale getiren cep telefonu uygulamaları da kısa zamanda yaygınlaşmıştır. Karekodlu  ek Sistemi'nin yerleşmesinde  nc  rol üstlenen Kredi Kayıt Bürosu ve Findeks tarafından ücret karşılığı sunulan karekodlu  ek raporunda müşterinin çeki kabul veya red kararını vermesini kolaylaştıracak bilgilendirme yapılmaktadır. Müşteriler cep telefonlarına yükledikleri programa  ek üzerindeki karekodu okutarak,  ek raporu alabilmektedir. Böylelikle müşteri kendisine sunulan çeki kabul edip etmemek konusunda kısa sürede karar verebilmektedir.

Karekodlu  ek raporu, karşılıksız, sahte ve artık dolaşımda olmayan  eklere karşı önemli bir güvence sağlamaktadır. Karekod raporundaki bilgilerle çekin üzerindekilerin karşılaştırılması suretiyle, olası bir tahrifat ya da çelişki kolaylıkla fark edilebilmektedir. Sorgulanan  ekin kayıp,  alıntı bildirimini yapılmış ya da zaten tahsil

⁸⁸ TBMM (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 29.

edilmiş bir çek olup olmadığı da öğrenilebilmektedir. Keşidecinin varsa karşılıksız çeklerini, daha önce keşide ettiği çek tutar ya da adetlerinde sıra dışı bir durum olup olmadığını tüm detaylarıyla görme imkânı bulunmaktadır. Çek raporu, keşideciden herhangi bir onay alınmasına gerek olmaksızın oluşturulmaktadır.

Karekodlu çeklerin tüm fonksiyonlarıyla faaliyete geçmesiyle birlikte, kanunda belirtilen bilgilerin çeki kabul edecek gerçek ve tüzel kişiler tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlayacak uygulamalar geliştirilmiştir. Findeks tarafından cep telefonuna yüklenerek sunulan çek raporunda firma bilgileri ve çek endeksi notu da yer almaktadır. Tez çalışması kapsamında yapılan araştırmada, Findeks cep telefonu uygulaması üzerinden yaklaşık iki dakikalık süre içerisinde çek raporunun alınabildiği tespit edilmiştir.

1.1.5. Çek Kanunu’nda Düzenlenen Şekil Şartları

TTK m. 780’de belirlenen şekil şartlarına ek olarak 5941 sayılı Çek Kanunu’nda da bazı şekil şartları düzenlenmiştir. Ancak TTK’da belirtilen unsurları taşıyor olması koşuluyla Çek Kanunu’nda düzenlenen hususlara yer verilmemiş olması çekin geçersizliği sonucunu doğurmamaktadır (ÇK m.2/9).⁸⁹

6728 sayılı kanun’un 61. maddesi ile Çek Kanunu’nun 7 maddesine eklenen “e” ve “f” fıkrası uyarınca çek hesabı sahibi gerçek kişi ise T.C. kimlik numarası; şirketler gibi tüzel kişilerde ise varsa MERSİS numarası; çek hesabı sahibi ile keşide edenin farklı kişiler olması durumunda, keşidecinin T.C. kimlik numarası çek yaprağına yazılmalıdır.⁹⁰

Maddenin gerekçesinde, çek hesabı sahibinin isim veya unvan benzerliği sebebiyle karıştırılmasını önleyerek, çek hesabı sahibine yapılacak müracaatta doğru şahsa ulaşılmamasının hedeflendiği belirtilmiştir. Bu düzenleme sayesinde MERNİS ve MERSİS sistemlerinin çek hesabı sahibinin sistemde yer alan, adres ve iletişim kayıtlarına da basit bir şekilde ulaşılması sağlanmaktadır.⁹¹

Çek Kanunu m. 2/8’ye göre; tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadının, düzenlenen çekin üzerine açıkça yazılması gereklidir. Aynı şekilde TCMB tarafından çıkarılan 2010/2 sayılı Tebliğ gereğince de çek defterinin her bir yaprağına tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadına matbu olarak yer verilmesi

⁸⁹ Poroy ve Tekinalp, s. 340.

⁹⁰ Çelik, s. 425.

⁹¹ TBMM (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 29.

gereklidir. Ancak Çek Kanunu'nun ve anılan tebliğin ilgili hükmüne rağmen çek, TTK'da öngörülen zorunlu şekil şartlarını taşıması koşuluyla geçerli sayılacaktır.⁹²

1.1.6. İhtiyari Kayıtlar

Çekin düzenlenmesine ilişkin zorunlu şekil şartlarının haricinde ihtiyari olarak bazı kayıtların da çek üzerine kaydedilmesi mümkündür. TTK m.780'de çekin unsurları sayılırken lehdara yer verilmemiştir. Bu nedenle lehdarın çekte belirtilmesi zorunluluğu yoktur. Bununla birlikte çek üzerine lehdarın yazılması da mümkündür. Hatta birden fazla lehdarın yazılmasında da herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Çek üzerine aynen ödeme, hesaben ödeme, çizgili çek, provizyon, ihbar, teminat, tahkim, teyit ve vize kayıtlarının konulabilmesi mümkündür.⁹³ Ayrıca emre yazılı kaydı, emre yazılı değildir kaydı, hamile yazılı kaydı, işletme adı, ticaret unvanı, aval kaydı ve protestodan muafiyet kaydının da konulması söz konusu olabilir.⁹⁴

1.1.7. Çeke Konulması Yasak Kayıtlar

Çeke yazılması gerekli kayıtlar olduğu gibi çeke konulması yasak kayıtlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda çeke konulması yasak kayıtları, yazılmamış sayılan kayıtlar ve yazılması halinde çeki geçersiz kılan kayıtlar olarak ele almak mümkündür.

1.1.7.1. Yazılmamış Sayılan Kayıtlar

Çekler görüldüğünde ödenir. Bu nedenle çeklere vade konulmaz. Konulmuşsa bu husus yazılmamış sayılır. Çekin bir kredi aracı değil ödeme aracı olması nedeniyle çek üzerinde faiz şartı da yazılamaz. Yazılan faiz şartı yok hükmündedir (TTK m.786). Çeki düzenleyen sorumsuzluğuna ilişkin kayıtlar da yok hükmündedir.⁹⁵

Muhatabın yani bankanın kabul sonucunu doğuracak her türlü işlem yasaktır. Bu nedenle banka senedi ciro edemez (TTK 789/2), aval veremez. Bu durumda muhatabın kabul beyanı, aval beyanı ve cirosu çek üzerine yazılmamış sayılacaktır. Dolayısıyla hamil çekin ödenmemesi durumunda muhataba karşı takip yapamamaktadır.⁹⁶

1.1.7.2. Çeki Geçersiz Kılan Kayıtlar

Bazı kayıtların çek üzerine konulması senedin niteliğini değiştireceğinden, bu tip kayıtlar çeki geçersiz hale getirecektir. Örneğin taksitle ödeme, havalenin şarta

⁹² Coşkun, s. 522.

⁹³ Coşkun, s. 552.

⁹⁴ Ercan Poyraz, *Ticaret Hukuku*, 5. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 240.

⁹⁵ Çelik, s. 427.

⁹⁶ Poyraz, s. 240.

bağlanması, çekin üzerine düzenleme sebebinin yazılması çeki geçersiz hale getirecektir.⁹⁷

Çek kayıtsız ve şartsız düzenlenmemiş ise bu belge çek sayılamayacağı için TTK'nın kambiyo senetlerine mahsus hükümleri uygulanamayacağı gibi İİK'nın 167 ve devamındaki madde hükümleri de uygulanamaz.⁹⁸

1.2. ÇEKTE KARŞILIK KAVRAMI VE İBRAZ SÜRELERİ

1.2.1. Çekte Karşılık Kavramı

Çekte karşılık, çeki ödemek için yeterli olan tutarın çek hesabında hazır bulunmasını veya bu meblağın hesap sahibinin kullanımına uygun olmasını ifade etmektedir. Karşılık, keşidecinin bankaya yatırmış olduğu yeterli miktardaki nakit paradan veya banka tarafından keşideci lehine açılmış krediden oluşabilir.⁹⁹ Karşılık, çek üzerinde belirtilen hesap numarasında bulunmalıdır. Keşidecinin muhatap bankada ancak başka bir hesap numarasında parasının bulunması karşılığın varlığını göstermez. Ancak muhatap banka, virman yaparak bu hesaptan ödemede bulunmak üzere yetkilendirilmişse, çekin karşılığının bulunduğu kabul edilmelidir.¹⁰⁰

Karşılık kavramı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 783. maddesinde düzenlenmiştir. Karşılığı olmadan keşide edilen çek geçersiz sayılmayacaktır, ancak bu durumda keşideci açısından hukuki sorumluluk ortaya çıkacak ve Çek Kanunu'nda düzenlenen yaptırıma maruz kalacaktır.¹⁰¹

Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankaya ibraz edilmesi halinde öncelikle hamilin (varsa) vergi kimlik numarası kontrol edilir ve ardından ödeme yapılır. Ancak çek, muhatap bankanın, çekin sahibine ait hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubesinde ibraz edilmiş ise o şubece karşılığı (provizyon) teyit edilmek kaydıyla ödenir (ÇK m. 3/1). Nitekim düzenleyen, muhatap banka ile arasındaki hukuki ilişki gereği çek hesabında yeterli meblağ bulunmaması durumunda bir başka hesabından o hesaba aktarma (virman) yapılması yetkisi tanımış olabilir. Aynı şekilde çeki ödemek için yeterli meblağın bankanın kredi kullandırması suretiyle hesaptan temin edilmesi konusunda anlaşma yapılmış olabilir. Böyle bir durumda, çekin ibraz edildiği diğer şubenin, hesabın açıldığı şubeye provizyonu araştırılmadan

⁹⁷ Çelik, s. 427.

⁹⁸ Eriş, s. 924.

⁹⁹ Poroy ve Tekinalp, s. 263.

¹⁰⁰ Bahtiyar, s. 109.

¹⁰¹ Poroy ve Tekinalp, s. 263.

eke “karşılıksızdır” işlemlerini yapması düzenleyenin mağduriyetine sebep olacaktır. Çekin kısmen dahi karşılığının ilgili hesapta bulunması halinde muhatap ödeme yapacaktır (ÇK m. 3/1). Bununla birlikte çek hesabında karşılık bulunmasa bile muhatap banka, müşterisini korumak amacıyla, hamile çek bedelini ödeyebilir. Bu durumda karşılıksız çek eylemi gerçekleşmeyecektir. Bununla birlikte çeki ödeyen banka ödediği çeke dayanarak düzenleyene karşı kambiyo senetlerine ilişkin takip yoluna değil, düzenleyenle kendisi arasındaki hukukî ilişkiye dayanarak düzenleyeni takip edebilir.¹⁰²

1.2.2. Çekte İbraz Süreleri

Çekin bir kredi aracı değil, ödeme aracı olması nedeniyle bir vadeye bağlanması mümkün değildir. Çekte bunun yerine kısa ibraz süreleri öngörülmüştür. Çek bankaya ibraz edildiğinde ödenmelidir.¹⁰³

Çekin tabi olduğu ibraz süreleri TTK m. 796’da düzenlenmiştir. Buna göre, çek, keşide edildiği yerde ödenecekse on gün, başka bir yerde ödenecekse bir aylık ibraz süresi uygulanır.

İbraz süreleri çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar (TTK m.796/3). Kanuni ibraz süresinin geçirilmesinden sonra ibraz edilen çekin kısmi olarak veya tamamen karşılıksız çıkması durumunda keşideci hakkında hukuki ve cezai sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Diğer bir ifadeyle keşidecinin karşılıksız çekten sorumlu tutulabilmesi için, “*üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde*” muhatap bankaya ibraz edilmesi gerekir (ÇK m. 5/1). İbraz sürelerinden sonra çekin bankaya ibraz edilmesi halinde, hamil protesto çekemez ve başvuru hakkını kaybeder. Keşideci açısından ise ibraz süresi geçtikten sonra cayabilme imkânı doğmaktadır. İbraz süreleri geçirilmiş olan çek adi havale vasfına bürünür ve sadece alacağın temlikine ilişkin hükümler çerçevesinde devredilebilir.¹⁰⁴

Çekin karşılığının ibraz edildiği tarihte bankada bulunması gerekmektedir. Çekin keşide tarihinde veya tedavül süresince karşılığının bulunmaması keşideci açısından hukuki ve cezai sorumluluk doğurmamaktadır.¹⁰⁵

Çekin ibrazı poliçelerde olduğu gibi ancak iş günlerinde yapılabilir. İbraz

¹⁰² Coşkun, s. 506.

¹⁰³ Bahtiyar, s. 135.

¹⁰⁴ Keskin, s. 33.

¹⁰⁵ Keskin, s. 34.

mühletinin son günü tatil gününe rastlarsa mühlet, tatili takip eden ilk işgününe kadar uzatılır. Fakat tatil günleri sürenin hesabına dâhildir (TTK m.816/23).¹⁰⁶ Ayrıca ibrazın hesabın bulunduğu banka şubesine veya muhatap bankanın başka bir şubesine yapılması gereklidir. Muhatap banka haricindeki başka bir bankaya yapılan ibraz “muhataba ibraz” olarak değerlendirilemez.¹⁰⁷

İbraz süreleri geçmeden çekin muhatap bankaya usulüne uygun şekilde ibraz edilmesi halinde hesapta karşılık bulunuyorsa banka çekin karşılığını ödemek zorundadır. Ancak çekin süresi geçtikten sonra ibraz edilmesi halinde, cayma durumu da söz konusu değilse, banka ödeme yapıp yapmama konusunda serbesttir (TTK m.799).¹⁰⁸

1.3. KARŞILIKSIZ ÇEK

1.3.1. Karşılıksız Çekin Tanımı

Karşılıksız çekin tanımı 5941 sayılı Çek Kanunu’nun genel gerekçesinde yapılmıştır. Buna göre karşılıksız çek, üzerinde yazılı bulunan keşide tarihine göre, yasal ibraz mühleti içinde muhatap bankaya ibraz edilmiş olup da kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan ve karşılıksızlığı Çek Kanunu’nda düzenlendiği şekilde belgelenmiş olan çektir. Bu tanım Çek Kanunu m. 5/1 hükmünde de ortaya konulmuştur.¹⁰⁹

1.3.1.1. Çek Niteliğine Haiz Belge Olması

Karşılıksız çekten bahsedebilmek için, öncelikle Türk Ticaret Kanunu’nun 780. maddesinde belirtilen şartlara uygun biçimde düzenlenmiş bir çekin bankaya ibraz edilmiş olması gereklidir. TTK’da belirtilen zorunlu unsurları taşımayan bir belge çek olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla böyle bir belge bankaya ibraz edilip “karşılıksızdır” işlemine tabi tutulması halinde de “karşılıksız çek” olarak değerlendirilmez.¹¹⁰

1.3.1.2. Süresi İçerisinde İbraz Edilmesi

Karşılıksız çek, “kanuni ibraz süreleri içerisinde” meşru hamil tarafından bankaya ibraz edilmesi halinde söz konusu olacaktır. Takas odasına yapılacak ibraz da

¹⁰⁶ Kayıhan ve Yasan, s. 102.

¹⁰⁷ Çelik, s. 431.

¹⁰⁸ Kayıhan ve Yasan, s. 103.

¹⁰⁹ Özgenç (Çek Kanunu), s. 21; Poyraz, s. 247.

¹¹⁰ Ersan Şen ve Erkam Malbeği, *Karşılıksız Çek*, 4. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), s. 27.

aynı hükmü haizdir. Çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce veya kanuni ibraz tarihinden sonra ibraz edilmesi halinde karşılıksız çeke ilişkin hükümler uygulanmaz.¹¹¹

İleri tarihli çekler, üzerinde yazılı keşide tarihi gelmeden önce bankaya ibraz edilmiş olması halinde karşılıksız çek işlemi yapılamaz.¹¹² Nitekim Çek Kanunu'nun Geçici 3/5 maddesi uyarınca 31.12.2020 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir. Ayrıca ÇK m. 3/8 uyarınca üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkması durumunda bu çekle ilgili olarak hukuki takip yapılamaz.¹¹³

1.3.1.3. Çekin Ödenmemiş Olması

İbraz edildiği gün çeke ait hesapta yeterli karşılığın nakit olarak bulunmaması ve çek bedelinin kısmen veya tamamen ödenmemesi gereklidir. Çekin karşılığının bulunmamasına rağmen muhatap bankanın ödeme yapması halinde karşılıksız çekten doğan yaptırımlar uygulanmaz.¹¹⁴ Örneğin çek tutarı ÇK m. 3/3'te belirtilen bankanın ödemekle yükümlü olduğu miktardan daha düşük olması halinde banka tarafından ödenebilir. Ayrıca ödemenin Borçlar Kanunu'nun vekâletsiz iş görme hükümleri çerçevesinde yapılması, havale ilişkisi içinde ödenmesi veya bankanın keşideciye kredi açması şeklinde gerçekleştirilmesi de mümkündür. Bu hallerde karşılıksız çek durumu gerçekleşmez.¹¹⁵

Karşılıksız çekten söz edebilmek için “hesapta yeterli karşılığın bulunmaması” nedeniyle ödemenin yapılamamış olması gerekir. Eğer çek başka bir sebepten dolayı ödenmemişse karşılıksız çekten doğan sorumluluklar söz konusu olmaz. Örneğin, keşidecinin hesabında karşılık bulunmasına rağmen çekin TTK'da öngörülen zorunlu unsurları taşımadığından bahisle banka çeki ödemekten kaçınabilir.¹¹⁶

Ödemenin yapılabilmesi için emre yazılı çekin meşru olan hamil tarafından ibraz edilmesi gerekir. Nama yazılı çekler açısından ise gerçek hak sahibince muhataba

¹¹¹ Çelik, s. 438.

¹¹² Gençtürk, (Çek Kanununda Düzenlenen), s. 125.

¹¹³ Kayıhan ve Yasan, s. 98.

¹¹⁴ Kendigelen, s. 257.

¹¹⁵ Keskin, s. 37.

¹¹⁶ Çelik, s. 439.

ibraz edilmiş olmalıdır. Aksi halde muhatabın ödeme yapmaması karşılıksız çek sonucunu doğurmayacaktır.¹¹⁷

1.3.1.4. Ödenmeme Durumunun Tespit Edilmesi

Çekin karşılığının bulunmadığının ibraz süreleri içerisinde resmen tespit ettirilmesi gerekir. TTK m. 808'e göre, ödenmeme durumunun tespiti noter kanalıyla protesto çekilerek, bankanın karşılıksız kaydıyla veya takas odasının yazılı beyanı ile yapılabilir.¹¹⁸

Uygulamada bazı durumlarda alacaklı çekin karşılıksız olduğunu öğrenmesine rağmen karşılıksız işlemi yapılması için girişimde bulunmamaktadır. Zira alacaklı durumunda olan bu kişiler, ticari ilişki içerisinde bulunduğu müşterisini kaybetmemek amacıyla çekin karşılıksız olduğuna dair tespiti yaptırmamakta, sorunu kendi aralarında çözmeyi planlamaktadırlar.¹¹⁹

1.3.2. Bankanın Karşılıksız İşlemi Yapabileceği Durumlar

Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankaya ibrazı halinde, herhangi bir tedbir veya haciz yoksa ödeme yapılacaktır (ÇK. m. 3/1). Bankaya ibraz edildiğinde karşılığının bulunmadığı ortaya çıkan çekle ilgili olarak, banka görevlileri tarafından karşılıksız işlemi yapılması gereklidir. Bu yükümlülük ibraz eden hamilin talepte bulunması halinde yapılacaktır (ÇK.m.3/4).

Karşılıksız işlemi, Çek Kanunu m. 3/3 gereğince, muhatap bankanın çeki elinde bulunduran hamile yasal olarak ödeme yükümlülüğü bulunan meblağın dışında, çek bedelinin karşılıksız kalan kısmıyla sınırlandırılacaktır (ÇK m. 3/2). Karşılıksız işlemi hamilin istemi üzerine bankaca, Çek Kanunu 3. maddenin 4'üncü, 5'inci ve 6'ncı fıkraları kapsamında işleme konulacaktır.¹²⁰

Muhatap bankanın yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu meblağ, çek bedelinden fazla ise, çekin karşılıksız çıkması halinde, banka çek bedelini ödeyecektir. Bu durumdaki bir çeke ilişkin karşılıksız işlemi yapmak mümkün değildir. Kısmi

¹¹⁷ Kendigelen, s. 258.

¹¹⁸ Çelik, s. 433.

¹¹⁹ Semih Tümen, "Regulating Check Use In Turkey", *Central Bank Review*, Vol. 12 (January 2012), p. 1.

¹²⁰ Kayıhan ve Yasan, s. 114.

karşılıkla birlikte bankanın sorumluluk miktarı çekin meblağını karşılıyorsa bu durumda da karşılıksızdır işlemi yapılmaz.¹²¹

1.3.2.1. Karşılığın Hiç Bulunmayıp Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödememesi

Çek yasal ibraz mühletinde bankaya ibraz edildiğinde çek düzenleyenin hesabında hiç karşılık bulunmayabilir. Bu durumda banka m. 3/3'te belirtilen miktarı ödemekle yükümlüdür. Ancak hamil muhatap bankanın ödemekle sorumlu olduğu meblağı tahsil etmeyi reddedebilir. Bu durumda banka tarafından ibraz edilen çeki ilişkin karşılıksızdır işlemi yapılır ve ayrıca bankanın yasal olarak ödemek zorunda olduğu meblağın hamil tarafından kabul edilmemesi sebebiyle ödenmediği çekin üzerine yazılır. Bu işlemlerin akabinde çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır. Çek aslı imza mukabilinde ibraz eden hamile iade edilir (ÇK. m.3/5- 1.cümle).¹²²

1.3.2.2. Karşılığın Hiç Bulunmayıp Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödemesi

Çek yasal ibraz mühleti içinde muhatap bankaya tahsil için ibraz edildiğinde düzenleyenin çek hesabında hiç karşılık bulunmayabilir. Hamil bankanın yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu sınırlı miktarın kendisine ödenmesini kabul edebilir. Bu durumda muhatap banka tarafından çeki ilişkin ödenmeyen meblağ kadar olan kısmına karşılıksızdır işlemi yapılır. Bu işlemlerin akabinde çek yaprağının ön ve arka yüzünün fotokopisi çekilerek banka nezdinde saklanır ve çek aslı imza karşılığında hamile teslim edilir (ÇK. m.3/5- 2.cümle).¹²³

1.3.2.3. Kısmi Karşılığın Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödemesi

Çek kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edildiğinde ilgili çek hesabında karşılığın sadece bir kısmı bulunabilir. Bu durumda muhatap banka karşılığı bulunan kısmı ödemekle yükümlüdür. Hamil muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu miktarın ve hesapta bulunan meblağın kendisine ödenmesini kabul ederse banka tarafından çekin ödenemeyen miktarıyla sınırlı olmak üzere karşılıksızdır işlemi yapılır. Bu işlem yapıldıktan sonra çekin her iki yüzünün de fotokopisi çekilip, banka tarafından onaylanarak, çek hamiline verilir ve çek aslı bankada muhafaza edilir (ÇK.

¹²¹ Özgür Çatıkkaş ve Hüsamettin Duran, “5941 Sayılı Çek Kanununda Bankaların Yükümlülükleri”, *Maliye Finans Yazıları*, Y. 26, S. 95, (2012), s. 47.

¹²² Özgenç (Çek Kanunu), s. 50.

¹²³ Özgenç (Çek Kanunu), s. 51.

m.3/6- 1. cümle). Hamil kendisine teslim edilen bu fotokopiyi kullanarak müracaat hakkından yararlanabilir ve icra mahkemesine şikâyette bulunabilir (ÇK. m.3/6- 2. cümle).¹²⁴

1.3.2.4. Kısmi Karşılıkta Bankanın Yükümlü Olduğu Meblağı Ödememesi

ÇK. m. 3/5 gereğince, hamil kısmi ödeme yapılması teklifini kabul etmek zorunda değildir. Çek hesabında kısmi karşılığın bulunması halinde hamil bankanın ödemekle yükümlü olduğu miktarın ve hesaptaki meblağın kendisine ödenmesini kabul etmeyebilir. Bu durumda hamilin gerek kısmi karşılığı gerekse bankanın sorumlu olduğu meblağın ödenmesini kabul etmediği çekin üzerine yazılır. Çekin her iki yüzünün fotokopisi banka kayıtlarında muhafaza edilmek üzere alınır ve çek aslı imza mukabilinde hamile teslim edilir (ÇK. m.3/5- 1.cümle).¹²⁵ Hamil kısmi ödemeyi kabul etmediği takdirde kabul etmediği kısım için başvuru hakkını kaybedecektir. Bu durumda hamil kabul etmediği miktar için müracaat borçlularına başvuramayacaktır. Ayrıca bu miktara isabet eden temerrüt faizi ve komisyon gibi kalemleri de keşideciden talep edemeyecektir.¹²⁶

1.3.3. Takas Odasına İbraz Halinde Yapılacaklar

Çek Kanunu m. 8/4 gereği takas odasına kanuni süre içinde ibraz edilen çeklerle ilgili kısmi ödeme yapılmamaktadır. Takas odaları bankanın kanunen ödemek zorunda olduğu sorumluluk miktarını da ödemez. Bu durumda muhatap banka, hesaptaki kısmî karşılık olan parayı 15 gün süreyle bloke eder. Hamil onbeş günlük süre içerisinde muhatap bankadan kısmi karşılık tutarının ödenmesini talep edebilir. Hamil çeki bankaya iade eder, karşılığı bulunmayan kısım için muhatap bankadan alacağı onaylı çek fotokopisini kanuni haklarını takip etmek için kullanabilir.¹²⁷

¹²⁴ Günay, s. 230.

¹²⁵ Özgenç, (Çek Kanunu), s. 51.

¹²⁶ Coşkun, s. 506.

¹²⁷ Kendigelen, s. 224.

İKİNCİ BÖLÜM

KARŞILIKSIZ ÇEKTE KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUKLAR

2.1. BAŞVURU BORÇLULARININ HUKUKİ SORUMLULUKLARI

2.1.1. Hamilin Başvuru Hakkı

Karşılıksız çek nedeniyle ödeme yapılmaması durumunda, hamilin alacağını tahsili etmek amacıyla düzenleyen, cirantalar ve avalistlere başvuru (müracaat) hakkı TTK'nın "Ödememe" üst başlığını taşıyan 808. maddesi ve devamında düzenlenmiştir.

2.1.2. Başvuru Hakkının Maddi ve Şekli Şartları

Başvuru (müracaat) hakkının kullanılması için bazı maddi ve şekli koşulların gerçekleşmesi gerekir. Ayrıca TTK ve 5941 sayılı kanunda öngörülen alelade (normal) çeklerle, TTK m. 806-807'de düzenlenen mahsup (hesaben) çeklerin durumunu ayrı değerlendirmek gerekmektedir.¹²⁸

Başvuru hakkının "maddi şartı", normal çeklerde, çekin süresi içinde ibraz edilmiş olmasına rağmen karşılığın tamamının veya bir kısmının ödenmemesidir. Mahsup (hesaba geçirilecek çeklerde) ise iflas vb. hallerde nakden ödememe (TTK m.806), muhatabın çek tutarını kayıtsız ve şartsız bir alacak olarak kabul etmekten kaçınması (TTK m.807), ödeme yerindeki takas odasının, bu çekin, çek hamilinin borçlarını ödeme kabiliyetini haiz olmadığını belirtmesi halinde maddi şart gerçekleşmiş olacaktır.¹²⁹

Çekin ödenmeme durumunun noter kanalıyla protesto çekilerek, bankanın karşılıksız kaydıyla veya takas odasının yazılı beyanı ile tespit edilmesi (TTK m. 808) ise başvuru hakkının "şekli şartı" olarak değerlendirilmektedir.¹³⁰

Tespit işlemi ibraz mühleti içinde yapılmalıdır. Protesto veya aynı nitelikte olan

¹²⁸ Eriş, s. 1189.

¹²⁹ Çelik, s. 434.

¹³⁰ Eriş, s. 1189.

tespit işleminin ibraz süresi geçmeden önce yapılması gerektiği TTK m. 809/1'de belirtilmiştir. Ancak ibraz, mühletin son gününde yapılmış ise tespitin ertesi iş günü yapılması da mümkündür (TTK m.809/2).¹³¹

Mücbir sebepler nedeniyle çekin ibraz edilememesi veya tespit yaptırılmaması halinde poliçe için geçerli olan hükümler çekler için de uygulanacaktır. Ancak poliçedeki hükümlerin çeklerde uygulanabilmesi için mücbir sebebin 15 günden fazla sürmesi gerekir (TTK m.811).¹³²

Belirtmek gerekir ki; süresinde ibraz edilmeyen veya kanunda belirtilen süre içerisinde çekin ödenmediğini tespit ettirmeyen hamil, müracaat borçlularına başvuramayacaktır.¹³³

2.1.3. Başvuru Borçluları ve Sorumluluklarının Niteliği

Karşılıksız çek durumunda hamil çekten doğan alacağı tahsil edebilmek için sorumlu olan kişilere müracaat edebilir. Hamilden önceki cirantalar, lehdar ve keşideci çekin müracaat borçlularıdır. Ayrıca varsa avalistlere karşı da başvuru imkânı bulunmaktadır. Dikkat edileceği üzere, ödemeyi yapmamış olan muhatap banka, müracaat borçluları arasında sayılmamaktadır.¹³⁴ Hamil müracaat borçlularına ayrı ayrı başvurabileceği gibi, bu kişilerden bazılarını veya tamamına başvuru yapabilir.¹³⁵ Zira TTK m. 818/1-k bendinin TTK m. 724'e yaptığı atıf gereğince, başvuru borçlularının hamile karşı müştereken ve de müteselsilen sorumlulukları bulunmaktadır.

2.1.4. Başvuru Hakkının Kapsamı

2.1.4.1. Hamil Açısından

Çek bedelinin ödenmemesi durumunda hamilin düzenleyen, cirantalar ve avalistlere karşı kullanacağı başvuru hakkının kapsamı TTK m. 810'da düzenlenmiştir. Burada poliçeye paralel bir düzenleme getirilmektedir (TTK. 725).

Hamil, ödenmemiş olan çek bedelini isteyebilir (TTK m.810/1). Eğer, kısmi bedel için bir başvuru varsa, bu kısım bakımından ödeme yapılmalıdır. Çeklerde ibraz günü esas alınarak hesaplanacak faiz tutarının da istenmesi mümkündür (TTK

¹³¹ Poyraz, s. 245.

¹³² Çelik, s. 434.

¹³³ Kendigelen, s. 323.

¹³⁴ Ahmet Battal "Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, (1997), s. 85.

¹³⁵ Poroy ve Tekinalp, s. 330.

m.810/2). İstenebilecek faizin adı kanunda belirtilmemiş olmakla birlikte burada ifade edilen faiz, temerrüt faizidir.¹³⁶ Çeklerde, sözleşmesel (akdi) faiz, diğer bir ifadeyle sermaye (kapital) faizi söz konusu değildir. Eski TTK m.722’de temerrüt faiz oranı %10 olarak belirlenmiştir. Ancak bu kanundan sonraki düzenlemeler nedeniyle hangi oranının uygulanacağı konusunda tereddüt yaşanmıştır. 6102 sayılı kanunun 810. maddesinde ise faiz oranı belirtilmemiştir. Bu durumda, söz konusu faiz oranının tespiti için 3095 sayılı “Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun” hükümleri uygulanmalıdır.¹³⁷

Çekin karşılığının bankada bulunmaması halinde hamil, başvuru hakkını kullanarak, TTK m. 810’da belirtilen hususların yanı sıra TTK m. 783/3 uyarınca karşılıksız çek miktarının %10’u tutarındaki meblağın ödenmesini talep edebilir. Eski TTK’da bu oran %5 iken 6102 sayılı Kanundaki oran %10 olarak düzenlenmiş, böylelikle çekin tazminat miktarı artırılmıştır.¹³⁸

Hamilin bu talebi doktrinde, “medeni ceza”, “hukuk cezası”, “cezai şart”, “çek cezası” olarak, uygulamada ise “çek tazminatı” olarak adlandırılmaktadır. Hamil, söz konusu tazminatı sadece çeki keşide eden kişiden isteme hakkına sahiptir. Hamilin keşideci haricindeki müracaat borçlularına başvurması durumunda bu kişiler açısından çek tazminatı ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Benzer şekilde çeki düzenleyen kişi de hamil haricindeki başvuru borçlusuna bu tazminatı ödemek konusunda sorumlu tutulmayacaktır.¹³⁹

Hamilin çek tazminatını talep edebilmesi için kanunda özel bir şart öngörülmemiştir. Dolayısıyla çek tazminatının istenebilmesi için çek karşılığının bulunması yeterlidir. Diğer bir ifadeyle bu durumda, keşidecinin kusurlu olup olmadığı ya da hamilin zarar edip etmediği araştırılmayacaktır. Cezai şart niteliğindeki bu meblağ, hamilin zarara uğrayıp uğramadığına bakılmaksızın keşideci tarafından ödenir.¹⁴⁰

Medeni ceza niteliğini taşıyan çek cezası müracaat hakkının kapsamını

¹³⁶ Öztan, s. 282.

¹³⁷ Eriş, s. 1214.

¹³⁸ Ali Haydar Yıldırım, “Çek Cezası (TTK 783/3),” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan*, C. 16, Özel Sayı, (2014), s. 3450.

¹³⁹ Şükrü Yıldız, “5941 Sayılı Çek Kanunundaki Etkin Pişmanlık Hükümünün Çek Tazminatına Etkileri” *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 3-4, (2009), s. 153.

¹⁴⁰ Kendigelen, s. 278.

genişleten bir hak niteliğindedir. Kanun koyucunun buradaki amacı, süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilen çekin karşılığını bankada hazır bulundurmamak konusunda keşideciyi zorlamaktır. Diğer bir ifadeyle çekin karşılıksız çıkmaması için keşideci üzerinde caydırıcı etki oluşturmaktır. Nitekim özellikle yüksek miktardaki karşılıksız çeklerde faiz, komisyon ve diğer zararları karşılamanın yanı sıra %10 tutarındaki bu meblağı ödemek keşideci açısından önemli bir ceza niteliğindedir.¹⁴¹

2.1.4.2. Ödeme Yapan Başvuru Borçlusu Açısından

Çeklerde borcu ödeyen hakkında, başvuru hakkı için özel bir düzenleme bulunmamaktadır. TTK m. 818/1 (I) bendinde, aynı Kanun'un poliçeye ilişkin 726. maddesine atıf yapılmıştır. Dolayısıyla, hamilin başvurusu üzerine rızasıyla veya icra takibi ya da mahkeme kararı uyarınca ödeme yapan başvuru borçlusu kendisinden önce gelen diğer bir başvuru borçlusuna müracaat edebilecektir.¹⁴² TTK m. 726 gereğince, ödeme yapan başvuru borçlusu, ödediği tutarın tamamını, ödemenin yapıldığı tarih esas alınarak hesaplanacak temerrüt faizini, çekten dolayı üstlenmek zorunda kaldığı masrafları ve çek bedelinin % 0,2'sini aşmayacak olan komisyon ücretini isteyebilecektir.¹⁴³

TTK m. 818/1 (I) bendinin atıf yaptığı TTK m. 727/1 gereğince, çek borçlusu başvuru konusu bedeli ödeyince çekin, protesto belgesinin (veya protesto yerine geçen belgenin) ve ödeme yaptığını ispatlayacak nitelikteki bir makbuzun verilmesini talep edebilir. Başvuru borçlusu aldığı bu çekle kendisinden önce gelen kişilere karşı başvuru hakkını kullanabilecektir. Ödemeyi yapan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen diğer borçlulara ait ciroları çizebilir (TTK m.727/2).¹⁴⁴

2.1.5. Başvuru Hakkının Kullanılmasında Zamanaşımı Süresi

Hamilin başvuru hakkını kullanabileceği zamanaşımı süresi TTK m. 814'te belirlenmiştir. Buna göre; hamilin, ciro edenler ile keşideciye ve diğer borçlulara karşı sahip olduğu müracaat hakları, ibraz süresinin sona ermesinden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğramaktadır. Çek borçlularından birisinin diğer borçlulara karşı kullanabileceği başvuru hakları ise bu kişinin ödeme yaptığı veya dava yolu ile çekin kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına

¹⁴¹ Yıldırım, s. 3459.

¹⁴² Eriş, s. 1214.

¹⁴³ Kendigelen, s. 341.

¹⁴⁴ Coşkun, s. 296.

uğrar. Madde metninden de anlaşılacağı üzere söz konusu zamanaşımı süresi, başvuru borçlusunun kendisinden önce gelen kişilere başvurabilmesi için de geçerlidir.¹⁴⁵ Zamanaşımına uğrayan çek, mahkemece yazılı delil başlangıcı olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁶

2.1.6. Başvuru Hakkının Kaybı Halinde Yapılabilecekler

Çeke mahsus yollarla alacağını takip ve tahsil etme hakkını kaybetmiş olan çek hamili bu aşamadan itibaren TTK m. 818'in atfıyla poliçeye ilişkin yöntemleri kullanarak alacağını takip ve tahsil edebilir. Gerçekten de kanuni ibraz süresi içinde çekin ibraz edilmemesi veya ödememe durumunun tespit ettirilmemesi halinde hamil keşideciye ve müracaat borçlularına başvuru hakkını kaybedecektir. Hamil zamanaşımı süresinin geçirdiği için de başvuru hakkını kaybetmiş olabilir. Bu durumda hamil sebepsiz zenginleşme davası açabileceği gibi karşılığın devri yöntemiyle de alacağını takip edebilir. Başvuru hakkının kaybedilmesi halinde, kambiyo senedinin düzenlenmesindeki temel ilişkiye dayanılması da mümkündür.¹⁴⁷

2.1.6.1. Sebepsiz Zenginleşme Hükümlerine Başvurulması

Poliçeye ilişkin olup çekler hakkında da uygulanabilecek hükümleri belirleyen TTK m. 818/1-m uyarınca, sebepsiz zenginleşmeye ilişkin TTK m. 732 hükmü çekler hakkında da uygulanabilir. Çek hamili karşılıksız çek nedeniyle başvuru hakkını kaybettiğinde, alacağını sebepsiz zenginleşme davası açarak talep edebilir. Zira çek hamilinin mal varlığında azalma olurken, keşidecinin mal varlığında bir artış meydana gelmiştir. Çek hamilinin mal varlığındaki azalmanın sebebi, çekin kanunda belirtilen süre içerisinde ibraz edilmemiş olması veya ödeme yapılmadığının kanuni süre içinde tespit ettirilmiş olması ya da alacağa ilişkin hakkın zamanaşımına uğraması gibi "kanuni" bir durumdan kaynaklanmaktadır. Hamilin içinde bulunduğu bu halden kurtulabilmesi için sebepsiz zenginleşme davası açması TBK'da düzenlenen sebepsiz zenginleşmeden bağımsız nitelikte, kambiyo hukukundan kaynaklanan bir haktır.¹⁴⁸

TTK m. 732'de belirtilen sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi bazı koşullara bağlıdır. Öncelikle çekin TTK m. 780'de belirtilen zorunlu unsurları taşıyor olması gerekir. Ayrıca bu senette var olan hakkın çek hükümlerine dayanarak talep

¹⁴⁵ Ayli ve Yardımcıoğlu, s. 3223; Öztan, s. 328.

¹⁴⁶ Keskin, s. 48.

¹⁴⁷ Mehmet Şirin Erdoğan, "Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması" *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 2, (1999), s. 368-369.

¹⁴⁸ Kendigelen, s. 283.

edilmesi olanaksız kalmış ve bir zararın da doğmuş olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle sebepsiz zenginleşme davası, gerekli işlemlerin ihmal edilmiş olması sonucunda TTK m. 810'daki başvuru hakkının kaybedilmesi veya TTK m. 814'te belirtilen zamanaşımı süresinin sona ermesi nedeniyle sebepsiz zenginleşene karşı hamile tanınmış bir haktır (TTK m.732/1).¹⁴⁹

Hamil, bu dava ile sadece tahsil edemediği çek bedelini talep edebilir. Sebepsiz zenginleşme davası, TTK m. 810'da müracaat hakkı kapsamında talep edilebilecek olan kalemler olan, faiz, masraf ve % 3 komisyonu ve TTK m. 783/3'te yer alan çek tazminatını isteme hakkını vermemektedir.¹⁵⁰

Sebepsiz zenginleşme davası açabilmek için zaman aşımı süresi, çekin zaman aşımına uğradığı tarihten itibaren bir yıl olarak belirlenmiştir. İspat yükü ise davalıya aittir (TTK m. 732/4). Önceki TTK'da ispat yüküne ve zamanaşımına ilişkin hükümler yokken 6102 sayılı Kanunda düzenleme yapılmış olması önemli bir eksikliği gidermiştir.¹⁵¹

Kambiyo senetlerine ilişkin olup TTK'da düzenlenmiş olan bu sebepsiz zenginleşme davasının açılmasında başvuru hakkının kaybedilmesinde hamilin kusurunun olup olmadığı önemli değildir.¹⁵² TBK'daki sebepsiz zenginleşme davasının açılmasının amacı, malvarlığının sebepsiz bir şekilde yer değiştirmiş olması nedeniyle zararın düzeltilmesini sağlamaktır. Ancak TTK'daki sebepsiz zenginleşme talebinin yöneltileceği kişinin malvarlığında hakkaniyete aykırı bir artış bulunması gereklidir.¹⁵³ TBK'daki sebepsiz zenginleşmede, zenginleşen ile fakirleşen arasında bir mamelek kayması bulunması gerekirken TTK'daki sebepsiz zenginleşme davasında önemli olan, senedin tedavülü dolayısıyla ekonomik bir dengesizliğin oluşmasıdır.¹⁵⁴

2.1.6.2. Karşılığın Devri

Sebepsiz zenginleşme davası keşidecinin iflası halinde yeterli olmamaktadır. Zira keşidecinin iflası halinde muhataptan olan alacağı iflas masasının aktifine

¹⁴⁹ Fülürya Yusufoglu, "Poliçede Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Talep Hakkı" *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1, (2015), s. 125; Poroy ve Tekinalp, s. 268; Pulaşlı, s. 204.

¹⁵⁰ Poroy ve Tekinalp, s. 267; Yıldırım, s. 3488.

¹⁵¹ Yusufoglu, s. 155, 156.

¹⁵² Poroy ve Tekinalp, s. 268.

¹⁵³ Hayri Bozgeyik, "Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme" Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1-2, (Haziran 2003), s. 594.

¹⁵⁴ Yusufoglu, s. 146.

girmektedir. Bu durumda hamilin korunması amacıyla “karşılığın devri” kuralı kabul edilmiştir. TTK m. 818/1-n’de TTK m. 733’e yapılan atıf gereğince poliçede karşılığın devri hakkındaki hükümler çekler açısından da uygulanabilecektir.¹⁵⁵

TTK m. 733/1 uyarınca, karşılığın devrinin yasal devir ve iradi devir olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. TTK m. 733/1’e göre düzenleyenin iflasıyla beraber karşılığın hamile geçmesi yasal devir olarak adlandırılmaktadır. TTK m.733/2’de ise iradi devir düzenlenmiştir. Keşideci, karşılığın devrine ilişkin iradi kaydını çek üzerine koyabilir. Bu durumda çeke ilişkin haklar çek hamiline ait olmaktadır.¹⁵⁶

Karşılığın devrine ilişkin hükümlere başvurulabilmesi için başvuru hakkının kaybedilmesi veya başvuru hakkı için geçerli zamanaşımı süresinin geçirilmesi şart değildir. Dolayısıyla karşılık devir edildikten sonra hamilin karşılığın devri hükümleri yerine müracaat hakkından yararlanması da mümkündür. Hamil, karşılığın devri yöntemiyle kaybını telafi ederse, bu durumda artık sebepsiz zenginleşme durumu söz konusu olmayacaktır.¹⁵⁷

2.1.6.3. Temel İlişkiye Dayanarak Zararın Tazmini

Başvuru hakkının kaybedilmesi veya başvuru hakkının zamanaşımına uğraması halinde hamil kambiyo hukukundan kaynaklanan haklarını kaybeder. Bu durumdaki senetler adi senet sayılmaz. Hamil davalı ile arasında temel ilişki varsa bu senedi yazılı delil başlangıcı göstererek temel ilişkiye dayanabilir. Temel ilişkiye dayalı talep haklarının devam etmesi, TTK sebepsiz zenginleşme talebinde bulunmaya engel değildir. Ancak sebepsiz zenginleşme davasının açılmasında dikkate alınacak zamanaşımı süresinin de geçirilmesi durumunda hamil açısından başvurabilecek tek yöntem, çekin düzenlenmesindeki temel ilişkiye dayanmak olacaktır. Zira temel borç ilişkisine dayanıldığında dikkate alınacak zamanaşımı süresi, sebepsiz zenginleşme davası için geçerli olan süreden daha uzundur.¹⁵⁸

TTK m. 818’in atfıyla başvuru hakkının kaybedilmesi halinde sebepsiz zenginleşme davası açılabilceği belirlenmiş olmasına rağmen asıl borç ilişkisine başvurulabileceğine dair bir hüküm TTK’da açıkça belirtilmemiştir. Temel borç

¹⁵⁵ Eriş, s. 590.

¹⁵⁶ Yıldırım, s.3489; Eriş, s. 591.

¹⁵⁷ Keskin, s. 64.

¹⁵⁸ Kendigelen, s. 323, Erdoğan, s. 368.

ilişkinine giderek alacağın tahsili imkânı, TBK m. 133/2 hükmünden hareketle doktrin ve yargı kararlarıyla şekillenmiştir.¹⁵⁹

Temel borç ilişkisini esas alarak talepte bulunabilmesi için doğrudan doğruya bu ilişkinin taraflarından olmak gereklidir. Bu durumda çeki düzenleyene karşı sadece lehdarın başvuru yapması mümkündür. Lehdardan sonra çeki devralan hamiller keşideciye başvuramaz.¹⁶⁰

Başvuru hakkının kaybedilmiş olması nedeniyle temel ilişkiye dayanarak açılan davada, alacağın ispatı açısından sadece çekin varlığı yeterli değildir. Ancak bu durumdaki çek, TBK m. 146 uyarınca zamanaşımı süresinin 10 yıl olduğu gözetilmek suretiyle 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 202. maddesi kapsamında yazılı delil başlangıcı olarak değerlendirilecektir.

2.2. TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN ARALANMASI

Hukuken yasaklanmış bir amacı gerçekleştirmek veya yasal bir sorumluluktan kurtulmak amacıyla, tüzel kişiliğin bağımsız yapısının arkasına saklanan gerçek kişilerin, tüzel kişiyi ve üçüncü kişileri zarara uğratması, şirketler hukuku uygulamasında sık karşılaşılan bir durumdur. Bu tip kötü niyetli ve hileli davranışlardan zarar görenlerin korunması amacıyla ilk olarak Amerikan hukukunda ortaya çıkan “tüzel kişilik perdesinin aralanması teorisi” zamanla Kara Avrupası hukuk sistemlerine de yansımıştır. Bu teoriye göre istisnai bazı durumlarda mahkemeler tüzel kişilik ve onu oluşturan bireyler arasındaki ayrılık ilkesini göz ardı etmekte diğer bir ifadeyle tüzel kişiliğin perdesini aralayarak, tüzel kişiliğin arkasındaki yer alan gerçek kişilere uzanmaktadır. Bu durumda tüzel kişi ve arkasında yer alan gerçek kişi, iki farklı hukuk süjesi olarak değil, tek bir bütün olarak değerlendirilmektedir.¹⁶¹ Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin aralanması teorisi genel olarak, TMK'nın 2. maddesinin “Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz” ve tüzel kişiliğin fiil ehliyetini kullanmasına ilişkin 50/3 maddesinin tüzel kişiliğin organlarının

¹⁵⁹ Keskin, s. 63.

¹⁶⁰ Kendigelen, s. 323.

¹⁶¹ İpek Sağlam, “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Kavramına Genel Bir Bakış”, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, (İstanbul: I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 2 Şubat 2008), s. 154.

kusurlarından dolayı kişisel olarak sorumlu olacaklarına yönelik hükümlerine dayandırılmaktadır.¹⁶²

Uygulamada karşılaşılan diğer bir durum ise, yukarıda belirtilenin aksine, tacir tüzel kişinin hukuki bir takım işlemlerini gerçek kişinin hesabından yürütmek suretiyle tüzel kişinin kendi işlemlerini peçeleyerek vergi kaçağına sebebiyet vermesidir. Bu şekildeki davranışların kamu alacaklarının tahsil edilmesini engellememesi amacıyla 6183 sayılı kanunun 35. maddesinde limited şirketten tahsil edilemeyen kamu alacağının tahsili için şirket ortaklarının da sorumlu tutulacağı belirtilmiştir.¹⁶³ Benzer bir yaklaşımla ÇK m. 4/2’de, vergi kaçağının önlenmesi ve ekonomideki kayıt dışılığın denetlenebilmesi gayesiyle tüzel kişiliğin perdesi aralanmıştır.¹⁶⁴

Çek Kanunu’nun genel gerekçesinde, 3167 sayılı kanunda, tüzel kişilerin işlemlerini bir gerçek kişinin çek hesabı üzerinden yürütmesini engelleyecek hüküm olmadığına eleştirildiği ifade edilmiştir (Genel Gerekçe m.10/g). Ayrıca Çek Kanunu’nun düzenleyenin hukuka aykırı işlemleri, perdelemeleri, başkasının arkasına gizlenmeleri ve benzeri hileleri karşısında da hamilleri ve piyasayı gözetmesi gerektiği belirtilerek, tasarının bu amaç doğrultusunda hazırlandığı ifade edilmiştir (Genel Gerekçe m.18).¹⁶⁵

ÇK m. 4/2’ün gerekçesi, içeriği ve sistematığı dikkate alındığında kanun koyucunun, vergi kaçağını önlemek amacıyla tüzel kişiliğin perdesini tersten araladığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle ÇK m. 4/2 hükmü 6183 sayılı AATUHK m. 35’te benimsenen düşünceyle, vergi alacağının takibi için kamu menfaatini gözeterek tüzel kişiliğin perdesinin aralanmasına cevaz vermiştir. Bununla birlikte, özel hukuka ilişkin alacaklar bu hükmün kapsamı içerisinde değerlendirilmemiştir.¹⁶⁶

ÇK m. 4/2’de belirtilen üç gruptaki gerçek kişilere ait hesaplar, “tacir tüzel kişinin veya tacir tüzel kişinin faaliyetleri ile ilişkilendirilmek kaydıyla” tacir tüzel kişiye ait hesap sayılacaktır. Böylelikle tüzel kişinin çek hesabından ödenemeyen

¹⁶² Gökhan Antalya, “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi”, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, (İstanbul: I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 2 Şubat 2008), s. 147 vd.

¹⁶³ Erol E. Ulusoy, “Çek Kanunu Tüzel Kişilik Perdesini Aralıyor”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2010), s. 69.

¹⁶⁴ Seza Reisoğlu, “Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar”, *Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum*, (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2009), s. 3.

¹⁶⁵ Özgenç, (Çek Kanunu), s. 15, 17.

¹⁶⁶ Ulusoy, s. 81.

çeklerin, söz konusu gerçek kişilere ait çek hesaplarından ödenmesi mümkün hale getirilmiştir.¹⁶⁷

Bu düzenleme sonucunda **karşılıksız çekten** dolayı sorumlu olanlar grubuna müracaat borçlularının yanı sıra tüzel kişi ortaklarını da eklenmiştir. Böylece tüzel kişi tacirin ortaklarının da sorumlu kılınmasıyla, sorumluların sayısı artmıştır. Çek Kanunu m. 4/2 hükmü ortakları sorumlu tutmanın da ötesine giderek, bu kişilerin nüfuzu altında olan eş ve çocuklarının sahibi olduğu çek hesaplarını da tüzel kişinin faaliyetleri ile ilişkili bulunması halinde, tüzel kişi tacire ait saymaktadır.¹⁶⁸ Bahsi geçen kanun hükmüne göre, tüzel kişiye ait sayılan bu hesap, tacir çeki hesabıdır.¹⁶⁹

Tüzel kişinin veya ortaklarının etkisi altında olma kavramı çoğu kez farklı yorumlanabilecek bir kavramdır. Düzenleme bu yönüyle eleştirilecek nitelikte olsa da; tüzel kişinin temsilcilerinin veya görevlilerinin açılmış olan çek hesaplarının, tüzel kişi adına açılmış olduğuna dair oluşan kanuni karine; bu kişilerin kendi adlarına çek hesabı açma haklarını kullanmalarını önlemektedir.¹⁷⁰

Kanunda sözü edilen bir takım ilişkilerin bulunması halinde muhatap bankalar durumu Gelir İdaresi Başkanlığına bildireceklerdir. Bankaların bu bildirim yapmalarının dışında, Çek Kanunu'nda bu duruma uygulanacak cezai bir müeyyide öngörülmemiştir. Hatta bu şekilde bir özdeşleştirmeyi tespit eden bankanın ödeme yükümlülüğü devam etmektedir. Bankanın bildirimini müteakip vergi kaçağı olup olmadığı konusundaki inceleme Gelir İdaresinin incelemesinden sonra belli olacaktır. Vergi cezası verilmesi halinde idarenin bu kararı vergi mahkemesi nezdinde yargısal denetime tabi tutulabilecektir.¹⁷¹ Ancak ÇK m. 4/2 hükmünün hamil veya cirantaların menfaatlerinin korunması açısından herhangi bir etkisi yoktur.

Söz konusu kişilerin karşılıksız çıkan çek tutarını tacir tüzel kişiden asıl veya başvuru borçlusu sıfatı ile takip etme hakları bulunmamaktadır.¹⁷² Bu ilişki muhatap bankalar tarafından tespit edildiği takdirde, bilgi verilen kurum olan Gelir İdaresi Başkanlığı, tüzel kişi tacirlerin keşide ettiği çeklerin hamillerine bilgi vermekle

¹⁶⁷ Reisoğlu, s. 3; Çatıkkaş ve Duran, s. 50.

¹⁶⁸ Ulusoy, s. 73, 74.

¹⁶⁹ Beşir Fatih Doğan, “5941 Sayılı Çek Kanunu’na Göre Yeni Çek Türleri,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2010), s. 91.

¹⁷⁰ Reisoğlu, s. 3.

¹⁷¹ Şükrü Yıldız, “5941 Sayılı (Yeni) Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri,” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 9, S. 18, (2010), s. 79.

¹⁷² Yıldız (5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri), s. 79.

yükümlü değildir. Özel hukuka ilişkin bir borç-alacak ilişkisindeki mağduriyet Gelir İdaresinin sorumluluğunda olmadığından, bu konuda çek hamili veya ciranta özel hukuk kişilerinin bilgilerin paylaşımına ilişkin talep hakkı ya da kuruma hukuki bir isnatta bulunmaları da mümkün olmayacaktır.¹⁷³

Kötü niyetli ve hileli davranışlar içerisinde bulunan bazı tüzel kişi ortaklarının kimi zaman çek hamillerini aldattıkları, kendi kişilikleri ile tüzel kişiliği özdeşleştirecek davranış içine girerek hukuki ilişkiden sağlanan menfaatlardan bizzat faydalandıkları buna karşın, meydana gelen borçlarla tüzel kişiliği karşı karşıya bıraktıkları görülmektedir. Ancak gerçek kişi ortağa ait çek hesabının tüzel kişi tacir ile ilişkilendirilmesi konusunda Çek Kanunu'nda herhangi bir düzenleme yapılmamış olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.¹⁷⁴

2.3. BANKANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU

2.3.1. Bankanın Karşılığı Ödeme Yükümlülüğü

Çek keşide edilmesiyle birlikte düzenleyen, lehtara muhatap bankaya çeki ibraz edip çek tutarını talep hakkı tanırken, aynı zamanda muhatap bankaya kendi hesabından lehtara ödeme yapma yetkisi tanımak suretiyle iki ayrı yetkilendirme yapmaktadır. TTK ve ÇK hükümleri uyarınca banka, çek sahibinin hesabında karşılığı varsa, bedeli şeklen yetkili hamil olarak gözüken kişiye ödemek zorundadır. İbraz edilen kıymetli evrak çek vafında ise, cirantaların ciro zincirinde kopukluk yok ise, çeki ibraz eden hamilin yetkili hamil olduğu kimlik kontrolüyle belirlenmişse, çekte düzenleyenin imzası ile banka hesap kartonundaki imzanın keşideciye ait olduğu açıkça belli ise, çek hesabı üzerinde herhangi bir bloke, tedbir, haciz veya rehin kaydı yok ise, çek hesabı sahibiyile olan yetkilendirme anlaşması devam ediyor ise, hamilin muhatap bankaya ibraz süresi devam ediyor ise, zamanaşımı gibi ödeme engelleri veya çekin sahte olması ya da çek metninde tahrifat şüphesi yoksa muhatap banka, düzenleyenin çek hesabında bulunan karşılığı çeki ibraz eden hamile ödeme mecburiyetindedir.¹⁷⁵

¹⁷³ Ulusoy, s. 81.

¹⁷⁴ Ulusoy, s. 81.

¹⁷⁵ Ahmet Tamer, "Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü," *Bankacılar Dergisi*, S. 85, (2013), s. 93.

2.3.2. Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü

Kanun koyucu bankaların tacir olmalarından hareketle özenli ve basiretli şekilde hareket etmeleri gerektiğini kabul etmiştir. Bu kapsamda, bankaların çek karnesi kullandıracakları müşterilerinin karşılıksız çek keşide etme tehlikesine ilişkin geçmişteki ticari işlemlerini ve ödeme güçlerini araştırmaları gerekir. Kanun bankaların çek karnesi kullanacak yeterli güven ve itibara sahip olmayan müşterilerle çalışmaları halinde bunun riskine belli ölçüde katlanmaları gerektiğini öngörmüştür.¹⁷⁶

Bankalar bir güven kurumu olduğuna göre bankanın bu güveni zedeleyecek hareketlerde bulunması nedeniyle hamile karşı belli bir oranda zararı karşılama mesuliyetinin bulunması gerektiği kabul edilmiştir. Böylece kanun koyucu, yasal olarak hamile belli bir tutar oranında ödeme garantisi sunmuş olmakta, piyasada çekin itibarının korunmasını sağlayarak, güvenli bir biçimde çek kullanımını teşvik etmektedir.¹⁷⁷

Bu kapsamda banka, ÇK m. 3/3 uyarınca çeki yasal süresi içinde ibraz eden hamile karşı, çekin karşılığı kısmen veya tamamen bulunmasa dahi, belli bir tutarı ödemede bulunmakla yükümlüdür. Dolayısıyla çekin karşılığının bulunmaması halinde banka Çek Kanunu m. 3/3'te belirtilen meblağı ödemek zorundadır. Muhatap bankanın kanuni ödeme yükümlülüğü çekin her bir yaprağı için söz konusu olmaktadır. Banka bu yükümlülüğünü hamilin talebine gerek olmadan yerine getirmelidir. Kanun tasarisının ilk halinde "talep ettiği takdirde" ifadesi yer alırken bu koşul kanunlaşan metinde bulunmamaktadır. Hamilin bankanın böyle bir yükümlülüğü olduğunu bilmediği için talepte bulunmayacağı ihtimali göz önünde bulundurarak, "talep ettiği takdirde" ibaresinin metninden çıkarıldığı Adalet Komisyonu'nun gerekçesinde ifade edilmiştir.¹⁷⁸

Muhatap banka sorumlu bulunduğu miktarı ödemeye hazır olduğunu hamile bildirerek ödeme teklifinde bulunmalıdır. Hamil bankanın ödeme teklifini kabul etmezse ÇK m. 3/5, ödemeyi kabul ederse m. 3/6 uyarınca işlem yapılmalıdır.¹⁷⁹

Kanun koyucu bankanın ödemekle yükümlü olduğu meblağın enflasyon oranlarına bağlı olarak her yıl değişmesi gerektiği kabul etmiş ve asgari tutarı

¹⁷⁶ Özdamar, s. 32.

¹⁷⁷ Tamer, s. 94.

¹⁷⁸ Bilgen, (5941 Sayılı Çek Kanunu ve Uygulamalar), s. 21.

¹⁷⁹ Günay, s. 230.

belirlemek konusunda TCMB'ye yetki vermiştir. 20 Ocak 2017 tarihli ve 29954 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğe göre muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu meblağ, 27 Ocak 2017 tarihinden itibaren 1.410 TL olarak belirlenmiştir.

Bankanın bu ödeme yükümlülüğü hesap sahibi ile banka arasında çek koçanının teslimi aşamasında kurulmuş olan ve geri dönülemeyecek nitelikteki gayri nakdî kredi sözleşmesine dayanmaktadır (ÇK. m.3/3). Aslında banka, müşterisine nakit kredi vermemektedir ancak çeki teslim etmesiyle birlikte kanun gereği bu sözleşme kurulmuştur. Bu andan itibaren ne bankanın ne de müşterisinin bu sözleşmeden dönmesi mümkün olmayacaktır.¹⁸⁰

Muhatap bankanın bu yükümlülüğü sadece ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen hesapta bulunmaması halinde söz konusudur. Kısmi karşılık durumunda eksik kalan kısım, bankanın ödemekle yükümlü olduğu meblağdan daha az ise banka sadece eksik kısmı tamamlayarak, ödeme yükümlülüğünü yerine getirmiş olur.¹⁸¹

Bankadan kanunen sorumlu olduğu miktarı ödemesinin istenebilmesi için çekin TTK'da belirtilen tüm unsurları taşıması ve süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmiş olması gerekir. Ayrıca, tasdikli bir suret karşılığı çek aslı bankaya bırakılmalıdır. Haciz, ihtiyati tedbir, rehin veya bloke gibi bir engelin veya çekin şekil şartlarına ilişkin bir eksiklik, tahrifat, sahtecilik gibi bir durumun olması halinde ise banka söz konusu bedeli ödemeyecektir.¹⁸² Sahte veya tahrif edilmiş çekin muhatap banka tarafından ödenmesi halinde tüm mesuliyet bankaya ait olacaktır. Zira bankaların basiretli davranarak ibraz edilen çekin sahte veya çekin fiziksel ya da içerik olarak tahrif edilmiş olup olmadığını incelemeleri ve tereddüt halinde keşideciden bilgi almaları gerekmektedir.¹⁸³

Çek Kanunu m. 3/9'a göre "*Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıllık süre içerisinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer.*". 6273 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe kadar 5941 sayılı kanunda bu hususta bir düzenleme yoktu. Yargı kararları ise 10 yıllık zamanaşımını uygulamaktaydı. Çek Kanunu'nda genel olarak bankaların

¹⁸⁰ Reisoğlu, s. 7.

¹⁸¹ Çatıkkaş ve Duran, s. 47; Reisoğlu, s. 7.

¹⁸² Bilgen, (5941 Sayılı Çek Kanunu ve Uygulamalar), s.18 vd.

¹⁸³ Mahmut Bilgen, "Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik Yapılması)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, Özel Sayı, (2009), s. 1002.

sorumlulukları artırılmasına rağmen, zamanaşımı süresi olarak beş yıllık sürenin getirilmesi bankalar lehine bir düzenleme niteliğindedir.¹⁸⁴

“Bankaların müşterilerine verdikleri eski çek defterleriyle ilgili olarak, muhatap bankanın 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu 30.6.2018 tarihinde sona erer.” (ÇK. Geçici Madde 3/4).

Çek Kanunu'nun 3. maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, ibraz edilen çekin hesapta karşılığının bulunmaması halinde muhatap banka tarafından hamile ödenmesi gereken miktar ÇK m.3/3'te en az tutar olarak belirlenmiştir. Bu nedenle, banka ile hesap sahibi arasında anlaşma yapılarak, çekin karşılıksız çıkması halinde ibraz eden hamile daha yüksek bir tutarın ödenmesi belirlenerek bu miktar çek yaprağında belirtilebilir.¹⁸⁵ Buna karşılık bankalar ödemekle yükümlü oldukları miktarı hesap sahibiyile anlaşma yaparak aşağı çekemezler. Muhatap bankanın çeki ibraz eden hamile ödemek zorunda olduğu meblağ, banka yararına aşağı çekilemezken, hamil yararına yükseltilebilmektedir.¹⁸⁶

Çek hamili, bankanın yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu miktarı ödememesi halinde, banka aleyhine genel haciz yoluyla icra takibi yapmak suretiyle, alacağını tahsil yoluna gidilebilir. Bankanın borca itiraz etmesi halinde genel mahkemede “itirazın iptali” davası açılabilirdiği gibi çek hamili, icra takibi yapmadan doğrudan dava da açılabilir. Muhatap banka “ödeme yükümlülüğünü” yerine getirmez ise, her geçen gün için binde üç gecikme cezası öder. Bu durumda artık yasal faiz ve gecikme faizine ilişkin hükümler uygulanmaz (ÇK m.3/7). Gecikme cezası ibrazın belgelenmesi anından itibaren işlemeye başlar ve gecikme sürdüğü sürece de işlemeye devam eder.¹⁸⁷ Ancak, ibraz edilen çek hesabı üzerine haciz konulması, rehin konulması, ihtiyati tedbir kararının bulunması, çekten cayma veya mahkeme kararı ile ödemenin yasaklanması hallerinde “muhatapın ödeme yükümlülüğünden” söz edilemeyeceğinden gecikme cezası da uygulanamaz.¹⁸⁸

2.3.3. Bankanın Sorumluluk Bedelini Ödemeyeceği Durumlar

Çek hamilinin sorumluluk bedeli dâhil kısmi ödemeyi reddetmesi halinde banka herhangi bir ödeme yapmayacaktır. Ancak bu durumun söz konusu olabilmesi

¹⁸⁴ Çatıkkaş ve Duran, s. 47.

¹⁸⁵ Özgenç (Çek Kanunu), s. 44.

¹⁸⁶ Tamer, s. 99.

¹⁸⁷ Coşkun, s. 507.

¹⁸⁸ Coşkun, s. 507.

için muhatap bankanın öncelikle hamile ödeme teklifinde bulunması gereklidir. Banka hamile ret bildirimine bağlı olarak ödeme yapmadığını çekin üzerine yazacak ve hamil tarafından imzalanmasını isteyecektir. Hamilin imza atmaması halinde bu talepten vazgeçmiş sayılamayacağı Yargıtay kararlarında belirtilmiştir.¹⁸⁹

İbraz edilen çekle ilgili olarak bankanın yapması gereken kontrollerin başında çekte yer alan keşidecinin imzası ve banka sistemindeki imzayı karşılaştırmaktır. İmzaların birbiriyle uyuşmadığının tespit edilmesi halinde banka, çekin arkasına imzaların uyuşmadığını belirtir ve herhangi bir ödeme yapmaz. Muhatap banka kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı sadece meşru hamile öder.¹⁹⁰ Ciro silsilesinin kopuk olduğunun, bedeli talep eden kişinin çek üzerinde cirosunun olmadığı tespit edilmesi halinde banka sorumluluk bedelini ödemez. Çekin zorunlu unsurları taşımadığının tespit edilmesi, süresinde ibraz edilmemiş olması, çekle işleyen hesap üzerinde, ihtiyati tedbir, haciz, iflasın ertelenmesi, rehin hakkı gibi işlemlerin olması hallerinde de ödeme yapılmaz.¹⁹¹

¹⁸⁹ Ali Ertunç, “Karşılıksız Çek Yaprağı Başına Bankanın Ödeme Yükümlülüğü,” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 82, S. 5, (2008), s. 2380.

¹⁹⁰ Şafak Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’da Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun Çekte Şekil Şartları ve Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü Konuları Açısından İncelenmesi”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1-2, (2003), s. 490.

¹⁹¹ Öztan, s. 296.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZAI SORUMLULUKLAR

3.1. KARŞILIKSIZ ÇEK NEDENİYLE UYGULANAN YAPTIRIMLAR

Çek karşılığının bankada bulundurulmasına ilişkin yükümlülüğün ihlal edilmesi halinde adli para cezası veya hapis cezası gibi cezai yaptırımların uygulanıp uygulanmaması konusunda Türk Hukukunda istikrar sağlanamamıştır. Karşılıksız çek fiili, ilk olarak 19 Mart 1985 tarihli 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun”da suç olarak tanımlanmıştır. Oysaki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 16 Eylül 1963 tarihli 4 Numaralı Protokolünün 1. maddesinde *“Hiç kimse, yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.”* hükmü yer almaktadır. Anayasa’nın 38/8 maddesinde de *“Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.”* hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümlerin yanı sıra kamuoyunun beklentileri de dikkate alınarak 2003 yılında yapılan değişiklikle karşılıksız çek nedeniyle hapis cezası uygulamasından vazgeçilmiştir.¹⁹²

Karşılıksız çek sayılarındaki artış ve çekin güvenilirliğinin sarsılması nedeniyle 20 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı Çek Kanunu’nda, bankaya ibraz edilen çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına neden olan kişi hakkında adlî para cezasına hükmolunmuştur. Ancak bu düzenleme birçok hukukçunun yanı sıra

¹⁹² Başak Babaoğlu ve Alexander J. Wulf, “Decriminalizing the Issuance of Bad Checks in Turkey. An Analysis of the Effects of Changes in Penalties,” *European Journal of Law and Economics*, Volume 42, Issue 1, (August 2016), p. 6.

kamuoyunun da tepkisini çekmiştir. Borçlarını ödeyemeyen işadamları hapis cezasına mahkûm olurken, geride kalan ailelerin borçları ödemekteki çaresizliği birçok intihar vakasına sebep olmuştur. Düzenlemeye karşı çıkanlar tarafından organize edilen etkinliklerde ve internet sitelerinde ekonomik suçlara hapis cezası verilmesinin insan onuruyla bağdaşmadığı yönündeki düşünceler vurgulanmıştır. Bilahare bu düzenlemeye yönelik eleştiriler dikkate alınmış ve 31 Ocak 2012 tarihli 6273 sayılı kanunla adli para cezası uygulamasından vazgeçilerek hukuki sorumluluk ve idari yaptırım sorumluluğu benimsenmiştir.¹⁹³

Ancak karşılıksız çek sayılarındaki artış ve bu durumun sebep olduğu ekonomik sorunlar gerekçe gösterilerek 2016 yılında 6728 sayılı kanunla karşılıksız çek suçu yeniden düzenlenmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, sahtecilik, hileli veya taksirli iflas suçlarına karışmamış olsa bile bankaya ibraz edilen çek hakkında karşılıksızdır işlemi yapılmasına neden olan kişilerin adli para cezasına mahkûm edilmesi öngörülmüştür. Bu cezanın ödenmemesi halinde ise üç yıla kadar hapis cezasına hükmedilecektir. Birden fazla çek hakkında karşılıksızdır işleminin yapılması halinde ise ceza 5 yıla kadar çıkabilecektir.¹⁹⁴

Düzenlemenin mevcut halinin AİHS ve Anayasa'ya aykırılığının yanı sıra usule ilişkin hususlarda da hukuka aykırılıklar olduğu ileri sürülmektedir.¹⁹⁵ ÇK m. 5'in adli para cezasına ilişkin hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı gündeme gelmiştir. Buna göre, maddenin 1.fıkrasının 2. cümlesindeki "*çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından*" ibaresi sanık hakkında karar verilecek olan, adli para cezasının hesabında cezanın miktarı bakımından öngörülemezliğe sebebiyet verdiği ve ilgili hükmün suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'nin 26.7.2017 tarihli ve 2016/191 E, 2017/131 K sayılı kararı ile iptal edilmiştir.¹⁹⁶

¹⁹³ Babaoğlu ve Wulf, p. 3.

¹⁹⁴ Ersan Şen, *Yorumluyorum-13*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 426.

¹⁹⁵ Şen, (*Yorumluyorum-13*), s. 425.

¹⁹⁶ Anayasa Mahkemesi'nin 26.7.2017 tarihli ve 2016/191 E, 2017/131 K sayılı kararı <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 05 Mart 2018).

3.1.1. 3167 Sayılı Kanundan Önceki Dönem (1985 Öncesi)

03 Nisan 1985 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 3167 sayılı Çek Kanunu’ndan önce, karşılıksız çek düzenleme fiili için öngörölmüş özel bir cezai düzenleme bulunmuyordu. TBMM’nin 17 Ocak 1929 tarihli 471 sayılı yorum kararı ile karşılıksız çek fiili dolandırıcılık olarak kabul edilmişti. Dolayısıyla karşılıksız çek suçu, eğer şartları varsa 765 sayılı (mülga) Türk Ceza Kanunu’nun 503. maddesinin “dolandırıcılık” ile ilgili hükümleri çerçevesinde cezalandırılmaktaydı. Karşılıksız çek suçu “mala ilişkin suçlar” kapsamında değerlendiriliyordu. Suçun işlenmesi için çek karşılığının bulunmaması yeterli olmayıp failin öncelikle kasıtlı olarak bu fiili işlemesi gerekiyordu. Bir kişinin iyi niyetinden yararlanılarak, aldatıcı nitelikte hileli bir davranışta bulunulması, keşidecinin bu fiil nedeniyle maddi bir yarar sağlaması, suçun unsurları olarak kabul edilmekteydi. Ancak, karşılıksız çek suçunun genellikle dolandırıcılık suçunun unsurlarını taşıması nedeniyle failerin büyük kısmı cezasız kalıyordu.¹⁹⁷

Çeke olan güveni sağlama ve kullanımını yaygınlaştırma amacıyla ayrı bir kanun yapılması ya da TCK’ya veya TTK’ya karşılıksız çek konusunda ayrı bir madde eklenmesi sürekli gündemde olmuştur. Bu dönemde de karşılıksız çek suçuna hapis cezası getirilmesine yönelik girişimler “medeni toplumlarda tümüyle terk edilmiş olan borç karşılığı hapis” uygulamasına gidildiği öne sürölerek doktrinde eleştirilmiştir. Bankaların çek hesabı açmak isteyenler hakkında gereken özeni göstermemesi, teminat aramaması, hemen herkese çek defteri vermesi de eleştirilerek, bankaların sorumluluklarını artırılması ve belirli miktardaki çekin banka güvencesi altında bulundurulması gibi yeni düzenlemeler yapılması halinde çok daha etkili sonuçlar alınacağı vurgulanmıştır.

Keşideciye yönelik yaptırımlar kapsamında ise kastın yanı sıra taksirle işlenen suçların da cezalandırılması, çek bedelinin miktarına bağlı olarak hapis cezasının para cezasına çevrilmesi, çek hesabı açma ve kullanma yasağı getirilmesi gibi hususların TCK’ya eklenecek bir madde ile çözümlenmesine yönelik görüşler gündeme getirilmiştir.¹⁹⁸ Özellikle Avrupa ülkelerinde yaygınlaşan “ekonomik suça ekonomik ceza” ve “suç durumundan çıkarma” (İngilizce: decriminalization / Fransızca:

¹⁹⁷ Sulhi Dönmezer, “Karşılıksız Çek”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Ord. Prof. Dr. Charles Crozat’a Armağan)*, C. 43, S. 1-4, (1977), s. 314 vd.

¹⁹⁸ Dönmezer, s. 322 vd.

décriminalisation) akımı da göz önünde bulundurularak bu görüşler doktrinde geniş yer bulmuştur.¹⁹⁹

3.1.2. 3167 Sayılı Çek Kanunu'nun Kabulü

Karşılıksız çek konusunun kamuoyunda geniş yer bulmasındaki en önemli nedeni 1980'li yıllarda ortaya çıkan batık banker olaylarıdır. Ekonomik sorunlar, nakit sıkıntısı ve çekin adeta bono gibi algılanarak kredi aracı gibi kullanılması karşılıksız çek keşide edilmesini yaygınlaştırmıştır. Çeke olan güvenin sarsıldığı bu dönemde ticari hayat açısından vazgeçilmez olan çekin kullanım usullerini düzene koymak amacıyla 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun” 19 Mart 1985 tarihinde kabul edilmiştir.²⁰⁰

Bu kanunla, dolandırıcılık suçu haricinde karşılıksız çek keşide edilmesi ayrı bir suç olarak düzenlenmiş ve kendine özgü yaptırıma bağlanmıştır. Bu durumda TCK m. 503 hükmünün dolandırıcılık kastı olmayan karşılıksız çekler hakkında uygulanma olanağı kalmamıştır.²⁰¹ Kanunun yürürlüğe girdiği ilk yıllarda karşılıksız çekin TTK'da belirtilen zorunlu unsurları taşımaması halinde hangi kanunun uygulanacağı konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür.²⁰² Ancak zamanla çek hukukuna ilişkin yaptırımın uygulanabilmesi için ihtilafa konu olan senedin Çek Kanunu'ndaki unsurlar yönünden eksik olsa bile TTK'da belirtilen zorunlu unsurları taşıması gerektiği konusunda mutabakat sağlanmıştır.²⁰³

Karşılıksız çek suçunun mal aleyhine işlenen suçlar kapsamında çıkarılmış olması nedeniyle bu konudaki ortak hükümlerin tatbik edilme olanağı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla çek tutarının az ya da çok olmasının cezada indirim veya

¹⁹⁹ Köksal Bayraktar, “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 50, S. 1-4, (1984), s. 206.

²⁰⁰ Selahattin Canbolat, “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki 3167 Sayılı Kanun İle İlgili Bir İnceleme”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, (1985), s. 257.

²⁰¹ Feyzan Hayal Şehirali, “Yargıtay Kararlarında Karşılıksız Çek”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu'na Armağan)*, C. 52, Y. 1997, N. 1-4, (1997), s. 661-691.

²⁰² Oruç Hami Şener, “Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Düzenlemesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, (1988), s. 242.

²⁰³ Mustafa Yasan, “3167 Sayılı Kanun'a Göre Hukuki ve Cezai Açından Karşılıksız Çek Düzenlemesinin Meydana Gelmesi İçin Gerekli Olan Koşullar”, *Atatürk Üniversitesi Erzinan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, (1999), s. 344 vd.

artırırna etkisi bulunmamaktadır. Ayrıca ekonomik bir suç olarak değerlendirilen karşılıksız çek suçu, yüz kızartıcı suç olmaktan çıkarılmıştır.²⁰⁴

Kanun'un gerekçesinde, TTK'da yer alan prensipleri güçlendirmek ve çek hâmlerinin haklarını korumak amacıyla çek keşide edenlere ve bankalara mükellefiyetler getirildiği, karşılıksız çek suçuna karşı caydırıcı olmak amacıyla cezai müeyyideler öngöröldüğü belirtilmiştir. Kanun'un en önemli amacı, karşılıksız çek fiillerinin cezasız kalmasının önüne geçmek suretiyle ekonomik hayatın ayrılmaz parçası olan çeklere karşı güven duygusunu korumak olarak belirlenmiştir.²⁰⁵

3167 sayılı kanunun 16. maddesinde karşılıksız çek düzenleyenlerin "bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası" ile cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Ayrıca işlenen suçun mahiyetine göre "bir ile beş yıl" süreyle failin bankalarda "çek hesabı açma ve çek keşide etmesini" yasaklanmaktadır. Çek hamiline cezanın kesinleşmesine kadar şikâyetten vazgeçme hakkı tanınmıştır. Böylelikle karşılıksız çek düzenleyen kişi ceza almamak için borcunu ödemek zorunda olacaktır. Ancak doktrinde borcun ödenmemesi halinde keşidecinin hapisle tazyik edilecek olması çağdığı bir uygulama olarak görölmüş ve cezanın çek hamilinin şikâyetten vazgeçip vazgeçmemesine bağlanmış olması eleştirilmiştir.²⁰⁶

Ayrıca bazı Avrupa ölkelerinde göröldüğünün aksine Türk hukukunda karşılıksız çek miktarına bağlı olarak hapis cezasının para cezasına dönüşmesine olanak sağlanmayıp sadece hapis cezasına hükmedilmesi eleştirilen diğer bir husustur.²⁰⁷

3.1.3. 3863 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler

3167 sayılı kanunun ticari hayatta çek hamillerini koruyacağı, cezai yaptırımların karşılıksız çek suçuna karşı caydırıcı olacağı ve çeke olan güvenin artacağı yönündeki beklentinin gerçekleşmediği bir süre sonra fark edilmiştir.

Doktrinde; karşılıksız çek suçunun kusursuz sorumluluk esasına dayalı olduğu, failin kastı veya taksiri aranmadan borcun ödenmemesi halinde failin cezalandırıldığı,

²⁰⁴ Talih Uyar, "Karşılıksız Çek Çekmek (Düzenlemek) Suçu", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 5-6, (1987), s. 672.

²⁰⁵ Faruk Erem, "Çek Kanunu ve Karşılıksız Çek," *Yargıtay Dergisi*, C. 12, S. 4, (1986), s. 411.

²⁰⁶ Yücel Oğurlu, "Karşılıksız Çeklerde Bankanın Sorumluluğu," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (1997), s. 335.

²⁰⁷ Erem, s. 426.

ceza hâkiminin karşılıksız çeke ilişkin yargılamanın esasları bakımından bir icra memuru gibi görevlendirildiği, bu durumun zamanın şartlarına göre geri kalmış bir uygulama olduğu öne sürülerek eleştirilmiştir. Ayrıca suçun şekli bir suç olarak düzenlenmesi nedeniyle cezalandırmanın adeta otomatik hale geldiği vurgulanmıştır. Nitekim yoğun eleştiriler nedeniyle 14 Ocak 1993 tarih ve 3863 sayılı Kanunla 3167 sayılı kanunun 16. maddesinin ikinci fıkrası yeniden düzenlenmiştir. Suçun unsurları ve cezalandırma konusunda değişiklik yapılmamış ancak çek bedelinin tazminat ve faiziyle birlikte bankaya yatırılması halinde kamu davasının kaldırılmasına olanak sağlanmıştır.²⁰⁸

Ancak 3863 sayılı kanun, gerek kanun tekniği gerekse uygulayıcılara yeni sorunlar çıkarması nedeniyle eleştirilerin odağında olmuştur. Nitekim kanunun yürürlüğe girmesinden sadece altı ay sonra kanun maddeleri arasındaki çelişki Yargıtay kararları ile ortaya konulmuş yeniden ele alınması gerektiği doktrinde vurgulanmıştır.²⁰⁹

Yapılan değişiklikler, çek kullanımındaki olumsuzlukları ve sorunları gidermekte yetersiz kalmış, karşılıksız çek sayılarındaki artışı ve çekin kredi aracı olarak kullanılmasını önleyememiştir. Özel hukukun konusu olan borca ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle kamu davası açılmasının devlete büyük masraf oluşturduğu vurgulanmaya devam etmiştir. Doktrinde sorunun çözümü için en etkili yöntem olarak, bankanın daha özenli davranmasını sağlayacak tedbirler alınması ve hukuki sorumluluklarının artırılması gösterilmiştir. Ayrıca, hürriyeti bağlayıcı cezaya devam edilecekse bile karşılıksız çek suçunun kamu davası olmaktan çıkarılması, vergi kaçakçılığında olduğu gibi kamuya ilan ve teşhir etmek gibi yeni düzenlemelere gidilmesine ilişkin görüşler dile getirilmiştir.²¹⁰

3.1.4. 11.12.2002 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı

Avrupa Birliği uyum yasaları kapsamında 2001 yılında Anayasa'nın 38. maddesine eklenen 8. fıkrada "*Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir*

²⁰⁸ Zeki Yıldırım ve Ekrem Çetintürk, "İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 103, (2012), s. 34.

²⁰⁹ Murat Başman, "3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 3-4, (1993), s. 358.

²¹⁰ Kaan Şahinalp, "Çekte Muhatap ve Muhatabın Hukuki Sorumluluğu", *Sayıştay Dergisi*, S. 39, (2000), s. 112.

yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.” hükmüne yer verilmiştir. Yapılan bu değişiklikle beraber 3167 sayılı kanunun Anayasa’ya uygun hale getirilmesi gerektiğine ilişkin görüşler dile getirilmiştir. Ayrıca bu süreçte çek keşide etme suçunun yaptırımının hapis cezası olarak devam edemeyeceği konusunda da beklenti oluşmuştur.²¹¹

Bunun yanı sıra Yargıtay Ceza Genel Kurulu 20.11.2001 tarihli kararında çek keşide edilmesini “her iki tarafa borç yükleyen bir akit” olarak nitelendirmiştir. Daha da önemlisi kararda, kusursuz sorumluluk esasına dayanan bir suç olan karşılıksız çek suçu için öngörülen özgürlüğü bağlayıcı cezanın Anayasa’nın 38. maddesindeki hükümle çeliştiği, bu nedenle uygulanabilirliği olmadığı belirtilerek, sanıkların hukuki durumu konusunda değerlendirme yapılmasının zorunlu olmadığı belirtilmiştir.²¹²

Nitekim bir süre sonra 3167 sayılı kanunun 16. maddesinin Anayasa’ya aykırılığı iddiası Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesinin 11.12.2002 gün 2002/165 E. ve 2002/195 K. sayılı kararında Kanun’un 16. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa’nın 38. maddesinin sekizinci fıkrasına aykırı olmadığı sonucuna varılarak, itiraz ve iddianın reddine karar verilmiştir.²¹³

3.1.5. 4814 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun yukarıda belirtilen kararından sonra Anayasa’nın 38/8. maddesi hükmü karşısında çek keşide etme suçunun müeyyidesinin hürriyeti bağlayıcı ceza olmaktan çıkarılması konusunda kamuoyunda beklenti oluşmuştur. Bu kapsamda da Çek Kanunu’nda değişiklik yapılmasına ilişkin çeşitli tasarılar gündeme gelmiştir.²¹⁴ Her ne kadar Anayasa Mahkemesi, 3167 sayılı kanunun 16/1 hükmünün Anayasaya aykırı olmadığına hükmetmiş olsa da, mahkeme kararına muhalif üyenin karşı oy gerekçesi ve kamuoyunda uzun süredir oluşan beklentinin etkisiyle, 3167 sayılı kanunda değişiklik yapılması zaruret haline gelmiştir. Sonuç olarak, 26 Şubat 2003 tarihli ve 4814 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek

²¹¹ Hanife Dirikkan, “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, (2002), s. 1-37.

²¹² Narbay, s. 470.

²¹³ Şen ve Malbeleş, s.19.

²¹⁴ Caner Hacıoğlu, “Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme,” *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1-2, (2003), s. 129.

Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” 08.03.2003 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²¹⁵

4814 sayılı Kanunla değişen 3167 sayılı kanunun 16. maddesinde, ibraz edilen çekin karşılığının keşidecinin çek hesabında kısmen veya tamamen bulunmaması durumunda düzenleyen yahut onun bu konudaki yetkili temsilcisinin karşılıksız çıkan çek bedeli tutarında ağır para cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Ancak bu davranışın tekerrür etmesi halinde bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilecektir. Böylelikle karşılıksız çek fiilini alışkanlık haline getiren kötü niyetli kişilere karşı önlem alınmıştır.²¹⁶

3.1.6. 5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Kabulü

14 Aralık 2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanunu’nun kabul edilmesiyle birlikte karşılıksız çek suçunun yaptırımı adli para cezası olarak düzenlenmiştir. 5941 sayılı kanunun bu ilk döneminde m. 5/1 gereği; *“karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına”* hükmolunmuştur. Ancak adli para cezasının ödenmemesi halinde hükümlünün tazyik hapsine tabi tutulması sağlanmıştır.²¹⁷

5941 sayılı kanunun hazırlık çalışmaları süresince üzerinde en çok durulan konu, çekin karşılığının ilgili banka hesabında bulundurulmaması nedeniyle ceza hukuku sorumluluğuna gidilip gidilmemesi gerektiği olmuştur. Bu fiili, sadece sözleşmesel hukuki bir zorunluluğun ifa edilmemesi olarak kabul edip etmeme ve buna bağlı yaptırım olarak ceza hukukunun mu yoksa özel hukuk hükümlerinin mi uygulanması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Ekonomi çevrelerinin (Maliye Bakanlığı, TCMB ve Bankalar Birliği) karşılıksız çek fiilinin ceza hukukunun yaptırımı altına alınmaması halinde piyasada büyük sorunlar yaşanabileceğine dair görüşleri etkili olmuştur. Sonuç olarak kanun koyucu, çekle ilgili olarak *“karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme”* fiilini, ceza hukukunun müdahale edeceği bir alan olarak değerlendirmiştir. Ayrıca, adli para cezasının infazı sürecinde, infazın gereklerine aykırı hareket etmenin AİHS Ek 4 nolu

²¹⁵ Mehmet Özdamar, “Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1-2, (2003), s. 6 vd.

²¹⁶ Özdamar, s. 39.

²¹⁷ İzzet Özgenç, “Yeni Çek Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme,” (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), s. 70.

Protokolde ve Anayasa m. 38/8’de ifade edilen “sözleşmeden kaynaklanan” bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi fiili olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmiştir. Bu nedenle adli para cezasının ödenmemesi halinde keşidecinin tazyik hapsine tabi tutulacak olmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ve Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.²¹⁸

Kanun’un gerekçesinde açıklandığı üzere, karşılıksız çek suçunun temel şartı dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak, karşılıksız işlemin yapılmasına sebebiyet vermiş olmaktır.²¹⁹ Suçu işleyen kişi hakkında adli para cezasının yanı sıra olası mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı getirilmektedir. “*Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi*”, bu yasağa rağmen bir çeke imza atarsa ÇK m.7/6’da belirtilen suçu ayrı bir suç olarak işlemiş olacaktır. Bu suçun cezası ise “*bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası*” olarak düzenlenmiştir.²²⁰

3.1.7. 6273 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler

Karşılıksız çek nedeniyle öngörülen adli para cezasının ödenememesi halinde infazın hapis cezasına dönüşmesi hukuki düşünceye aykırı görülmüştür. Ayrıca borcunu ödeyemediği için hapis cezası alan kişinin ticari hayatı da ciddi şekilde etkilendiği ve borçlarını ödeme ihtimali adeta ortadan kalktığı için eleştirilmiştir. Hapis cezasının caydırıcı gibi gözükmesine rağmen, uygulamada karşılıksız çek vakalarını azalmadığının görülmesi, diğer yandan hapis cezasının tacirin ticari hayatını sona erdirecek kadar ağır neticeler vermesi, kanunun amacı olan ticari hayatı düzene sokma hedefinin gerçekleşmediğini göstermiştir.²²¹

Diğer yandan karşılıksız çek nedeniyle açılan davalar ceza adalet sistemindeki iş yükünü aşırı şekilde artırmış, mahkemeleri tıkanma noktasına getirmiştir. Bu koşullar altında yargının iş yükünün azaltılması gerektiğine dair düşünce kanun koyucu nezdinde egemen olmuştur.²²² (Karşılıksız çek nedeniyle açılan davaların ceza

²¹⁸ Özgenç, (Yeni Çek Kanunu Üzerine), s. 70, 76.

²¹⁹ Ali Kınacı, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen Suçlar ve Koruma Tedbiri Gerektiren Fiiller”, (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), s. 50 vd.

²²⁰ Özgenç, (Yeni Çek Kanunu Üzerine), s. 73.

²²¹ Yıldırım ve Çetintürk, s. 38

²²² Özgenç, (Çek Kanunu), s. 10, 77.

yargılamasındaki yerine ilişkin veriler çalışmanın dördüncü bölümünde ayrıca incelenecektir).

Bu dönemde, “*ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi*” ilkesinden hareketle, mali suçların yaptırımının özgürlüğü sınırlayıcı cezalardan ziyade ekonomik yaptırımlar şeklinde olması gerektiği kanun koyucu tarafından benimsenmiştir. Karşılıksız çek fiili için çek keşide etme yasağı ve çek hesabı açma yasağı şeklinde idarî yaptırım uygulanmasının daha uygun olacağı düşüncesiyle 31.1.2012 tarihli ve 6273 sayılı kanun kabul edilmiştir.²²³

2009 yılında Çek Kanunu tasarısı görüşülürken, zorlama hapsi uygulamasının hukuka ve Anayasa’ya aykırı bir yönü olmadığı belirtilmiş olmasına rağmen, 2012 yılında Adalet Komisyonu tarafından hazırlanan raporda, aksi yöndeki görüşlere yer verilmiştir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin kararlarına rağmen Anayasa hükümleri ve AİHS gereği hapis cezasını sürdürme imkânının kalmadığı belirtilmiştir.²²⁴

Nihayetinde, çek hukukunda önemli değişiklikleri beraberinde getiren 6273 sayılı kanunla 5941 sayılı Çek Kanunu’nun 5/1 maddesi değiştirilmiş ve karşılıksız çek fiili suç olmaktan çıkarılarak kabahat olarak düzenlenmiştir. Kanun’un 5. maddesinin başlığındaki “*ceza sorumluluğu*” ifadesi metinden çıkarılmıştır. İdari yaptırım olarak ise, “*Karşılıksızdır işlemi yapılması hâlinde, hamilin talebi üzerine, çek hesabı sahibi gerçek ve tüzel kişi hakkında, ... Cumhuriyet Savcısı tarafından her bir çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir*” hükmü getirilmiştir. Cumhuriyet savcısının yasaklama kararına yer alacak unsurlar konusunda Kabahatler Kanunu m. 25 hükmünün uygulanması sağlanmıştır.²²⁵

Bu düzenlemeyle, dolandırıcılık suçuna yol açmak hariç olmak üzere karşılıksız çek nedeniyle uygulanacak yaptırımların cezai niteliğine son verilmiştir. Adli para cezası ve tekerrür durumunda hükmedilecek hapis cezası kaldırılmış bunun yerine Cumhuriyet Savcısı tarafından, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmesi sağlanmıştır.²²⁶ Buna bağlı olarak ÇK m. 6/1’de düzenlenen adli nitelikteki etkin pişmanlık hükmü kaldırılmış ve “*hamilin karşılıksız kalan çek bedelinin çekin*

²²³ Günay, s. 227.

²²⁴ Özgenç, (Çek Kanunu), s. 69-71.

²²⁵ Şamil Demir, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, (2013), s. 233.

²²⁶ Yasan, (Çek Kanunu), s. 323.

üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde” çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılacağı öngörülmüştür.²²⁷

6273 sayılı Kanunla yapılan değişiklik tartışmaları sona erdirmemiştir. Yapılan değişikliği savunanlara göre, savcı, polis, jandarma, cezaevi gibi kurumların asli fonksiyonunun kamu düzeninin tesisidir. Özel hukuk alanına giren borcun tahsili amacıyla söz konusu kurumların kullanılmasının ceza hukuku prensiplerinin de ötesinde modern devlet yaklaşımına uygun değildir.²²⁸ Diğer yandan ekonomist yaklaşımlar ve uygulamadan gelen eleştirilere göre ise; hukuki ilkelere dayanarak yapılan değişik gerçek hayattaki sorunları çözmeye yetersiz kalacaktır. Ceza tehdidi olmadığı için karşılıksız çıkan çeklerin tahsil edilemeyecektir. Dolayısıyla borçlarını tahsil edemeyen alacaklılar hukuk dışı yollara başvurulabileceğinden yapılan değişik borçludan çek kabul eden alacaklıların zararına neden olacaktır.²²⁹

3.1.8. 6728 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler

Ticari hayatı düzenleyen çeşitli kanunlarda değişiklik yapan 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” 5941 sayılı Çek Kanunu’nda ve 6102 sayılı TTK’nın çekle ilgili maddelerinde önemli değişiklikler yapmıştır.

Kanun’un tasarı metninde aşağıdaki genel gerekçe belirtilmek suretiyle karşılıksız çek işlemine neden olma fiiline ilişkin, önceki düzenlemelere benzer bir geriye dönüşün sinyali verilmiştir.

“Ticaret hayatının gerektirdiği sürat ve güvenlik ihtiyacı, çekle yapılan ödemelerin yaygınlaşması ve karşılıksız çekte artış olması nedeniyle çek hamillerinin korunmasının temini için özel olarak yeni hükümlerin düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ticari hayatın önemli ödeme vasıtalarından birini oluşturan çekte olan güvenin daha da artırılması ile karşılıksız çekin engellenmesi amacıyla 6102 sayılı

²²⁷ Pulaşlı, s. 322.

²²⁸ İsa Başbüyük, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme,” *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, (2012), s. 308.

²²⁹ Başbüyük, s. 307.

*Türk Ticaret Kanunu ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılması ve çekin karşılığının bulundurulmaması halinde adli para cezası yaptırımının uygulanması öngörülmektedir.*²³⁰”.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin başlığı 5941 sayılı kanunun 2009 yılındaki “Ceza Sorumluluğu, Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı” başlığına geri dönmüş, içerik de buna göre değişmiştir. Kanun'un önceki şekline benzeyen bu değişikliğe rağmen bir takım yenilikler de 6728 sayılı Kanunla uygulamaya girmiştir. 6. maddede 2009 yılında yer alan “Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette” ifadesi, icra mahkemesine şikâyette olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla bundan sonra CMK hükümleri uygulanmayacak, dava icra mahkemelerinde görülecek ve İİK hükümleri uygulanacaktır. Ayrıca karşılıksız çek suçunun işlenmesi halinde ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün olmayacak, adli para cezası verilecektir. Adli para cezasının ödenmemesi halinde bu ceza kamuya yararlı bir işte çalıştırma cezası kararı verilmeksizin hapis cezası olarak uygulanacaktır (ÇK m.5/11).²³¹

Davanın icra mahkemesinde açılması ve İİK 347-353. madde hükümlerinin uygulanacak olması yargılamayı hızlandırmayı amaçlamaktadır. Buna rağmen, Cumhuriyet savcısının iddianame hazırlamasına gerek kalmaksızın, çek hamilinin karşılık işlemini tespit ettirdikten sonra şikâyetine bağlı olarak ceza davasının açılması, icra mahkemelerini harekete geçiren icra takibine gerek duyulmaması, sanığın yokluğunda hüküm verilebilmesi dikkat çeken hususlardır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile terkedilen şahsi ceza davasına dönülmesi, CMK'nın şüpheli ve sanık hakları ile ilgili hükümlerin uygulanamayacak olması, Cumhuriyet Savcısının devreden çıkarılarak, ceza davası açılmasına ilişkin yeni bir usulün benimsenmesi gibi sonuçları nedeniyle yasa hükmü eleştirilmiştir.²³²

İİK m. 353/1'de öngörülen itiraz kanun yoluna gidilebilecek olmasına rağmen, mahkûmiyet kararlarına karşı istinaf ve temyiz yolu kapalıdır. Tipik bir ceza davası niteliğinde olan söz konusu davanın icra ve iflas suçu gibi değerlendirilerek, İİK hükümlerine göre yargılanma yapılması AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenen adil

²³⁰ TBMM, (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 7.

²³¹ Şen, (Yorumluyorum-13), s. 425.

²³² Şen, (Yorumluyorum-13), s. 424.

yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmeye de müsaittir. Tipik bir ceza davası olmasına rağmen CMK hükümlerinin uygulanmaması, davanın asliye ceza mahkemeleri yerine icra mahkemelerinde görülmesi “yargılama birliği” ilkesine aykırı olup sanık haklarının kısıtlanması nedeniyle de eleştirilmektedir.²³³

ÇK m.5/11 gereğince, failin adli para cezasını ödenmemesi halinde adli para cezasının doğrudan hapis cezasına çevrileceğine dair hükmün, Anayasa m.38/6’ya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 4 numaralı Ek Protokolü’nün “Borçtan dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılma” başlıklı 1. maddesine aykırı olduğu halen birçok hukukçu tarafından savunulmaktadır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi’nin 11.12.2002 tarihli kararında aksi yönde karar verilmiş olsa da konunun yeniden ele alınması halinde farklı bir karar verilebileceği öne sürülmektedir.

Kanun’un Anayasa’ya aykırı olduğunu öne süren yazarlara göre, ceza hukukunun sözleşmeden kaynaklanan nisbi borçların yerine getirilmesi ile ilgili yükümlülükleri suç ve ceza kapsamına alınmaması gerekir. Bu alan Özel Hukuk ve İcra ve İflas Hukuku tarafından doldurulmalıdır. Anayasa’ya aykırılık sorununun çözümüne yönelik olarak, ÇK m. 5/11’in “Birinci fıkra uyarınca verilen adli para cezalarının ödenmemesi durumunda hükümlü hakkında, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un (CGTİHK) 106. maddesinin 3. fıkrası uygulanır” şeklinde yeniden düzenlenmesi daha yerinde olacaktır.²³⁴

Karşı görüşteki yazarların görüşlerinin hukuki dayanağı olarak ise Anayasa Mahkemesi’nin 2002 tarihli kararı gösterilmektedir. Çekin, borç doğurmakla birlikte kambiyo hukukuna özgü bir havale olduğu, dolayısıyla borç için hapis yasağı kapsamında değerlendirilemeyeceği savunulmaktadır. Bu görüşteki yazarlara göre, ticari hayatta istikrarın sağlanabilmesi için çeke olan güvenin korunması gerekir. Bankaya ibraz edilen çekin karşılığının bulundurulmaması suçu ile ceza hukuku müessesesi sadece bireysel menfaatleri korumayıp bundan daha da önemlisi ekonomik istikrarı ve toplum düzenini korumaktadır. Bu bakımdan hapis cezasına başvurulmaması halinde borçlunun haklarının alacaklıdan daha çok korunmuş olacaktır. Bu durumda karşılıksız çeklerin hukuk dışı cebir kullanılarak tahsil edilmesi

²³³ Şen, (Yorumluyorum-13), s. 425.

²³⁴ Şen, (Yorumluyorum-13), s. 427-428.

yoluna başvurulacak ve bu amaçla örgütlenen suç şebekelerinin önüne geçilemeyecektir.²³⁵

Hapis cezasının caydırıcı olacağını savunan yazarların görüşlerine karşı çıkan hukukçular, hapis cezasının karşılıksız çek olaylarını azaltmadığını istatistiki verilere dayanarak ortaya koymaktadır. Hapis cezasının verilmemesi halinde cebri tahsilatçılığın artacağına dair varsayımlardan hareketle kişilerin özgürlüğünden alıkonulmasını sağlayacak yaptırımlara başvurulmasının hukuk mantığına aykırı olduğu belirtilmektedir. Çek tahsilatının Banka ve Sigorta Hukuku alanındaki tedbirlerle veya İcra ve İflas Kanunu vasıtasıyla sağlanabileceği savunulmaktadır.²³⁶

Nitekim 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrası karşılıksız çek nedeniyle açılan bir davayı inceleyen İstanbul 5. İcra Ceza Mahkemesi, Çek Kanunu'nun 5/1 ve 5/2 fıkralarındaki düzenlemelerin Anayasa'ya aykırılığını iddia ederek iptalini istemiştir. İtiraz başvurusunda, 5941 sayılı Çek Kanunu'nun ileri tarihli çek düzenlenmesine müsaade ettiği, bu yönüyle çekin sadece ödeme aracı değil, kredi aracı gibi kullanımına olanak sağlandığı savunulmuştur.

İleri tarihli çek keşide eden kişilerin gelecekte yaşanacak ekonomik krizleri, terör olaylarını öngörmesinin mümkün olmadığı, karşılıksız çekin en önemli nedeninin ödememe iradesi değil terör ve ekonomik krizler olduğu belirtilmiştir. Önceki şirket yetkilisi tarafından düzenlenen karşılıksız çek nedeniyle ÇK m. 5/2'de belirtilen kişilerin cezalandırılabilmesi ifade edilmiştir. Ayrıca karşılıksız çek nedeniyle cezai yaptırım uygulamasına gidilmesinin kamu güvenliğini sağlamadığı ve karşılıksız çek olaylarını azaltmadığı belirtilmiştir.

Kanuni ibraz tarihine göre adli para cezasının hesaplanacak olması nedeniyle mahkemenin karar vereceği tarihe bağlı olarak farklı cezalar verilmesinin cezada kanunilik ilkesine aykırı olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına maruz kalan şirket yetkilisi hakkındaki kişisel çek düzenleme yasağının suçta ve cezada şahsılık ilkesine aykırı olduğu iddia edilmiştir.

Sonuç olarak, Çek Kanunu 5/1 fıkrasının birinci, ikinci ve yedinci cümleleri ile 5/2 fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'nın 2,5,13,19 ve 38. maddelerine aykırılığı gerekçesiyle iptali istenmiştir. Anayasa Mahkemesi kayıtlarına 2016/191

²³⁵ Yıldırım ve Çetintürk, s. 29; Başbüyük, s. 307, 315 vd.; Demir, s. 225.

²³⁶ Şen, s. 429.

Esas Numarası ile işlenen dosya, Mahkemenin 14 Aralık 2016 tarihli toplantısında görüşülmüş ve dosyanın esastan incelenmesine karar verilmiştir.²³⁷

Ayrıca Büyükçekmece 2. İcra Ceza Mahkemesi, 6728 sayılı Kanunla değiştirilen Kanun'un 5. maddesinin 1. fıkrasının 7. cümlesinin Anayasa'ya aykırılığı kanısına varmış ve konuyu Anayasa Mahkemesine taşımıştır. Mahkemenin itiraz başvurusunda; icra mahkemelerinin hukuk mahkemesi niteliğinde olduğu, sınırlı ve şekli yargılama yetkisi olduğu vurgulanmıştır. İcra ceza suçlarının hapis tazyiki veya disiplin hapsi niteliğinde olduğu, yargılamanın belge üzerinden yapıldığı, icra ceza suçlarının tekerrür ve sabıkaya esas olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenlerle karşılıksız çek nedeniyle adli para cezası verilmesine ilişkin yargılama usulünün icra mahkemesinde görülmesinin kişilerin Anayasadaki savunma hakkını ihlal ettiği öne sürülmüştür.

Karşılıksız çek nedeniyle yapılacak yargılamanın genel mahkemeler tarafından yapılmasının kişilerin teminatı açısından Anayasal bir güvence olduğu savunulmuştur. Karşılıksız çek nedeniyle açılacak davalarda İcra ve İflas Kanunu'nun 347 ve devamındaki maddelerde düzenlenen yargılama usulünün uygulanacak olması nedeniyle istinaf ve temyiz usulü yerine diğer icra mahkemesine itiraz edilecek olması ayrıca verilen hükme karşı erteleyeceği ve aktarıcı kanun yollarının da açılmamış olması savunma hakkının ihlali anlamına geldiği belirtilmiştir. Bu nedenlerle yargılamanın icra mahkemesinde yapılmasının Anayasa'nın 36 ve 37. maddelerinde tanımlanan hak arama hürriyeti ve kanuni hâkim güvencesi prensiplerine aykırı olduğu öne sürülmüştür. Sonuç olarak, ÇK m. 5/1 fıkrasında yer alan "Bu suçtan dolayı açılan davalar icra mahkemesinde görülür ve İcra ve İflas Kanunu'nun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır" hükmünün Anayasa'nın 36. ve 37. maddelerine aykırılığı gerekçesiyle iptali istenmiştir (2017/87 Esas Sayılı Karar).

Anayasa Mahkemesi, ÇK m. 5/1'in birinci, ikinci ve yedinci cümlelerinin iptaline karar verilmesini talep eden Kocaeli 2. İcra Ceza Mahkemesinin (E:2017/15), Ankara 13. İcra Ceza Mahkemesinin (E:2017/38), Büyükçekmece 1. İcra Hukuk Mahkemesinin (E. 2017/45), Konya 4. İcra Ceza Mahkemesinin (E. 2017/86), Büyükçekmece 2. İcra Ceza Mahkemesinin (E. 2017/87) başvurularının esastan

²³⁷ 14 Aralık 2016 tarihli toplantıda görüşülen 2016/191 Esas sayılı karara ilişkin bilgi için bkz: www.anayasa.gov.tr (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2016).

incelenmesine ve davaların yukarıda belirtilen 2016/191 Esas Numaralı dosya ile birleştirilmesine karar vermiştir.²³⁸

Anayasa Mahkemesi yukarıdaki itirazlara ve iptal istemlerine ilişkin olarak 2016/191 Esas , 2017/131 Karar Nolu ve 26.7.2017 tarihli kararında özetle aşağıdaki gibi hüküm kurmuştur;

“... 14.12.2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5. maddesinin, 15.7.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun'un, 63. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının; İkinci cümlesinin; “...çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından...” bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, ... diğer tüm itirazlar yönünden ise, Anayasa'ya aykırı olmadıkları gerekçesiyle, itirazların reddine.”

Tez çalışmasının bundan sonraki kısmında Çek Kanunu'ndaki son düzenlemelere bağlı olarak failin ve ilgililerin tabi olacağı hususlar anlatılmıştır.

²³⁸ Söz konusu davaların esastan incelenmesi ve 2016/191 Esas Numaralı dosya ile birleştirilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesinin 9 Şubat 2017, 01 Mart 2017 ve 15 Mart 2017 tarihli toplantıları hakkında bkz: www.anayasa.gov.tr (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2016).

3.2. KARŞILIKSIZ ÇEK SUÇU VE CEZANIN UYGULANMASI

ÇK m.5/1'de “Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur” denilerek, çek karşılığının bankada bulundurulmaması suç olarak düzenlenmiştir.

3.2.1. Karşılıksız Çek Suçu

Suçun **maddi unsuru**; “üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılması” olarak belirlenmiştir. Dikkat edileceği üzere “karşılıksız çek düzenlemek” değil, keşide edilen çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre yasal ibraz mühletinde ibraz edildiğinde, karşılığının muhatap bankadaki çek hesabında tam olarak bulundurulmaması suç olarak tanımlanmıştır.²³⁹

Suçun **hukuki konusu**, çek sayılan kambiyo senedir. Dolayısıyla suçun oluşabilmesi için öncelikli olarak çekin hukuken geçerli bir çekte bulunması gereken özellikleri taşıyor olması gereklidir. TTK'da belirtilen zorunlu unsurları taşımayan senet, çek olarak kabul edilmeyeceği için unsur eksikliği halinde, karşılıksız çek suçu da oluşmayacaktır.²⁴⁰ Suçun oluşabilmesi için hukuki açıdan geçerli olan bir çekin kanuni süresi içinde meşru hamil tarafından ibraz edilmiş olması ve karşılığı bulunmadığından ödeme yapılmadığının usulüne uygun olarak tespit edilmesi gereklidir.²⁴¹

Dikkat edileceği üzere kanunda karşılıksız çek düzenlemek değil, ibraz tarihinde bankada karşılığının bulundurulmaması suç olarak düzenlenmiştir. Bunun nedeni mevzuatımızın ileri tarihli çek düzenlenmesine müsaade etmiş olmasıdır. Dolayısıyla çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, çekin gerçekten düzenlendiği tarih itibarıyla değil, çekin üzerinde yazılı olan tarih itibarıyla sorumlu olacaktır.²⁴²

İleri tarihli çek, düzenleme tarihinden önce karşılığının tahsili için bankaya ibraz edildiğinde, keşidecinin hesabında çekin bedelini karşılayacak para mevcut ise, ibraz eden hamile çekin karşılığı ödenecektir. Hesapta yeterli para mevcut değil ise,

²³⁹ Günay, s. 227.

²⁴⁰ Meryem Günay ve Mehmet Günay, “5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Düzenleme Suçu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 1, S. 2, (2010), s. 323.

²⁴¹ Günay, s. 227-228.

²⁴² Şen ve Malbeği, s. 19.

“karşılıksızdır” işlemi yapılamayacak ve hukuki takip yapılamayacaktır. (ÇK m.3/8). Bununla birlikte, Geçici Madde 3/5 gereğince, “31.12.2020 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz” sayılacaktır.

Suçun **manevi unsuru** bakımından failin kastının aranıp aranmaması konusunda doktrinde ve uygulamada farklı görüşler dile getirilmiştir. 3167 sayılı (mülga) Çek Kanunu’nun 16. maddesinde tanımlanan suçun manevi unsuru bakımından uygulamada önemli sorunlarla karşılaşılmıştır. Bu bağlamda suçun kusursuz sorumluluğu gerektiren “şekli” bir suç olarak anlaşılmasını sağlayan kararlar ve görüşler oluşmuştur. 5941 sayılı kanuna ilişkin tasarı hazırlık çalışmaları sürecinde en fazla tartışılan konu, bu suçun kasten işlenebilen bir suç olarak tanımlanıp tanımlanmaması ile ilgili olmuştur. Manevi unsur konusunda farklı görüşler dile getirilmiş olmasına rağmen kusursuz sorumluluk aranmasını gerektiren bir suç olduğu algısına sebebiyet verecek biçimde tanımlama yapmaktan kaçınılması konusunda ittifak sağlanmıştır.²⁴³

3167 sayılı kanunda karşılıksız çek suçunda kusursuz sorumluluk ilkesinin benimsendiğine dair herhangi bir hüküm olmamasına rağmen soruşturma ve kovuşturmalarda kolayca kaçılarak suçun manevi unsuru araştırılmamıştır. Bu nedenle de modern ceza hukukunun terk ettiği “şekli suç” anlayışının zımni olarak tatbikine yol açılmış olması gerekçesiyle eleştirilmiştir.²⁴⁴

5941 sayılı kanunun 5. maddesinin gerekçesinde ise, söz konusu suçun oluşabilmesi için, çekin karşılığının, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak, yani en azından taksirle, ilgili çek hesabında bulundurulmaması gerektiği belirtilmiştir. Anayasa m. 38’de düzenlenen suçta ve cezada şahsilik ilkesi uyarınca, “Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz” hükmünün, bu fiili, kusursuz sorumlulukla işlenebilen bir suç olarak değil, en azından taksirle işlenebilen bir suç olarak düzenlemiştir. Bu itibarla “5941 sayılı Kanun’un gerekçesinde, “... kişinin elinde olmayan sebeplerle ortaya çıkan zorunluluk hali dolayısıyla, örneğin doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi sebeple çekin karşılığını ilgili hesapta zamanında bulunduramamış olması halinde,

²⁴³ Özgenç, (Çek Kanunu), s. 83.

²⁴⁴ Şen ve Malbeği, s. 19.

ceza sorumluluğu olmayacaktır” şeklinde kusur izafe edilemeyecek mücbir hallerde fiili suç olarak tanımlamama gayesini ortaya koymuştur.²⁴⁵

Kanun tasarısının görüşüldüğü alt komisyonda 5. maddenin 1.fikrasına “karşılıksızdır işlemi yapılmasına” ibaresinden sonra gelmek üzere “kasten” ibaresi eklenmiştir. Ancak, bu değişiklik Adalet Komisyonu’nca uygun görülmemekle birlikte metinden çıkarılmıştır. Gerekçe olarak ise, “kasten” sözcüğünün eklenmesinin suçu “olası kast” ile işlenebilen suç olmaktan çıkarıp “doğrudan kast” ile işlenebilen suç haline getireceği, bu durumun ise suçun düzenleniş gayesine aykırı olduğu, ticaret hayatında ve yargı sürecinde de negatif sonuçların doğmasına sebep olacağı belirtilmiştir.²⁴⁶

Hükümet tasarısı ve Adalet Komisyonu raporundan hareketle yasa koyucunun amacının bu suçu “kasten veya taksirle” işlenebilen bir suç olarak düzenlemek olduğu öne sürülebilir.²⁴⁷ Ancak bir suçun işlenmesinde aranan asıl kusur kast olup, kanun koyucunun açıkça öngördüğü durumlarda taksirle işlenmesi de mümkündür. Karşılıksız çek suçunun taksirle işlenebileceği kanunda özellikle belirtilmediğine göre suçun ancak kastla işlenmesi mümkündür.²⁴⁸

Her halükarda, karşılıksız çek düzenleme suçu şekli bir suç değildir. Zira modern ceza hukuku “şekli suç” kavramını reddetmektedir. Karşılıksız çek suçu için kast derecesinde subjektif kusur öngörülmüştür. Buna göre düzenlediği çekin kanuni ibraz süresi içinde karşılığını muhatap bankada buldurması gereken kişinin bu bedeli elinde olmayan sebeplerle ve kusuru olmaksızın bankada hazır bulduramaması durumunda suçun oluşmayacağı değerlendirilmektedir.

Karşılıksız çek fiilinin yaptırıma bağlanmasıyla korunan **hukuki yarar** ise genel anlamda iktisadi düzen olmakla birlikte, esas hukuki yararı korunan, çek hamili gerçek veya tüzel kişinin mal varlığıdır. Çeki elinde buldurup bankaya ibraz eden çek alacaklısı, çekin bedelini hiç tahsil edememesi veya eksik tahsil etmesi nedeniyle iktisadi açıdan zarara uğramış ve mağdur edilmiş olmaktadır. Karşılıksız çek fiilinde, piyasada tedavül kabiliyeti olan ve para yerine kullanılan çeke olan güvenin

²⁴⁵ TBMM, Çek Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/710), Yasama Dönemi: 23, Yasama Yılı: 4, Sıra Sayısı: 445, 2009, s. 11.

²⁴⁶ TBMM, (Çek Kanunu Tasarısı), s. 21.

²⁴⁷ Kınacı, s. 52.

²⁴⁸ Süheyl Donay, “Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler,” *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, S. 67-68, (Mart-Nisan 2010), s. 74; Özgenç, (Yeni Çek Kanunu Üzerine), s. 74.

zedelenmesinin yanında, elbette mağdurun malvarlığı da zarara uğramış olacaktır. Güven zedelenmesi sadece çek hamili bakımından değil, aynı zamanda iktisadi düzen açısından da etkisini gösterecektir.²⁴⁹

3.2.2. Karşılıksız Çek Suçunun Faili

ÇK m. 5/1'de düzenlenen suçun faili “*karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren*” diğer bir ifadeyle “*çek karşılığını bankada bulundurmakla yükümlü olan*” gerçek veya tüzel kişidir.

Karşılıksız çek suçunun failleri ÇK m. 5/2'de sayılmıştır. Buna göre, “*çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür.*” (ÇK m.5/2).

Bu kişiler, çekin karşılığının ibraz anında bankada bulundurulmasına ilişkin yükümlülüklerini ihlal etmeleri halinde hamilin şikâyeti üzerine İcra Mahkemesi tarafından adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükümlenacaktır.

3.2.2.1. Çek Hesabı Sahibinin Gerçek Kişi Olması

Hesabın sahibi olan gerçek kişi imzaladığı çekin karşılığının hesapta bulunmaması halinde suçun faili olarak işlem görecektir.

ÇK m. 5/3 gereği “*Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez.*” Buna rağmen, hesap sahibi olan gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemesi için bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin eder ve bu kapsamda çek düzenlenmesine müsaade ederse, bu çek, TTK'da belirtilen zorunlu unsurları taşıdığı müddetçe geçerli olacaktır. Ancak “*bu çekten dolayı hukukî ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine ait*” olacaktır (ÇK m.5/3). Çekin süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksız işlemi yapılması halinde hesabın sahibi olan gerçek kişi suçun faili olarak muamele görecektir. Temsilci veya vekil sıfatıyla çeki düzenlemiş olan kişinin ise suça iştirak ettiği gerekçesiyle cezai müeyyideye tabi tutulması mümkündür.²⁵⁰

²⁴⁹ Şen ve Malbeği, s. 27.

²⁵⁰ Kınacı, s. 48-49.

Belirtmek gerekir ki; TTK m.818/1-c uyarınca, borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzası (TTK m.677) ve yetkisiz imza (TTK m.678) hallerinde poliçeye ilişkin hükümlere başvurulacaktır.

3.2.2.2. Çek Hesabı Sahibinin Tüzel Kişi Olması

ÇK m. 5/1 gereğince karşılıksız çek nedeniyle cezai sorumluluk, çekte yazılı bulunan keşide tarihine göre belirlenecektir. Çeke dair “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına neden olan kişi hakkında ise adli para cezası uygulanacaktır. ÇK m. 5/2’ye göre, çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını muhatap banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür. Bu kişiler karşılıksız çek suçunun faili olarak yargılanırlar.²⁵¹

Bu düzenlemeye göre, tüzel kişilerde karşılıksız çek suçunun faili, tüzel kişinin malî işleri yürütmekle görevlendirilmiş olan kişi veya kişilerdir. Kişinin suçun faili olabilmesi için iki şartın bir arada bulunması aranmaktadır. Bunlar kişinin yönetim organının üyesi iken görev alıp tüzel kişinin mali işlerini yürütüyor olmasıdır.²⁵²

Sorumlulukla ilgili özel bir belirleme yapılmamış ise cezai sorumluluk yönetim organının tümüne ait olacaktır. Cezai sorumluluk tüzel kişinin yönetim görev tanımlamasına göre belirlenip, görev tanımlamasında kıymetli evrak, fatura ve sair ödemelerden kimin sorumlu olduğunun belirlenmesi durumunda, çek ödemelerindeki cezai sorumluluk bu belirlenen kişiye ait olacaktır.²⁵³

Tüzel kişilerde cezai sorumluluğu bulunan kişileri belirleyen ÇK m. 5/2’nin ikinci cümlesinde, tüzel kişinin yönetim organında yer almayan, ancak tüzel kişi adına çek keşide eden vekil veya temsilcilere yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu kişiler adli para cezasıyla cezalandırılmazlar. Ancak haklarında “çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı” kararı alınabilir (ÇK m.5/1-beşinci cümle).²⁵⁴

İleri düzenleme tarihli çeklerde cezai sorumluluk, çekin gerçekte düzenlendiği tarih değil, çek üzerinde belirtilen tarih esas alınarak belirlenir. Dolayısıyla, çekin gerçekte düzenlendiği tarihte görevli olan kişi görevinden ayrıldıktan sonraki keşide

²⁵¹ Çelik, s. 440.

²⁵² Kınacı, s. 50.

²⁵³ Şen ve Malbeği, s. 37.

²⁵⁴ Kınacı, s. 50.

tarihinde çekin karşılığının bulunmaması nedeniyle cezai sorumluluğu olmayacaktır. Bir başka ifadeyle çeki imzalayan değil, düzenleme tarihine göre karşılığını bankada bulundurmamak zorunda olan kişi hakkında “cezai sorumluluk” doğacaktır.²⁵⁵ Buna rağmen tüzel kişi adına keşide eden kişi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanacaktır (ÇK.m.5/1’in 5. cümlesi).

3.2.2.3. Tüzel Kişiliğin Perdesinin Aralanması Halinde Cezai Sorumluluk

Tez çalışmasının ikinci bölümünde incelendiği üzere, Çek Kanunu m. 4/2 gereğince; “*Tacir tüzel kişi veya onun faaliyetleri ile ilişkilendirilmek kaydıyla tüzel kişinin gerçek kişi ortakları, ortakların ilgili bulunduğu veya tüzel kişinin veya ortaklarının etkisi altında bulundurduğu gerçek kişiler ile tüzel kişinin yönetim organında görev alan veya temsilcisi sıfatını taşıyan gerçek kişiler adına açılmış olan çek hesapları, tacir tüzel kişiye ait kabul edilir.*” Doktrinde bu durum tüzel kişiliğin perdesinin aralanması olarak adlandırılmaktadır. (*Disregard of the legal entity theory veya Lifting the Corporate Veil theory*)

Bu şekilde yapılan bir tespit sonucu tacir tüzel kişiye ait olduğu kabul edilen karşılıksız çekten kaynaklanan cezai sorumluluk bakımından bazı sorunlar gündeme gelmektedir. Zira ÇK m.4/2 gereği, çek hesabı sahibine ait eylemin neticesi, adına hareket edilen tüzel kişiyi bağlayacaktır. Bu durumda, söz konusu karine nedeniyle gerçek kişinin işlediği fiilin neticesinde tüzel kişinin sorumluluğunun doğması cezanın şahsiliği ilkesi ile tezat oluşturabilir. Zira karşılıksız çek keşide ederek menfaat sağlayan gerçek kişinin karşısında hukuki olarak zarara uğrayan bir tüzel kişi olabilmektedir. Bu durumda tüzel kişilerin fiil ehliyetini organlar vasıtasıyla elinde tutan gerçek kişilerin işledikleri fiiller neticesinde, çek hesabı açma ve düzenleme yasağının tüzel kişiler nezdinde uygulanması gibi sorunlar gündeme gelecektir.

Çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmamakla yükümlü kılınan kişi çek hesabı sahibidir. ÇK m. 4/2 kapsamındaki gerçek kişilere ait hesaplar tacir tüzel kişiye ait kabul edildiğinden, çekin karşılığının, tüzel kişilik tarafından çek hesabında bulundurulması gerektiği sonucuna varmak mümkündür. Bu noktadan hareketle, cezai ve idari sorumluluğun tüzel kişi ile temsilcilerine ait olduğu sonucuna ulaşılabilecektir. Tüzel kişiliğin cezai sorumluluğunun TCK m. 37/2’de düzenlenen “dolaylı faillik” müessesine benzetilmesi de mümkündür.²⁵⁶

²⁵⁵ Şen ve Malbeği, s. 36.

²⁵⁶ Şen ve Malbeği, s.103.

3.2.3. Şikâyet Hakkı

Karşılıksız çek nedeniyle fail hakkında işlem yapılabilmesi hamilin şikâyetine bağlıdır. Mülga 3167 sayılı kanunda bu hak hamilin yanı sıra, çeki elinde bulundurmaları koşuluyla ödemeyi yapan cirantaya ve bankaya da tanınmış bir hak iken 5941 sayılı kanunda şikâyet hakkı sadece hamile tanınmıştır (ÇK.m.5/1).²⁵⁷

3.2.3.1. Şikâyet Hakkının Kullanım Usulü

Elindeki çeki muhatap bankaya ibraz eden ve çekin karşılıksız olduğunu tespit ettiren çek hamilinin icra mahkemesine yapacağı şikâyetin fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her hâlükârda fiilin işlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılması gerekmektedir (İİK m. 347). Şikâyet süresi ile ilgili Türk Ceza Kanunu m. 73/1’de yer alan fiilin ve failin kim olduğunun bilindiği veya öğrenildiği günden itibaren başlayacak altı aylık şikâyet süresi değil, İcra ve İflas Kanunu m. 347’de düzenlenen üç aylık ve her durumda bir yıllık şikâyet süresi uygulanacaktır. Şikâyet hakkı sahibinin bu süreye riayet etmemesi halinde şikâyet hakkı düşecektir.

Suç, keşideci tarafından çeki muhatap bankaya tahsil için ibraz eden çek hamiline karşı işlenmiş sayılmaktadır. Bu nedenle, hukuki anlamdaki alacak hakkından farklı mahiyette olan cezai anlamdaki şikâyet hakkı, yalnızca Çek Kanunu m. 5/1’de gösterilen çek hamiline ait olup bu hakkın devredilmesi mümkün değildir. Şikâyetin yapılması ile birlikte ceza davası açılmış olur. Buna göre Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlememekte ve duruşmada hazır bulunmamaktadır (İİK m. 350).

Çekin karşılığını muhatap bankadaki çek hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişinin kim olduğunun bilinmemesi şikâyetçi ve şikâyet hakkı açısından bir sakınca doğurmamaktadır. Zira re’sen araştırma ilkesi gereği soruşturmayı ve kovuşturmayı yürüten makamlar tarafından sorumlular tespit edilecektir.²⁵⁸

Karşılıksız çeki ilişkin, icra ceza mahkemesine şikâyette bulunulması davanın başlaması için yeterlidir. İİK’nın 349. maddesi gereğince; duruşmaya şikâyetçinin gelmemesi veya vekilini göndermemesi durumunda şikâyet hakkı düşer. Duruşmaya mazeretsiz olarak katılmayan karşılıksız çek sahibinin yokluğunda, savunması

²⁵⁷ Muharrem Gençtürk, 5941 Sayılı Yeni Çek Kanuna Göre Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikâyet Hakkı, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, (2010), s. 237.

²⁵⁸ Şen ve Malbeği, s. 100.

alınmadan da karar verilebilir. Mahkeme gerek görürse sanık hakkında zorla getirme kararı verebilir.

3.2.3.2. Şikâyet Hakkına İlişkin Maddenin Yürürlük Tarihi

6728 sayılı kanuna yapılan önemli eleştirilerden birisi de şikâyet hakkının hangi tarihten itibaren yürürlüğe girdiği konusunda tereddüt bulunmasıdır. Kanun, özel olarak belirtilen bazı maddeleri hariç olmak üzere Resmi Gazete’de yayımlandığı 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanun’un 76. maddesi uyarınca aynı Kanun’un 62. maddesinin yürürlük tarihi 31.12.2017 olarak belirlenmiştir. 62. maddenin 1. fıkrası ile 5941 sayılı Kanun’un 3. maddesinin ait 6. fıkrasında yer alan “Cumhuriyet Başsavcılığına talepte” ibaresi “icra mahkemesine şikâyette” şeklinde değiştirilmiştir. İkinci fıkra ise 5941 sayılı Kanun’un 3.maddesinin 10. fıkrasına eklenen karekod uygulamasının lehdar tarafından kullanım usulüne ilişkindir.

Kanun koyucu aslında lehdarın aldığı çekle ilgili bilgileri karekod sisteme girmesine yönelik düzenlemenin (6728 m.62/2, ÇK m.3/10) yürürlük tarihini ötelemek isterken, kanun metninde 62. madde ifadesi kullanıldığı için 6728 m.62/1 hükmünün yürürlük tarihi de sehven ötelenmiştir. Bu tereddüt nedeniyle, şikâyet hakkı, adli para cezası ve hapis cezasının hangi tarihte yürürlüğe girdiği konularının yanı sıra icra mahkemelerinin görevinin başladığı tarih konusunda da ihtilaf oluşmuştur. Bu durumda 09.08.2016-31.12.2017 tarihleri arasında yapılacak suç duyurularının Cumhuriyet savcılıklarına mı yoksa İcra mahkemelerine mi yapılacağı uzun süre tartışılmıştır.

Çeşitli icra mahkemeleri 31.12.2017 tarihinden önce açılan davalarda kendilerinin görevsiz olduğunu ileri sürerken, Cumhuriyet savcılıkları ise icra mahkemelerine başvurulması gerektiğini savunmuştur. Bu konuda farklı mahkeme ve savcılıklarca farklı kararlar alınmıştır.

5941 sayılı kanun m. 3/6 incelendiğinde görüleceği üzere bu madde aslında şikâyet başvurusu ile ilgili olmayıp çekin fotokopisinin verilmesiyle ilgilidir. Diğer bir ifadeyle çekin fotokopisini kullanma tarihi 31.12.2017 olarak düzenlenmiştir. Aslında çek fotokopisinin kullanılmasının yürürlük tarihinin ötelenmesinin mantıklı bir nedeni yoktur. Ancak yukarıda belirtilen hata nedeniyle bu duruma sebebiyet verilmiştir.

Karşılıksız çekte ceza sorumluluğunun dayanağı, karşılıksız çek suçu ve cezası ile başvuru mercii Kanun’un 5. maddesidir. Bu maddedeki değişiklik 6728 sayılı

kanunun 63. maddesiyle yapılmıştır. Bu maddenin yürürlük tarihi ise Resmi Gazete’de yayımlandığı tarih olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Çek Kanunu’nda belirtilen şikâyet hakkı, adli para cezası ve icra mahkemelerinin görevine ilişkin hükümlerin 6728 sayılı kanunun Resmi Gazete’de yayımlandığı 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe girdiği değerlendirilmektedir.²⁵⁹

3.2.4. Karşılıksız Çek Suçunun Cezai Sonuçları

3.2.4.1. Adli Para Cezası

6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 63. maddesinde yeniden düzenlenen, 5941 sayılı kanunun 5. maddesine ilişkin bir takım itirazlar gündeme gelmiş, yasal düzenlemenin suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olduğu iddia edilmiştir.

Yasa hükmünün iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi’ne 2017/38 Esas sayılı iptal davası açılmıştır. Bunun sonucunda; 5941 sayılı ÇK m.5/1’de yer alan “...çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamaz.” cümlesi, Anayasa’nın 38. maddesindeki suç ve cezalara ilişkin esaslara aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir.²⁶⁰ Buna göre, söz konusu 5. maddenin 1. fıkrası yeni haliyle, “Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, hükmedilecek adli para cezası; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz.” şeklinde düzenlenmiştir.

Adli para cezasının hükmedilmesine ilişkin hususlar Türk Ceza Kanunu’nun 52. maddesinde düzenlenmiştir. TCK m.52/2’ye göre adli para cezasının bir gün karşılığı, en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olacak şekilde kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilmektedir. Hâkim, ekonomik ve kişisel durumunu göz önünde bulundurmak suretiyle, kişiye adli para cezasını

²⁵⁹ Ersan Şen, *Yorumluyorum-14*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 323.

²⁶⁰ Anayasa Mahkemesi’nce 5941 sayılı Çek Kanunu’nun 5.maddesinin 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı kanunun 63. Maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerine ilişkin nihai hükmü içeren (2017/38 E) ile birleştirilen 2016/191 E. 2017/131 K. nolu ilamı.

ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden başlayarak en fazla bir yıl süre verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi en fazla iki yıl, taksit sayısı ise en az dört olmalıdır (TCK m.52/4).

İcra Mahkemesi iki tarafın ifadesini alır, bütün delilleri toplar ve iddia ve savunmayı dinler. Sonraki beş gün içinde ise kararını verir ve sonucu Cumhuriyet savcısına bildirir (İİK m.352/1). Bunun üzerine Cumhuriyet savcısı da otuz gün içinde adli para cezasının ödenmesi için hükümlüye ödeme emri tebliğ edecektir (CGTİHK m.106/2).

6728 sayılı kanunun görüşmeleri esnasında kayıtlara geçen muhalefet şerhine göre, 1500 güne kadar verilecek olan adli para cezasının asıl borcun 30 katını aşması muhtemel olup, ekonomik sorunlarla borcunu ödeyemeyen kişi bir de adli para cezası ile karşı karşıya kalacaktır. Ekonomik sorunlardan kaynaklanan karşılıksız çek suçu nedeniyle adli para cezası verilerek “kamu geliri” elde edilmesi eleştirilmiş, bu hükmün, ticaretin gelişmesi için devletin katkı sağlaması gerektiğine dair Anayasal prensiplere aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Söz konusu şerhte ayrıca, adli para cezaları sayesinde bir fon oluşturularak, karşılıksız çeklerin sigortalanmasına yönelik sistemin faaliyete geçirilmesinin çok daha faydalı olacağı savunulmuştur.²⁶¹

²⁶¹ TBMM, (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 58.

3.2.4.2. Hapis Cezası

Karşılıksız çek suçu nedeniyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 75. maddesinde belirtilen ön ödeme, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesindeki uzlaşma ve 231. maddesindeki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair hükümler uygulanamayacaktır (ÇK m.5/10).

Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emrinde belirtilen süre içinde adli para cezasını ödemezse, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 106/3 gereği Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilecektir. Söz konusu fıkrada hapis cezasının kamuya yararlı bir işte çalıştırılma kararı verilerek uygulanacağı belirtilmiş olmasına rağmen ÇK m. 5/11 gereği karşılıksız çekten mahkûm olan kişi hakkında kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin doğrudan hapis cezası uygulanacaktır.

Karşılıksız çek yaprağından kaynaklanan ödenmemiş para cezasının üç yıla kadar, aynı anda birden fazla karşılıksız çekin bulunması halinde ise beş yıla kadar hapse çevrilmesine karar verilecektir (CGTİHK m.106/7). Adli para cezasının infazına ilişkin CGTİHK'de düzenlenen sistemin dışına çıkan bu uygulama 6728 sayılı Kanuna yöneltile eleştirilerin başında gelmektedir.²⁶²

Hükümlünün para cezasını ödeyip ödememesi hamile karşı sorumluluğunu etkilememektedir. Hükümlü tazyik hapsi cezasına mahkûm edilse dahi, çek hamili haklarından feragat etmediği ve hükümlü tarafından ödenmediği müddetçe, dava konusu borç devam edecek ve verilen para cezası adli sicile kaydedilecektir.²⁶³

3.2.5. Cezanın Düşmesi

3.2.5.1. Etkin Pişmanlık

Karşılıksızdır işlemi, kanuni ibraz süresi içerisinde ibraz edilip de çekin karşılığının banka hesabında tam olarak bulundurulmaması nedeniyle yapılmaktadır. Karşılıksızdır işlemi yapıldıktan sonra karşılığın banka hesabına yatırılması, karşılıksız çek suçunun işlenmiş olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Ancak bu durumda “etkin pişmanlık” söz konusu olacaktır.²⁶⁴

²⁶² Şen, (Yorumluyorum-13), s. 427.

²⁶³ Şen, (Yorumluyorum-13), s. 426.

²⁶⁴ Çetin Arslan, “Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, Y. 2, S. 5, (2011), s. 175.

ÇK m. 6/1 kapsamında etkin pişmanlıktan yararlanmak isteyen fail çekin karşılıksız kalan kısmını faizi ile birlikte ödemek zorundadır. Burada ifade edilen faiz kanuni ibraz süresinden itibaren işletilecek olup 3095 sayılı “Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun” m. 2/2’ye göre hesaplanacak olan ticari işlerde uygulanan faiz oranıdır.²⁶⁵ Etkin pişmanlık halinde, “*Yargılama aşamasında mahkeme tarafından davanın düşmesine, mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, MERSİS ile Risk Merkezine 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur.*” (ÇK m.6/1).

Şayet hükümlü adli para cezasını ödemediği için hapiste bulunuyorsa etkin pişmanlık halinde haptisten çıkacak ve hakkında hükmedilen ÇK m. 5/1’de belirtilen adli para cezasını ödemeyecektir. 6728 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin sonucu olarak ortaya çıkan bu durum adli para cezasının infazı usulüne aykırı olması nedeniyle eleştirilmektedir.²⁶⁶

ÇK m. 6/1’de değişiklik yapan 6728 sayılı kanunun 63. maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, etkin pişmanlık halindeki ödemenin yapılması hususunda yargılamanın devam edip etmediğinin bir önemi yoktur. Bu düzenlemeyle amaçlanan, karşılıksız çekin piyasada ve ülke ekonomisi üzerindeki negatif etkilerini bertaraf etmek olduğundan etkin pişmanlıktan yararlanmak isteyen faile hükmün kesinleşmesinden sonra dahi bir cezasızlık imkânı öngörülmektedir.²⁶⁷

Etkin pişmanlık keşideciyi cezai yaptırımdan kurtarmasına rağmen hamile karşı TTK’da belirtilen çek tazminatını ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Zira çek tazminatı, karşılıksız çek nedeniyle failin ödemesi gereken hukuki bir yaptırım olarak düzenlenmiştir. Aslında ÇK m. 6/1 hükmünün hazırlık aşamasında bu durumun dikkate alınarak kanunda açıkça belirtilmesi daha uygun olacakken, gözden kaçtığı değerlendirilmektedir.²⁶⁸ Çek Kanunu’nda açıkça belirtilmemiş olsa bile TTK m.783/3 gereğince hamil, çekin karşılıksız kalan kısmını gecikme faizi ile ödemiş olan keşideciden %10 oranında çek tazminatı talep etme hakkına da sahiptir.²⁶⁹

²⁶⁵ Arslan, s. 192.

²⁶⁶ Şen, s. 426.

²⁶⁷ TBMM, (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 30.

²⁶⁸ Yıldız, (5941 Sayılı Çek Kanunundaki Etkin Pişmanlık Hükmünün), s. 159.

²⁶⁹ Yıldırım, s. 3495.

3.2.5.2. Şikâyetten Vazgeçme

ÇK m. 6/2 uyarınca şikâyetten vazgeçme hâlinde, etkinlik pişmanlıkla ilgili olarak yukarıda belirtilen birinci fıkra hükmü aynen uygulanacaktır. Dolayısıyla şikâyetten vazgeçilmesi halinde, yargılama aşamasında davanın düşmesine karar verilecektir. Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra şikâyetten vazgeçilmesi halinde ise mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilecektir.

3.2.6. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı

Çekle ilgili olarak, “karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet” veren kişi hakkında, adli para cezasının yanı sıra çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Bu yasağın zaten bulunması hâlinde ise çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmedilecektir (ÇK m.5/1’in 3.cümlesi).

3.2.6.1. Gerçek Kişiler Yönünden Uygulanması

5941 sayılı ÇK, 5/3.maddesinde yer alan “Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı hukukî sorumluluk ile idarî yaptırım sorumluluğu çek hesabı sahibine aittir.” hükmü, çek hesabı sahibi gerçek kişilerin şahsi sorumluluktan kaçınmasını büyük ölçüde önlemektedir. Böylelikle, karşılıksız çek keşide etme fiili ekseriyetle tüzel kişiler yönünden gözlemlenmektedir.

3.2.6.2. Tüzel Kişiler Açısından Uygulanması

Tüzel kişiler açısından bakıldığında, karşılıksız çek suçundan kaynaklanan cezai sorumluluk, tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler açısından söz konusu olacaktır (ÇK m.5/2’nin 2.cümlesi). Bu kişiler cezai açıdan sorumlu olacakları gibi haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı da verilecektir (ÇK m.5/1’in 3.cümlesi).

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanacaktır (ÇK m.5/1’in 5.cümlesi).

5941 sayılı Kanun’dan farklı olarak, ‘tüzel kişi adına çek keşide eden kişiler’ kavramı üzerinde daha adaletli bir yaklaşım sergilenmiştir. Adli para cezasına, sadece

çekin karşılığını üzerinde yazılı düzenleme tarihinde ibrazı halinde hazır bulundurmayan kişilerin çarptırılacağı düzenlenirken, çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının muhatapları daha geniş tutulmuştur.²⁷⁰

İleri tarihli çeki keşide eden ancak daha sonra görevinden ayrılan tüzel kişi yetkilisinin idari sorumluluğu çekin üzerinde belirtilen keşide tarihine göre belirlenecek ibraz sürelerinin sonuna kadar devam edecektir. Kişinin görevden ayrılması, her zaman kasıtlı olarak hileli taahhütlerinden kurtulmak ve yasal yükümlülüklerini ortadan kaldırmak olmayabilir. Kişi iyi niyetli olsa da; yeni yönetici, yetersiz ve kötü yönetim sonucunda veya ihmalleri nedeniyle çekin karşılığını ödeme tarihinde hesapta bulundurmayabilir. Bazı durumlarda görevden ayrılan yetkiliyi sorumlu tutmak adına kasıtlı olarak çek karşılıksız bırakılabilir. Bu durumda önceki yetkili, çekin ödenmesi hususunda inisiyatifi almamış olmasına rağmen, çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağına maruz kalabilecektir.

Görevden ayrılmış yönetici, temsilci veya imza yetkilisi hakkındaki bu uygulamanın, ileri tarihli çek düzenleyen ve üzerinde yazan düzenleme tarihinde ibrazı halinde karşılığı hazır bulunduramayacak kişilerin yerlerine dolaylı olarak yönetebilecekleri vasıfsız şirket personellerini atayıp, görevden ayrılmak suretiyle yasal mesuliyetten sıyrılmalarını önlemek olduğu değerlendirilmektedir. İleri tarihli çek düzenledikten sonra görevinden ayrılan kişinin sorumluluğunun devam etmesi ve kendisinden sonra bu göreve atanan kişinin sorumluluğunu yerine getirmemesi nedeniyle önceki yetkili hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı alınması, görevden iyi niyetle ayrılan yöneticileri de sorumluluk altında bırakması nedeniyle eleştirilmektedir. Hatta bu durumun suçta ve cezada şahsılık ilkesine aykırı olduğu da öne sürülmektedir.

Aslında koruma ve güvenlik tedbirleri kapsamında değerlendirilen çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının ceza olmadığı göz önünde bulundurulduğunda bu uygulamanın tam anlamıyla cezaların şahsılığı ilkesine aykırı olmadığı da söylenebilir. Buna rağmen, bu yasağın herhangi bir sorumluluğu ve kusuru olmaksızın görevinden ayrılmış keşideci hakkında uygulanmasının, -hele ki- bu kişi çek hesabı açmayı ve düzenlemeyi gerektiren bir mecburiyet içinde ise, haksız bir duruma sebep olacağı doktrinde değerlendirilmektedir.²⁷¹

²⁷⁰ Çağlar, s. 10.

²⁷¹ Çağlar, s. 16-17.

3.2.6.3. Koruma Tedbiri Olarak Uygulanması

Yargılama esnasında da mahkeme talep olmaksızın olası mağduriyetleri önlemek amacıyla, koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilebilir.

ÇK m.5/4'te de yer alan bu hüküm 6273 sayılı kanunla mülga olmuş iken 6728 sayılı Kanun m. 5/1'in 4. cümlesine eklenmiştir. Karşılıksız çek nedeniyle yargılanan sanık hakkında henüz soruşturma aşamasında koruma tedbiri adı altında çek düzenleme ve çek hesabı açma yaptırımının uygulanmasının AİHS'nin 6. maddesi ile Anayasa m. 38/4 hükmü ile güvence altına alınan suçsuzluk karinesine aykırı olduğu öne sürülmüştür. Çekin bankaya ibrazında karşılığının hazır bulundurulmaması fiiline ve hatta iddiasına “şekli suç” anlayışı ile yaklaşılarak yasak kararı alınmasına olanak sağlayan bu hükmün, ispat hukuku ile ceza yargılaması hukukunun ilke ve esaslarına aykırı olduğu savunulmuştur.²⁷²

3.2.6.4. Çek Defterlerini Geri Verme Yükümlülüğü

“Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlüdür. Bu kişi adına yeni bir çek hesabı açamaz.” (ÇK m.5/6).

“Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde, düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, muhatap bankaya liste hâlinde vermekle yükümlüdür” (ÇK m.5/7).

3.2.6.5.Sermaye Şirketlerinin Yönetim Organlarında Görev Alma Yasağı

ÇK m.5/2 gereği, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamazlar. Ancak, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam edecektir.

3.2.6.6. Yasak Kararına Uyulmamasının Yaptırımı

Çek Kanunu m.7/6'ya göre, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı olan kişi, bu karara rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmedilecektir.

²⁷² Şen ve Malbeği, s. 36-37.

3.2.6.7. Yasak Kararının Kaldırılması

Karşılıksız kalan bir çekle ilgili olarak yapılan yargılama neticesinde mahkeme tarafından beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya davanın reddine karar verilmesi hâlinde, aynı kararda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına da karar verilir (ÇK m.5/9).

Karşılıksız çek suçundan mahkûm olan kişi, hakkındaki cezanın infazından itibaren 3 yıl ve her halükarda 10 yıllık sürenin geçmesinden sonra çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasını talep edilebilir. Kişi mahkemenin talebine yönelik vereceği karara itiraz edebilir. Karşılıksız çek düzenlemek suçu nedeniyle açılacak davalar icra mahkemelerinde görülecektir (ÇK m.5/1). Mahkeme kararına yapılacak itirazlar açısından İcra ve İflas Kanunu m. 353/1 hükmü uygulanacaktır (ÇK m.6/3).²⁷³

Belirtmek gerekir ki, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı bilgisi ÇK m. 5/8’de belirtilen usullere göre MERSİS ile Risk Merkezine bildirilir ve ilan olunur (ÇK m. 5/9 ve 6/3).

²⁷³ Murat Kayañçiçek, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi: Yasak Kararının Kaldırılması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, Y. 2, S. 6, (2011), s. 207.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEVZUATTAKİ DEĞİŞİKLİKLERİN TİCARİ HAYATA YANSIMALARI

4.1. Karşılıksız Çeke İlişkin Verileri Takip Eden Kurum ve Kuruluşlar

Karşılıksız çeklere ilişkin veriler daha önceleri T.C. Merkez Bankası (TCMB) bünyesindeki Risk Merkezi tarafından toplanmaktaydı. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda 13.2.2011 tarihli ve 6111 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında bu faaliyet 28 Haziran 2013 tarihinden itibaren Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi tarafından yürütülmektedir. Merkezin amacı; kredi kuruluşları ile bazı finansal kuruluşların müşterilerinin risk bilgilerini toplamak ve bilgileri bu kuruluşlar ile gerçek veya tüzel kişilerin kendileriyle ya da onay vermeleri koşuluyla özel hukuk tüzel kişileri ile paylaşılmasını sağlamaktır (Bankacılık Kanunu Ek Madde-1).

Çekin piyasada daha emin bir ödeme aracı olarak algılanabilmesi, çeki düzenleyen gerçek veya tüzel kişinin ticari itibarı ve güvenilirliği gibi bilgilere net olarak ulaşılabilmesine bağlıdır. Bunun sağlanabilmesi için muhatap bankaların çek hesabı anlaşması yaptıkları müşterilerini özenle seçmesi, lehtarın güven vermeyen gerçek veya tüzel kişilerce düzenlenen çeklere itibar etmemesi, ayrıca devletin kurumları nezdinde keşidecilere dair güvenilir bilgilerden oluşan bir arşivin ilgililerin hizmetine sunulması ile mümkün olacaktır. Bu kapsamda TBB Risk Merkezi çek hesabı sahipleri ve ödeme alışkanlıkları hakkında veri toplamaya başlayarak önemli bir görev üstlenmiştir.

TBB Risk Merkezi tarafından kurulup işletilen sistem sayesinde elde edilen çeşitli bilgiler hazırlanan düzenli raporlarla kamuoyuna duyurulmaktadır. Bu kapsamda, karşılıksız çeklerin sayı ve tutarına ilişkin bilgiler, karşılıksız çeklerin coğrafi bölgeler bazında dağılımı, ibrazında ödenen çek bilgisi, ibrazında ödenen çeklerin coğrafi bölgeler bazında dağılımı, çek yasağı kararları ve bu yasakların

kaldırılmasına ilişkin karar adetleri (aylık ve yıllık) TBB Risk Merkezinin internet sitesinde (www.riskmerkezi.org) yayımlanmaktadır.

Çek Kanunu m. 5/8 ve geçici 1. madde gereğince, mahkemelerce verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kararlar, 01.07.2010 tarihinden itibaren UYAP aracılığıyla TCMB'ye gönderilmekteydi. TCMB ise kendisine ulaşan bilgileri aynı gün içerisinde tüm bankaların genel müdürlüklerine elektronik ortamda iletmekteydi. 15.7.2016 tarihli 6728 sayılı Kanunla değiştirilen ÇK m. 5/8 gereğince, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin bilgilerin UYAP aracılığıyla Merkezi Sicil Kayıt Sistemine (MERSİS) ve TBB Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilmesi sağlanmıştır. Bu nedenle TCMB sorumluluğundaki faaliyet 01 Nisan 2017'den sonra TBB Risk Merkezi tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Risk Merkezi tarafından bankalara yapılan bildirim sayesinde bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen kişilerin yasaklı olup olmadığını araştırabilmekte ve kişilerin kredibiliteleri hakkında değerlendirme yapabilmektedir.

Çek takası hakkındaki faaliyetler ise 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 4. ve 55. maddelerinin yanı sıra Çek Kanunu'nun 8. maddesi ve mülga 3167 sayılı Çek Kanunu'nun 6. maddesi gereğince TCMB tarafından kurulan Bankalararası Takas Odaları Merkezi (BTOM) aracılığıyla yürütülmeye devam etmektedir. Bu kapsamda TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) (<http://evds.tcmb.gov.tr>) aracılığıyla Bankalararası Takas Odalarına ibraz edilen çekler, karşılıksız çekler ve mahsuplaşmaya tabi çeklerin adet ve tutarlarına ilişkin bilgilere ulaşmak mümkündür. Ayrıca BTOM (<https://www.btom.org.tr>) internet sitesinde bankalar tarafından yapılan işlemlere ilişkin detaylı aylık raporların yanı sıra yıllara göre Bankalararası Takas Odalarına ibraz edildiğinde karşılıksız çıkan çek adet ve tutarlarının toplam ibraz edilen çek adet ve tutarlarına olan oranlarını gösteren tablolar da yayımlanmaktadır.

Karekodlu Çek Sisteminin geliştirilmesi görevi ise Kredi Kayıt Bürosu (KKB) tarafından üstlenilmiş olup tüm bankalar bu sisteme uygun altyapıyı tamamlayarak faaliyete geçmiştir.

4.2. Çekin Ekonomik Hayattaki Yeri

Piyasada, resmi para gibi işlem gören çek, oldukça rağbet gören bir kıymetli evraktır. Çekin itibarsızlaştırılması, kullanımının azalmasına ve bununla doğru orantılı olarak da ekonominin küçülmesine neden olacaktır. Bu nedenle, kıymetli evrak içinde

özel bir yeri olan çekin üzerindeki keşide tarihi itibarıyla yasal ibraz mühleti içinde ibraz edildiği takdirde karşılıksız kalması tehlikesini ortadan kaldırmaya yönelik önlemler alınması elzemdir.²⁷⁴

İbraz sürelerinin kısa olması, vadenin olmaması ve tedavül kabiliyeti nedeniyle, kredilendirme aracı değil de, paraya eşdeğer bir ödeme aracı olarak nitelendirilmesi, paranın taşınmasına ilişkin zorlukları ve çalınma, kaybolma vs. tehlikeleri ortadan kaldırması, belli bir oranda da olsa bankalara karşılıksız her çek için mali mesuliyet yüklenmiş olması çekin ticari hayatta tercih edilmesini sağlamaktadır.²⁷⁵

Türkiye’de çekin diğer kambiyo senetleri olan poliçe ve bonodan daha yaygın olarak kullanılmasının belki de en önemli sebebi, çekin karşılığının bulunmaması durumunda hukuki sorumluluğun yanı sıra keşidecinin cezai ve idari yaptırıma maruz kalmasıdır. Karşılıksız çek nedeniyle keşidecinin hukuki, cezai ve idari sorumluluğunun bulunması çekin daha güvenli bir araç olarak kabul edilmesini sağlamaktadır.²⁷⁶

Çekin ülkemizdeki ekonomik öneminin boyutunun değerlendirilebilmesi için öncelikle, düzenlenen çeklerin, toplam adet ve tutarlarına dair sayısal istatistiklerin tespit edilmesi gerekmektedir.²⁷⁷ 2017 yılı itibarıyla bankalar tarafından verilmiş olup halen piyasada bulunan çek yapraklarının sayısının 45 milyonun üzerinde olduğu bilinmektedir.

6728 sayılı kanunla ÇK m.3’e eklenen 10. madde gereği, lehine karekodlu çek düzenlenen lehdar, 31.12.2017 tarihinden sonra teslim alacağı çekleri karekod sistemine kaydedecektir.²⁷⁸ Böylelikle keşide edilen çek yaprağı sayısına ilişkin veriler toplanarak, daha sağlıklı değerlendirme yapılmasına olanak sağlanacaktır.

²⁷⁴ Özgenç, (Çek Kanunu), s. 76.

²⁷⁵ Çatıkkaş ve Duran, s. 24.

²⁷⁶ Narbay, s. 467.

²⁷⁷ Yıldırım ve Çetintürk, s. 40.

²⁷⁸ TBMM, (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 29.

Tablo 1 “Bankalararası Takas Odaları Merkezi’ne İbrahim Edilen Çek Tutarının Dolaşımdaki Para Miktarına Oranı”

Yıllar	BTOM’a İbrahim Edilen Çek Meblağı (Bin TL) ⁽¹⁾	Dolaşımdaki Para Meblağı (Bin TL) ⁽²⁾	BTOM’a İbrahim Edilen Çek Tutarı / Dolaşımdaki Para Miktarı
2008	265.266.505,23	30.468.001,00	8,71
2009	228.247.351,56	35.251.149,00	6,47
2010	245.185.861,99	44.368.280,00	5,53
2011	294.243.345,18	49.347.189,00	5,96
2012	349.935.502,32	54.565.770,00	6,41
2013	381.211.728,14	67.755.894,00	5,63
2014	438.697.640,57	77.420.141,00	5,67
2015	485.256.918,14	94.464.629,70	5,14
2016	500.718.216,64	111.762.363,50	4,48

(1) Bankalararası Takas Odalarına ibraz edilen toplam çek tutarı Bin TL olarak ifade edilmiştir. İbrahim edilen çek meblağına ilişkin veriler TCMB internet sitesinde Elektronik Veri Dağıtım Sisteminde (EVDS) “Bankalararası Takas Odalarında İşlem Gören Çek Adet ve Tutarları” rapor türü altında yer alan “Toplam İbrahim Edilen Çek Tutarı” raporunun çalıştırılması sonucu elde edilmiştir. Tablodaki yıllara bağlı olarak gösterilen meblağ söz konusu rapordaki aylık verilerin toplamıdır.

(2) Dolaşımdaki paraya ilişkin veriler EVDS’de “Para Arzı (Haftalık)” raporunun çalıştırılması sonucu her yılın en son haftasında yayımlanan verilerden elde edilmiştir.

Kaynak: TCMB internet sitesinde (www.tcmb.gov.tr) Elektronik Veri Dağıtım Sistemi: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/serieMarket/collapse_22/6016/Bankalararas%C4%B1%20Takas%20Odalar%C4%B1nda%20%C4%B0%C5%9Flem%20G%C3%B6ren%20%C3%87ek%20Adet%20ve%20Tutarlar%C4%B1/turkish/bie_btocek/%C3%87izgi%20/Ayl%C4%B1k Son Erişim: 10.03.2018

Türkiye’de dolaşımda bulunan para miktarı ile Bankalararası Takas Odaları Merkezi’ne (BTOM) ibraz edilen çeklerin oranlarının karşılaştırılması halinde çekin ekonomik hayattaki yeri hakkında kısmen de olsa bilgi sahibi olmak mümkündür.²⁷⁹ TCMB internet sitesinde Elektronik Veri Dağıtım Sistemi aracılığıyla elde edilen bilgilerden oluşturulan aşağıdaki Tablo-1’e göre 2016 yılında piyasada dolaşımda bulunan paranın sadece % 22’si gerçek paradır.

Tablodaki veriler, piyasada kullanılmakta olan çek miktarının gerçek paraya oranla her yıl azaldığını göstermesine rağmen çekin makroekonomik hayattaki

²⁷⁹ TCMB, Basın Duyurusu, S. 49, (6 Temmuz 2012), s. 1.

önemini ortaya koymaktadır. Tablodaki veriler, 2008 yılından 2016 yılına kadar geçen süreç içerisinde ibraz edilen toplam çek tutarının neredeyse iki kat arttığını, ancak bu artışın tedavüle giren gerçek para meblağıyla aynı seviyede gerçekleşmediğini göstermektedir. Çekin gerçek paraya oranı her yıl azalmasına rağmen 2016 yılında piyasadaki çek tutarının gerçek paradan 4,48 kat daha fazla olması, çekin makroekonomik hayattaki önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 2 “Bankalara İbrahim Edilen Toplam Çek Adet ve Tutarı”		
Yıllar	Adet	Tutar (Milyon TL)
2009	26.028.554	288.174
2010	21.139.817	267.602
2011	20.487.349	346.469
2012	21.055.534	403.401
2013	21.544.241	483.620
2014	23.242.124	601.053
2015	22.802.151	672.737
2016	21.176.336	706.260

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistiki Raporlar / Çekler / Karşılıksız Çek Bilgileri sayfası:

Erişim Linki:

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1180/Bankalara_Ibrahim_Edilen_veye_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Ocak_2018.pdf Son Erişim: 10.03.2018

Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin kayıtlarından yararlanılarak oluşturulan yukarıdaki tabloya göre 2016 yılında 21 milyondan fazla çek kullanılarak 706 Milyar TL'nin üzerinde çek keşide edilmiştir.

TBB Risk Merkezinin verilerine göre 2017 yılının ilk 5 ayında bankalara ibraz edilen çek adedi 8.638.432, tutarı ise 313.978 milyar TL'dir. Buna göre ortalama olarak her bir çek yaprağının değeri 36.347 TL değerindedir.

4.3. Karşılıksız Çek Sayılarına İlişkin Bilgiler

İbrahim edilen çekin karşılığının muhatap bankada bulundurulmamasından doğan sorumlulukların ağırlığı, her ne kadar caydırıcı bir etkiye sahip olsa da karşılıksız çek miktarındaki değişimin sadece yasal müeyyidelere bağlı olduğu söylenemez. Karşılıksız çıkan çek miktarındaki artış veya azalışın arkasındaki en önemli nedenin

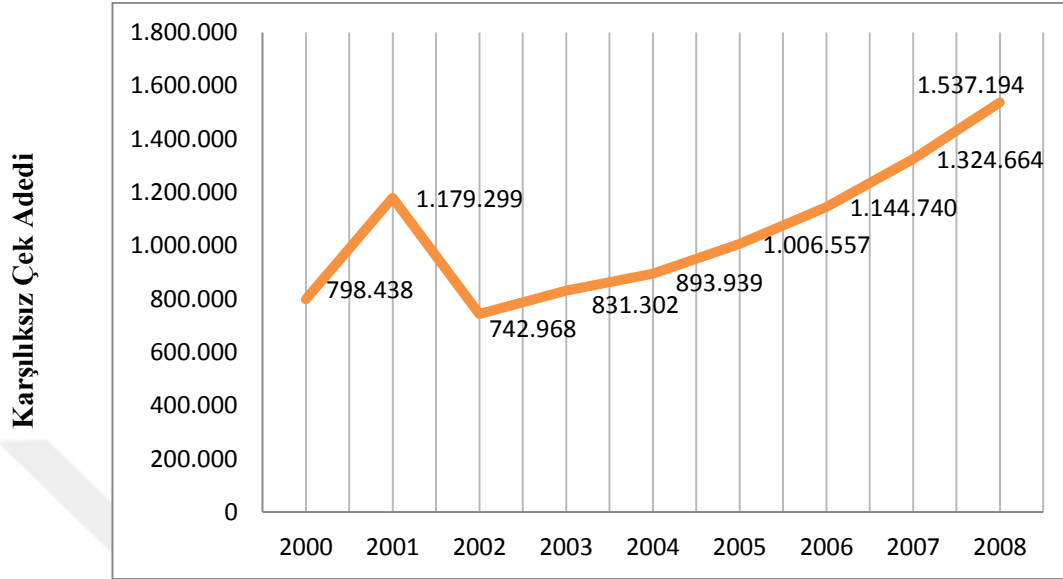
uygulanan yaptırımlardan ziyade ekonomide yaşanan dalgalanma ve krizlerdir.²⁸⁰ Zira istatistikler ileri tarihli çek düzenleyen kişilerin ibraz tarihinde çekin karşılığını buldurmak konusunda iradesinin bulunmasına rağmen ekonomik nedenlerle bunu gerçekleştiremediğini göstermektedir.

Karşılıksız çek sayılarına ilişkin yapılacak değerlendirmelerde, takas odaları ve bankalar tarafından karşılıksızdır işlemi yapılan çeklerin sayısı, adli mercilerce alınan çek yasağı kararları ile karşılıksız çek nedeniyle açılan davaların sayısının incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, TCMB, BTOM, TBB Risk Merkezi, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan raporlardaki sayıların yıllara ve yürürlükte olan mevzuata bağlı olarak gösterdiği değişimin takip edilerek değerlendirme yapılması gerekir.

Karşılıksız çıkan çek miktarına ilişkin istatistiki veriler ilk olarak 2000 yılında TCMB tarafından tutulmuştur. TCMB tarafından yayımlanmış verilerden hareketle hazırlanan Şekil 1'deki grafik incelendiğinde görüleceği üzere, mülga 3167 sayılı kanunun yürürlükte olduğu bu dönemde, 2001 ekonomik krizinin etkisiyle karşılıksız çek sayısında ani bir artış olmuş, ertesi yıl önceki seviyeye dönmüştür. Ancak karşılıksız çek sayısı her yıl artarak devam etmiş ve 6 yılda iki kat artmıştır.

²⁸⁰ Yıldırım ve Çetintürk, s. 41.

Şekil 1 “TCMB Tarafından Yayımlanan Verilere Göre 2000-2008 Yıllarında Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adetlerine İlişkin Grafik”

Kaynak: Veriler Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistiki Raporlar / Çekler / Karşılıksız Çek Bilgileri (TCMB Tarafından 2000-2008 Yılları Arasından Yayımlanmış Bilgiler) sayfasından alınmış olup grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

Erişim Linki :

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikiraporlar/tumu/42/2015_02_17_14_13_33_tcmb_2000-2008karsiliksizcekbilgileri.zip , Son Erişim: 10.03.2018

Grafikte (Şekil-1) görüleceği üzere doğrudan hapis cezasının uygulandığı 2003 yılı öncesinde cezalarda herhangi bir azalma yaşanmamıştır. İkinci kez karşılıksız çek keşide edenlere hapis cezasının verildiği 2003 yılı sonrasında ise karşılıksız çek sayısında artma eğilimi devam etmiştir. Grafik, hapis cezasının karşılıksız çek sayısını azaltmadığını açıkça göstermektedir.

2009 yılı sonrasına ilişkin veriler ise TBB Risk Merkezi tarafından toplanan ilave bilgilerden hareketle aşağıda incelenmiştir. Karşılıksız çek vakaları konusunda değerlendirme yaparken sadece karşılıksız çek sayılarındaki değişimi incelemek yeterli değildir. Karşılıksız çek sayı ve miktarının toplam çek adedi ve tutarı içindeki yerine de bakmak gerekir. Keşide edilen çek sayısını bilmek mümkün olmasa da bankalara ve takas odalarına ibraz edilen çek sayısı ve tutarı içerisindeki karşılıksız çek adedi ve tutarının tespit edilmesi mümkündür. Ancak raporlama sistemindeki farklılık nedeniyle bu konularda 2009 yılı öncesine ait veri bulunmamaktadır.

Karşılıksız çeklere ilişkin bilgilerin takibine ilişkin sorumluluğunun Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezine devredilmesiyle daha kapsamlı çalışma yürütülmeye başlanmıştır. TBB tarafından kurulup işletilen sistemde kişi ve kuruluşların ödememe bilgilerinin yanı sıra zamanında gerçekleştirdikleri ödemelere ilişkin bilgiler de toplanarak ödeme alışkanlıkları hakkında değerlendirme yapılmasına olanak sağlayan veri seti oluşturulmuştur. Bu sistem bankalara ibraz edilen tüm çek bilgilerini toplaması nedeniyle karşılıksız çekler konusunda daha sağlıklı değerlendirme yapılmasına olanak sağlamıştır.

Tablo 3 “Bankalara İbraz Edilen ve Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adedi ve Tutarı”

Yıl	Bankalara İbraz Edilen Toplam Çek		Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek		Karşılıksız İşlemi Yapıldıktan Sonra Ödenen Çek ⁽¹⁾		Oran ⁽²⁾	
	Adet	Tutar Milyon TL	Adet	Tutar ⁽⁵⁾	Adet	Tutar Milyon TL	Adet	Tutar (Milyon)
2009	26.028.554	288.174	1.756.857	23.012	1.041.124	12.379	6,7	8,0
2010	21.139.817	267.602	860.071	13.298	508.527	8.721	4,1	5,0
2011	20.487.349	346.469	581.027	11.514	300.685	5.360	2,8	3,3
2012	21.055.534	403.401	943.272	20.912	407.113	8.782	4,5	5,2
2013	21.544.241	483.620	747.990	18.074	298.965	6.216	3,5	3,7
2014	23.242.124	601.053	673.647	19.922	236.159	5.930	2,9	3,3
2015	22.802.151	672.737	775.767	27.284	223.184	6.092	3,4	4,1
2016	21.176.336	706.260	778.259	27.431	210.429	6.357	3,7	3,9
2017	17.059.559	650.728	379.912	14.241	87.110	2.879	2,2	2,2

(1) Karşılıksız İşlemi Yapılan Çeklerin Bankalara İbraz Edilen Toplam Çeklere Oranı - Adet ve Tutar Bazında Oran (%): Karşılıksız işlemi yapılan çek adet/tutarının aynı dönem karşılıksız işlemi yapılan ve ibrazında ödenen çek adet/tutarı toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

(2) 1.000.000.000 TL ve üstü tutara sahip karşılıksız işlemi yapılan çekler dâhil edilmemiştir. (Şubat 2015 döneminde alınan bu karara istinaden geçmişe yönelik veriler revize edilmiştir.)

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistik Raporlar / Çekler / Karşılıksız Çek Bilgileri sayfası

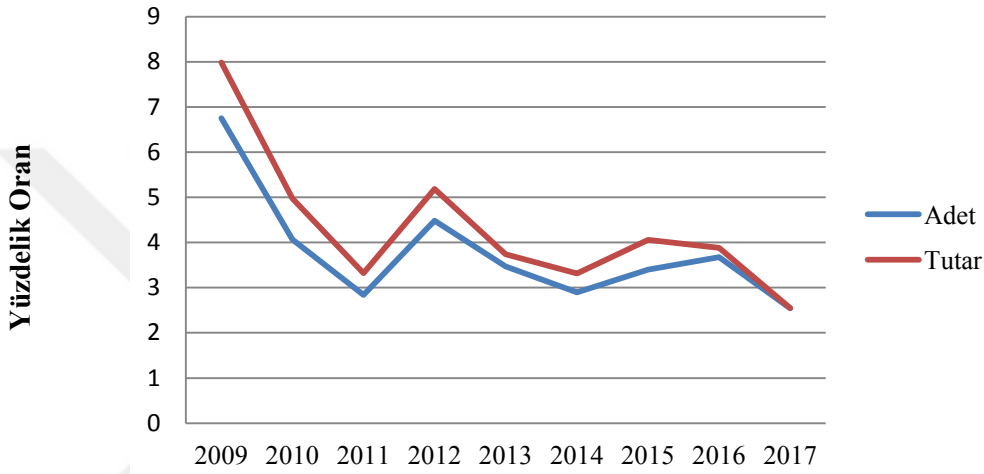
Erişim Linki: <https://www.riskmerkezi.org/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistik-raporlar/--2018---bankalara-ibraz-edilen-ve-karsiliksiz-islemi-yapilan-cek-bilgileri/413> Son Erişim: 11.03.2018

Tablo 3'teki verilerin grafik halinde incelenmesi sonucunda; kanundaki değişikliklere bağlı olarak, karşılıksız çek keşide etme fiiline hapis cezasının

öngörüldüğü yıllarda, bir önceki yıla nazaran, karşılıksız işlemi yapılan çek sayısında ve toplam tutarda kayda değer bir azalmanın olduğu görülmektedir.

Şekil-2’de yer alan grafik, bankalarca karşılıksız işlemi yapılan çek adet ve tutarının bankalara ibraz edilen toplam çek adet ve tutarına oranını, Şekil-3’teki grafik ise karşılıksız işlemi yapılan çek adedindeki değişimi göstermektedir.

Şekil 2 “Bankalarca Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adet ve Tutarının İbraz Edilen Toplam Çek Sayısına Oranına İlişkin Grafik”

Kaynak: Veriler Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistiki Raporlar / Çekler / Karşılıksız Çek Bilgileri sayfasından alınmış olup grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

Erişim Linki:

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/1182/Cek_Bilgileri-Ocak_2018.docx Son Erişim: 10.03.2018

Grafikte görüleceği üzere, bankalara ibraz edilen toplam çeklerle kıyaslandığında karşılığının bulunmaması nedeniyle iade edilen çeklerin oranı 2009 yılında adet olarak % 6,7 seviyesinde, tutar olarak ise % 8,0 seviyesinde zirveye çıkmıştır.

2009 yılında yaşanan bu artışın en önemli sebebinin 2008 yılında tüm dünyada etkili olan ekonomik krizin yansımaları olduğu değerlendirilmektedir. Bu artışa ilişkin bir değerlendirme, 6728 sayılı kanuna konulan muhalefet şerhinde resmi kayıtlara girmiştir. Bu görüşe göre, 2008 küresel krizi ile birlikte bankaların ödeme sıkıntısına giren firmaların müşteri çeklerini gününden önce takasa sokması karşılıksız çek sayısını artırmıştır. (Bunun üzerine 2009 yılında 3167 sayılı Çek Kanunu’nda değişiklik yapan 5838 sayılı Kanun, ileri tarihli çek, bir başka ifadeyle vadeli çek

kavramının hukuk sistemimize girmesini sağlamıştır. 5941 sayılı kanun ileri tarihli çek düzenlenmesine olanak sağlayarak bu uygulamanın devam etmesini sağlamıştır).²⁸¹

5941 sayılı kanunun 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe girmesine müteakip, 2010 yılında karşılıksız çek oranlarında ve adedinde büyük bir azalma yaşandığı Şekil 2 ve 3'te gözükmektedir. Karşılıksız çek sayısı 2011 yılında da devam etmiş, adet olarak %2,8 seviyesine, tutar olarak ise %3,3 seviyesine kadar düşmüştür. Karşılıksız çek sayısını azaltmanın tek yolunun hapis cezası olduğunu savunanların görüşleri doğru olsaydı adli para cezasının verildiği bu periyotta karşılıksız çek sayılarında düşüş değil, artış yaşanması gerekirdi.

Karşılıksız çek nedeniyle hapis cezası verilmesi uygulamasını sona erdirerek, karşılıksız çek fiilini kabahat olarak düzenleyen 31.1.2012 tarihli 6273 sayılı kanun sonrasında karşılıksız çek sayısı ve oranında nispeten artış yaşanmıştır. Bu artışı karşılıksız çek nedeniyle uygulanan ceza hükümlerinin kaldırılmasına bağlayan yazarlar bulunmaktadır.²⁸² Ancak bu artışın adli yaptırım uygulanmamasından kaynaklandığını söylemek için elimizde yeterli veri bulunmamaktadır. Geçmiş yıllarda yaşandığı gibi dönemsel bir artış olarak da kabul edilmesi mümkündür.²⁸³ Zira bu artış çok yüksek olmadığı gibi uzun süre devam etmemiş, ertesi yıl karşılıksız çek sayılarındaki azalma trendi devam etmiştir. Bu durum, hapis cezasının ortadan kalkması halinde karşılıksız çek sayılarında büyük bir artış yaşanacağını iddia edenlerin düşüncelerinin doğru olmadığını ortaya koymuştur.

2012 yılında meydana gelen bu artışın ceza hükümlerinin yürürlükten kalkmasına bağlı olduğunu kabul etsek bile bu artışın sonraki yıllarda devam etmemiş olması dikkat çekicidir. Nitekim 6273 sayılı kanunun karşılıksız çek sayılarındaki etkisi hakkında yapılan kapsamlı bir incelemede, piyasanın oluşan bu yeni duruma kısa zamanda uyum sağladığı ve kendi savunma mekanizmasını kurduğu sonucuna varılmıştır. Bankalar çek hesabı açmak isteyen kişilerle ilgili daha detaylı inceleme yapmaya başlamış, denetimlerini sıklaştırmıştır. Alacakları karşılığında çek kabul etmeyi düşünen kişiler ise daha temkinli davranmıştır. Çek hamilleri ve bankalar çekin karşılığının çıkmaması ihtimaline karşı davranış değişikliğine gitmiştir. Bu dönemde Kredi Kayıt Bürosu ve TBB Risk Merkezi'nin isteğe bağlı karekod sistemini

²⁸¹ TBMM, (Yatırım Ortamının İyileştirilmesi), s. 84.

²⁸² Demir, s. 225.

²⁸³ Yıldırım ve Çetintürk, s. 79.

geliştirmesi, çek keşide edenlerin ödeme alışkanlıkları ile ilgili bilgileri çek hamilleri ile paylaşması da çek kabul edecek kişiler açısından önemli bir güvence olmuştur. Tüm bu veriler, karşılıksız çek suçunu işleyenlere karşı hapis cezası gibi hukukiliği tereddütlü ağır yaptırımlar uygulama konusunda çok da aceleci davranılmaması gerektiğini göstermektedir. Ticari hayatın en önemli araçlarından biri olan çeke olan ihtiyacın her halükarda devam ettiği, özerk kuruluşlar tarafından alınan/alınacak tedbirlerin oldukça başarılı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir.²⁸⁴

Şekil 2'ye göre; karşılıksız çekin kabahat olarak işlem gördüğü 2014 yılının oranları ile suç olarak değerlendirildiği 2011 yılına ait oranlar neredeyse aynı seviyededir. Hapis cezasının uygulanıp uygulanmamasının karşılıksız çek sayılarını olağanüstü seviyede etkilemediği aşikârdır. Serbest piyasa koşullarında, çek sahibinin itibarının ön plana çıktığı, kişilerin özgürlüğünü kısıtlama ve ceza tehdidi içermeyen bu sistem çeşitli sorunları içermesine rağmen karşılıksız çek sayısını artırmamış ve hatta belli bir seviyede tutmuştur. 6273 sayılı Kanun'a ilişkin Adalet Komisyonu raporunda yer alan "Hapis cezası veya adlî para cezasının gerekliliğine dair iddialar, kabul edilebilir olmadığı gibi, bu suçtan dolayı takip dosyası sayısında herhangi bir azalma olmaması ve tahsil miktarında da kayda değer bir artış görülmemesi bu sonucu doğrular niteliktedir. Çeke itibar kazandırmanın ve çeki güvenilir bir ödeme aracı haline getirmenin yolu, hapis veya adlî para cezası uygulamak değildir. Bu itibar ve güvenilirlik, ancak çek defterlerinin ekonomik durumu itibarıyla onu kullanmaya ehil olanlara verilmesi durumunda gerçekleştirilebilir. Günümüz ticari hayatının gerekleri göz önüne alındığında gerek hürriyeti bağlayıcı ceza gerekse adlî para cezası ile çek açısından bir koruma öngörülmesine gerek yoktur"²⁸⁵ ifadelerinin haklılığı ortaya çıkmıştır.

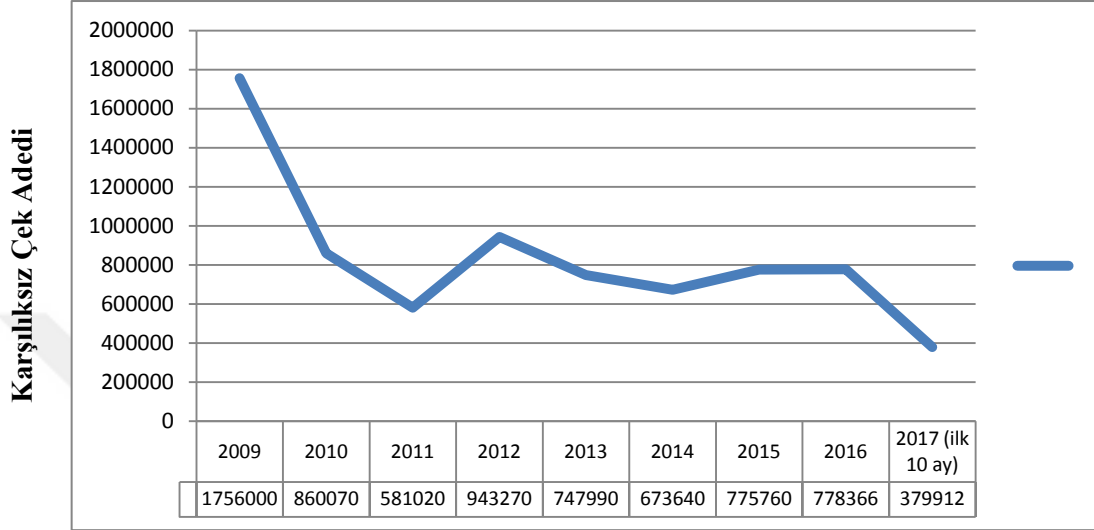
Karşılıksız çek adet ve tutarının ibraz edilen toplam çek adet ve sayısına oranı 2016 yılı sonu itibariyle adet olarak %3,7 seviyesinde, tutar olarak %3,9 seviyesinde gerçekleşmiştir.

²⁸⁴ Ozan Ekşi, Mehmet Y. Gürdal ve Cüneyt Orman, "Fines versus Prison for the Issuance of Bad Checks: Evidence from a Policy Shift in Turkey," *Social Science Research Network*, <https://ssrn.com/abstract=2828746>, (01.07. 2017), s. 25.

²⁸⁵ TBMM, Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi: 24, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 137, (2012), s. 17.

2017 yılının sonunda ise karşılıksız çek vakaları hem adet hem de tutar olarak %2,5 oranında en düşük seviyeye inmiştir. Bu konuya ilişkin değerlendirme aşağıda ayrıca yapılacaktır.

Şekil 3 “Bankalara İbrahim Edilip Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adedine İlişkin Grafik”

Kaynak: Veriler Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistik Raporlar / Çekler / Karşılıksız Çek Bilgileri sayfasından alınmış olup grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3'teki grafik incelendiğinde; Şekil 2'de ele alınan, bankalarca karşılıksız işlemi yapılan çek adet ve tutarının bankalara ibraz edilen toplam çek adet ve tutarına oranlarının sayısal olarak karşılığına bakıldığında, 2017 yılı ilk 10 ayında elde edilen verilerin son 8 yılın en düşük seviyesine indirildiği görülmektedir. Karşılıksız çek kullanımına ilişkin son yasal düzenlemenin yapıldığı, 2016 yılı ile kıyaslama yapıldığında ise, 2017 yılında bankalara ibraz edilen toplam çek adedinin yaklaşık yarı oranında azaldığı sonucuna varılmaktadır.

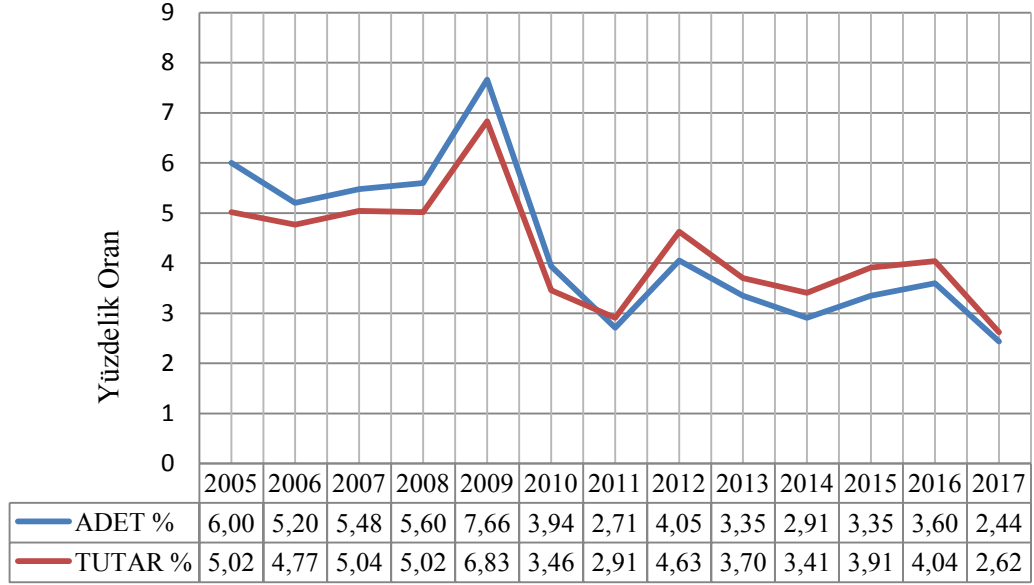
Çeklerin banka şubeleri arasında hesaben tesviyesini sağlamak amacıyla teşkil edilen Bankalararası Takas Odaları Merkezi'nde (BTOM) işlem gören çeklerin ve bu çeklerden karşılıksız çıkanların adet ve tutarlarından hareketle değerlendirme yapılması da mümkündür.²⁸⁶

Bankalararası Takas Odalarına ibraz edildiğinde karşılıksız çıkan çek adet ve tutarlarının toplam ibraz edilen çek adet ve tutarlarına oranı TCMB bünyesindeki

²⁸⁶ TCMB, “Karşılıksız Çekler Hakkında Yayımlanan Verilere İlişkin Basın Duyurusu” S. 49, (6 Temmuz 2012), www.tcmb.gov.tr.

Bankalararası Takas Odaları Merkezinin (BTOM) www.btom.org.tr adresinden elde edilebilmektedir. Söz konusu verilere dayanılarak hazırlanan aşağıdaki grafikte (Şekil-4) karşılıksız çek oranlarının yıllara göre değişimi ortaya konulmuştur.

Şekil 4 “Bankalararası Takas Odalarına İbrahim Edilip Karşılıksız Çıkan Çek Adet ve Tutarlarının Toplam İbrahim Edilen Çek Adet ve Tutarlarına Oranına İlişkin Grafik”

Kaynak: Veriler Bankalararası Takas Odaları Merkezinin (www.btom.org.tr) internet sitesinde Çek Adet - Tutar Oranları sayfasından alınmış olup grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

Erişim Linki:

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1180/Bankalara_Ibrahim_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Ocak_2018.pdf Son Erişim : 10.03.2018

Grafikte (Şekil-4) görüleceği üzere, BTOM’a ibraz edilen çeklerden karşılığının bulunmaması nedeniyle iade edilen çek adedi 2009 yılında 7,66 seviyesinde zirveye çıkmışken 2010 yılından itibaren azalma göstermiş, 2011 yılında 2,71 seviyesine kadar düşmüştür. 2012 yılında kısmen artmış olmasına rağmen 2016 yılı sonu itibariyle % 3,60 oranında gerçekleşmiştir.

4.4. 6728 sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Bilgiler

6728 sayılı Kanun uyarınca 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren uygulamaya giren Karekodlu Çek Sistemi etkisini göstermiştir. 2017 Nisan ayı itibariyle karekodlu çeke sahip kişi sayısı 350 bine, karekodlu çek yaprak adedi ise 9 milyona ulaşmıştır. Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin verilerine göre 2017 yılında, bankalara ibraz edilen toplam çek tutarı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10 artarak 314 milyar TL, toplam çek adedi ise yüzde 4 azalarak 8,6 milyon adet seviyesinde gerçekleşmiştir. Ocak - Mayıs döneminde parasal tutarı 8 milyar TL olan 220 bin adet çeke karşılıksız işlemi yapıldı. Karşılıksız işlemi yapılan 1,3 milyar TL tutarındaki 41 bin adet çek daha sonra ödenmiştir.

Tablo-4'teki bilgiler dikkate alındığında, karşılıksız işlemi yapılan çeklerin tutarı geçen yılın aynı dönemine kıyasla %27,9 oranında, karşılıksız işlemi yapılan çek adedi ise % 31,3 oranında azaldığı görülmektedir.

Tablo 4 “2017 Yılında Bankalarda İşlem Gören Karşılıksız Çek Adet ve Tutarının Önceki Yıllarla Kıyaslaması”

Aylar	2015		2016		2017	
	Adet	Tutar	Adet	Tutar	Adet	Tutar
Ocak	47.248	1.633	44.612	1.733	64.548	2.259
Şubat	48.571	3.254	82.156	2.710	42.069	1.559
Mart	77.188	2.440	64.266	2.215	41.326	1.573
Nisan	62.164	1.964	41.793	1.763	22.183	926
Mayıs	41.229	1.459	87.224	2.673	49.743	1.683
Toplam	276.400	10.750	320.051	11.094	219.869	8.000

Kaynak: TBB Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistiki Raporlar / Çekler / Karşılıksız Çek Bilgileri sayfası

Erişim Linki: <https://www.riskmerkezi.org/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/--2018---bankalara-ibraz-edilen-ve-karsiliksiz-islemi-yapilan-cek-bilgileri/413> Son Erişim : 10.03.2018

Karşılıksız işlemi yapılan çek tutarının bankalara ibraz edilen toplam çek tutarına olan oranı geçen yılın aynı dönemine göre 1,3 puan azalarak yüzde 2,5 oldu. Karşılıksız çek adedinin bankalara ibraz edilen toplam çek adedine olan oranı ise 1 puan azalarak yine yüzde 2,5 seviyesinde gerçekleşti.

Bankalararası Takas Odalarına ibraz edilen çeklerle ilgili olarak, 2017 yılının ilk 5 aylık dönemi hakkında değerlendirme yapmak üzere oluşturulan Tablo-5'te karşılıksız çek sayısındaki azalma açık şekilde görülmektedir.

Tablo 5 “2017 Yılında BTOM’da İşlem Gören Karşılıksız Çeklerin Oranının Önceki Yıllarla Kıyaslaması”

Aylar	2015		2016		2017	
	Adet Oranı %	Tutar Oranı %	Adet Oranı %	Tutar Oranı %	Adet Oranı %	Tutar Oranı %
Ocak	3,04	3,67	3,41	3,84	3,12	3,55
Şubat	2,97	3,32	3,49	4,24	2,59	2,84
Mart	3,16	3,90	3,39	3,98	2,39	2,56
Nisan	3,22	3,74	3,25	3,55	1,92	1,86
Mayıs	3,09	3,32	3,52	3,98	2,17	2,30

Kaynak: Bankalararası Takas Odaları Merkezinin (www.btom.org.tr) internet sitesinde Çek Adet - Tutar Oranları sayfası

Erişim Linki : <http://www.btom.org.tr/Statistics.aspx> adresinden ‘Bankalararası Takas Odaları Aylık Takas İşlemleri Cetveli’ sekmesi kullanılarak yıllık raporlar alınmıştır.

2017 yılının ilk beş ayında BTOM’da karşılıksız işlemi yapılan çek adedinin takas odalarına ibraz edilen toplam çek adedine oranı geçen yılın aynı dönemine göre azalmaya devam etmiştir.

Tüm bu tablo ve grafiklerde açıkça görüleceği üzere 2017 yılının ilk beş ayı sonunda karşılıksız çek vakaları adet, tutar ve oran olarak en düşük seviyeye inmiştir. Karşılıksız çek nedeniyle adli para cezasını (ödenmemesi halinde ise hapis cezasını) öngören 6728 sayılı Kanundan sonraki bu dönemdeki azalışın nedeni ile ilgili olarak yapılan değerlendirmelerdeki ortak kanı hapis cezasından ziyade karekod sisteminin piyasaya getirdiği güven duygusu ve kontrol mekanizması olmuştur.

2017 Nisan ayı verilerine göre, bankalara ibraz edilen karekodlu çeklerin toplam ibraz edilen çek içerisindeki karşılıksız çıkma oranı adet olarak yüzde 1,1 iken bu oran karekodsuz çeklerde yüzde 2,4 olmuştur. Dolayısıyla karekodlu çeklerin karşılıksız çekin önlenmesi konusunda %50 oranında fayda sağladığını söylemek mümkündür.

4.5. Çek Yasağı Kararlarına İlişkin Bilgiler

Adli mercilerce, Risk Merkezine bildirilen, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı ile bunlara ilişkin ortadan kaldırma karar adetleri Tablo-6’da sunulmuştur. 2017 yılı Mart ayına kadar olan veriler TCMB tarafından, 2017 yılı Nisan ayından itibaren ise 5941 sayılı kanunun 5. maddesine istinaden Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 6 Adli Mercilerce TBB Risk Merkezine Yapılan Bildirimlere Göre Çek Yasağı Kararı ve Bu Yasakların Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Karar Adetleri

Yıllar	Çek Yasağı Kararları	Ortadan Kaldırma Kararları
2000	11.112	3.025
2001	14.959	4.230
2002	5.602	259
2003	15.728	837
2004	56.988	4.974
2005	75.133	7.083
2006	44.156	11.766
2007	46.406	14.614
2008	57.006	16.673
2009	69.921	15.476
2010	100.197	11.255
2011	41.006	7.986
2012 ⁽²⁾	392.314	26.475
2013	79.200	8.927
2014	20.178	1.559
2015	15.564	1.642
2016	10.746	1.200

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin (www.riskmerkezi.org) internet sitesinde İstatistik Raporlar / Çekler / Çek Yasağı Kararı ve Bu Yasakların Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Karar Adetleri-Yıllık sayfası

Erişim Linki: <https://www.riskmerkezi.org/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistik-raporlar/--2017---cek-yasagi-karari-ve-bu-yasaklarin-ortadan-kaldirilmasina-iliskin-karar-sayilari-yillik/426>

Son Erişim: 10.03.2018

Tabloda verilere göre 2012 yılında çek yasağı kararlarında anormal seviyedeki artış yaşanmıştır. TBB Risk Merkezinin konuya ilişkin açıklamasına göre söz konusu artışın nedeni 03.02.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6273 sayılı kanun ile yasaklama kararlarının verilmesine ilişkin sürecin hızlanmış olmasıdır. Söz konusu değişiklik nedeniyle yargıda bekleyen dosyalar kısa sürede sonuçlandırılmıştır. Buna bağlı olarak

yasaklama karar sayısı 2012 yılında önemli ölçüde artmış olup, yargıda bekleyen dosyaların karara bağlanmasından sonra, 2013 yılından itibaren normal seyrine dönmüştür. Gerçekten de Çek Kanunu'na 6273 sayılı Kanunla eklenen geçici 3. maddenin 7. fıkrası uyarınca soruşturma evresindeki dosyalar Cumhuriyet Başsavcılığınca; kovuşturma evresinde bulunan dosyalar ise mahkemece karara bağlanmıştır. Yargıtay'daki dosyalarla ilgili de karar sürecini hızlandıran hükümler içeren geçici madde hükmü sayesinde çok hızlı ve toplu kararlar alınmış, birikmiş olan birçok dosya karara bağlanmıştır.²⁸⁷

2017 yılının ilk beş aylık döneminin geçen yılın aynı dönemiyle karşılaştırmasına ilişkin veriler Tablo-7'de gösterilmiştir.

Tablo 7 “2017 Yılında Verilen Çek Yasağı Kararı ve Bu Yasakların Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Karar Adetlerinin 2016 Yılı İle Kıyaslaması”

Aylar	2016		2017	
	Çek Yasağı Kararları	Ortadan Kaldırma Kararları	Çek Yasağı Kararları	Ortadan Kaldırma Kararları
Ocak	1.098	91	1.783	112
Şubat	1.003	107	2.297	181
Mart	958	158	2.495	252
Nisan	1.126	108	2.103	231
Mayıs	1.051	107	2.589	435
Toplam	5.236	571	11.267	1.211

Kaynak: Bankalararası Takas Odaları Merkezinin (www.btom.org.tr) internet sitesinde Çek Adet - Tutar Oranları sayfası

Erişim Linki: <https://www.riskmerkezi.org/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/--2017---cek-yasagi-karari-ve-bu-yasaklarin-ortadan-kaldirilmasina-iliskin-karar-sayilari-yillik/426>

Son Erişim: 10.03.2018

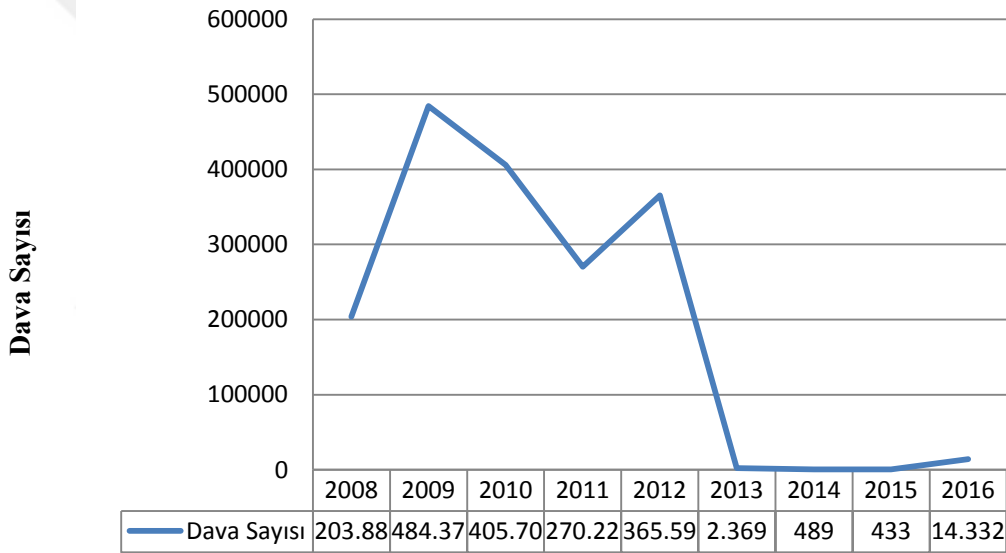
Tablo-7’de görüldüğü üzere 2017 yılının ilk 5 ayında çek yasağı kararları ile yasakların ortadan kaldırılmasına ilişkin kararların sayısı geçen yılın aynı dönemine göre iki kattan fazla artmıştır.

²⁸⁷ Yıldırım ve Çetintürk, s. 79.

4.6. Karşılıksız Çek Nedeniyle Açılan Davaların Sayısı

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı verilerden hareketle hazırlanan Şekil-5'teki grafikte "Çek Kanunlarındaki Hükümlere Dayanarak Açılan Ceza Davalarının Sayısı" gösterilmiştir. Grafikte belirtildiği üzere, 2009 yılında 3167 ve 5941 sayılı Kanunlardan kaynaklanan dava sayısı 484.372 olmuştur. 2009 yılında çek kanunlarından kaynaklanan dosya sayısı, özel kanunlar dolayısıyla ceza mahkemelerinde açılan dava sayısının %45,3'ünü oluşturmaktadır (2009 yılında özel ceza kanunları dolayısıyla açılan toplam dava sayısı 1.0692.222'dir).

Şekil 5 "Çek Kanunlarındaki Hükümlere Dayanarak Açılan Ceza Davalarının Sayısı"

Kaynak: Grafikte yer alan sayılar, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (www.adlisicil.adalet.gov.tr) internet sitesinde yayımlanan "Ceza Mahkemelerine Özel Kanunlar Uyarınca Açılan Davaların Suç Türü ve Sayısı ile Sanıkların Yaş Grubuna Göre Dağılımı" raporlarında 3167 ve 5941 sayılı kanunlara ilişkin verilerden yararlanılarak yazar tarafından tespit edilmiş ve grafik haline getirilmiştir.

Erişim Linki: <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Istatistikler/1996/2016acilanozel.pdf>

Son erişim: 10.03.2018

Karşılıksız çek davalarının ceza adalet sistemindeki ağırlığı mahkemeleri tıkanma noktasına getirmiştir. Bu durumda kanuni düzenleme yapılması düşüncesi kanun koyucu nezdinde egemen olmuştur. Nitekim kanun tasarisının Adalet Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 2010 yılı verilerine dikkat çekilmiştir. Buna göre, 2010 yılında açılan toplam ceza

davası sayısı 3.344.599 dur. Türk Ceza Kanunu dışındaki (özel) kanunlarda yer alan suçlardan dolayı açılan dava sayısı 1.119.617, karşılıksız çek suçlarından dolayı açılan dava sayısı ise, toplam 405.704 tür. Bu verilere göre, karşılıksız çek suçundan dolayı açılanlar, toplam ceza davalarının %12'sini, özel kanunlarda yer alan suçlardan dolayı açılan davaların ise %36,2'sini oluşturmaktadır. Dava sayısı yüzbinlerle ifade edilmesine karşın hükümlü sayısının oldukça düşük seviyede olması ise ilginç bir durum arz etmektedir. Nitekim 28.7.2011 tarihi itibarıyla hükümlü sayısı sadece 73'tür.²⁸⁸

2012 yılında 6273 sayılı kanunla yapılan değişiklikle mahkemelerin iş yükü büyük oranda azalmıştır. Öyle ki 2015 yılında açılan çek davalarının sayısı sadece 433 olmuştur (Şekil 5). Ancak 2016 yılının Temmuz ayında yürürlüğe giren 6728 sayılı Kanunla karşılıksız çek fiilinin niteliğinin değişmesi sonucunda açılan davaların sayısı da değişmiştir. 2016 yılı içerisinde ceza mahkemelerinde açılan davalarının toplam sayısı 14.332 olmuştur. Bu sayının neredeyse tamamı karşılıksız çek nedeniyle açılan davalardır.

“Tabloyu analiz ederken 2016 yılı öncesindeki süreci üç farklı kategoride ele almak gerekir. 2009 yılına kadarki dönemde, karşılıksız çek fiilinin yaptırımı tamamen cezai nitelik taşımaktadır. Bu dönemde karşılıksız çek nedeniyle ağır para cezası, suçun tekrürü halinde ise bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası (imprisonment) uygulanmaktadır. 2009-2012 yılları ise karşılıksız çek fiilinin kısmi olarak suç olmaktan çıkarıldığı (partial decriminalization) dönemdir. 2012-2016 ise fiilin suç vasfının tamamen ortadan kaldırıldığı (full decriminalization), bunun yerine idari yaptırımların (administrative fines) uygulandığı dönemdir.

Tabloda görüleceği üzere karşılıksız çek nedeniyle hapis cezasının uygulandığı 2009 yılı öncesinde cezai yaptırımlara rağmen karşılıksız çek olaylarında ve dava sayılarında artış devam etmiştir. Buna rağmen hapis cezasının uygulanıp uygulanmamasının karşılıksız çek sayıları konusunda hiçbir etkisi olmadığını söylemek de mümkün değildir. Zira çekte olan ilginin en önemli nedeni uygulanan yaptırımların çek hamiline sağladığı güvencedir. Cezai yaptırımların hukuki ve idari yaptırımlara kıyasla daha caydırıcı olduğu da bir gerçektir. Bununla birlikte özel kredi

²⁸⁸ Özgenç, (Çek Kanunu), s. 10, 72.

izleme araçlarının karşılıksız çek sayısını belli bir seviyede sınırlandırmak konusunda başarısını da kabul etmek gereklidir”.²⁸⁹

Ayrıca tüm bu rakamlar, Çek Kanunu’ndan kaynaklanan davaların geçmiş yıllarda ceza yargılamasındaki iş yükünde bir hayli ağırlık teşkil ettiğini göstermektedir. 2012 yılında yapılan değişiklik mahkemeleri rahatlatmış olmasına rağmen 6728 sayılı kanundan sonra ise bu iş yükü İcra Mahkemeleri’nin üzerine kalmıştır.

Anayasa’nın 141 inci maddesinin son fıkrasında “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.” hükmüne yer verilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6’ncı maddesinin birinci fıkrasında da herkesin, davasının “makul süre içinde” karara bağlanmasını isteme hakkı hükme bağlanmıştır.

Yukarıdaki istatistiklerden anlaşılacağı üzere Çek Kanunu’ndan kaynaklanan davalarının sayıca çok ve düzenlemelerin farklı olması sonucunda artan iş yükü, mahkemelerin diğer davalar yönünden işlemlerini aksatmakta, yargılama faaliyetleri yavaşlamakta ve adalete olan güven azalmaktadır. Bu sebeple Anayasa’nın ve AİHS’nin kabul ettiği makul sürede yargılanma hakkı önemli ölçüde zedelenmektedir. Bunun sonucu olarak, Adalet Bakanlığı aleyhine açılan maddi ve manevi tazminat davaları gündeme gelmektedir.²⁹⁰

4.7. Bankanın Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutardaki Değişim

Karşılıksız çek riskini azaltmak amacıyla bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın artırılması gerektiği birçok hukukçu tarafından savunulmaktadır.²⁹¹ Ancak TCMB yetkilileri bu görüşe katılmamakta, bankaların yükümlülük miktarının artırılmasının ekonomiye olumsuz etkileri olacağını savunmaktadırlar. Bu görüşü göre, kanuni (asgari) ödeme yükümlülüğünün artırılarak, daha fazla risk üstlenilmesi halinde bankalar bu duruma tepki verecek, çek hesabı açacak kişiler üzerinde daha sıkı kontroller yaparak, birçok müşterisine çek vermemeye başlayacaktır. Bu durumda bankaların sadece en iyi ve artan sorumluluğu üstlenmeyi kabul eden müşterilerine çek defteri verme gibi bir yöntem geliştirmesi muhtemeldir. Ancak bankaların bu şekilde tedbir almasının dolaşımdaki parayı azaltacağı, büyük ölçüde çeklere bağlı olan Türk

²⁸⁹ Babaoğlu ve Wulf, p 1.

²⁹⁰ Yıldırım ve Çetintürk, s. 61.

²⁹¹ Şen ve Malbeği, s. 23.

ekonomisindeki likidite sorununun birçok olumsuz gelişmeyi de beraberinde getireceği ekonomi çevreleri tarafından öne sürülmektedir. Dolayısıyla söz konusu artışın reel ekonomiyi desteklemekten ziyade zarar verebileceğine işaret edilerek, bu yöndeki taleplere karşı çıkılmaktadır.²⁹²

Kanun koyucu bankanın sorumlu olduğu miktarın, enflasyon karşısında değer kaybetmesini önlemek adına her yıl revize edilmesi zorunluluğu getirmiştir. Bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu asgari tutarın tespiti Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki enflasyon oranlarındaki değişime göre TCMB tarafından belirlenecektir (ÇK m.3/3). Söz konusu tutarın fiyat endeksine bağlı olarak güncellenmesine ilişkin TCMB'ye verilen sorumluluk yeni bir durum olmayıp 3167 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1985 yılından itibaren devam etmektedir. Ancak, Çek Kanunu'nda söz konusu güncelleme bakımından hangi fiyat endeksinin baz alınacağı belirtilmemiştir. Kanun koyucu, bu hususu bilinçli olarak TCMB seçimine bırakarak, bankanın sorumlu olduğu miktarın belirlenmesinde de geniş bir takdir yetkisi vermiştir. 5941 sayılı kanunun 3. md b bendi 2. fıkrasında, *'fiyat endekslerindeki yıllık değişimler göz önünde tutularak'* ibaresi ile TÜİK verilerinin takdiri olarak kullanılması düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, TCMB, yapacağı belirlemelerde, bu endekslere bire bir oranda bağlı olmayıp, asgari tutar tespitinde bu oranlara eşit düzenleme yapmak zorunda değildir. Dolayısıyla bankanın sorumlu olacağı miktar ile TÜİK tarafından fiyat endeksleri arasında her zaman doğru orantılı bir benzerlik olmayabilir. TCMB fiyat endekslerindeki değişimi, mevcut ekonomik koşullar ile beraber değerlendirecek, böylece lehtar, hesap sahibi ve bankaların o dönemdeki durumuna göre bir belirleme yapacaktır.²⁹³

²⁹² Tümen, p. 1-12.

²⁹³ Tamer, s. 99.

Bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarlar (ve bu tutarın 2017 yılındaki karşılığı) Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8 “Yıllara Göre Bankanın Kanunen Ödemekle Yükümlü Olduğu Asgari Tutar”

Yıllar ⁽¹⁾	3167 sayılı Kanuna Göre Bastırılmış Çekler ⁽²⁾		5941 sayılı Kanuna Göre Bastırılmış Çekler ⁽³⁾	
	Sorumluluk Tutarı ⁽⁴⁾ (TL)	2017 Yılındaki Karşılığı (TL) ⁽⁵⁾	Sorumluluk Tutarı ⁽⁴⁾ (TL)	2017 Yılındaki Karşılığı (TL) ⁽⁵⁾
1985	0,02	546		
1990	0,125	402		
1993	0,5	348		
1995	1,5	267		
1997	5	279		
2002	60	252		
2003	300	996		
2004	310	886		
2005	350	916		
2006	370	898		
2007	410	905		
2008	435	887		
2009	470	876	600	1118
2010	500	861	600	1033
2011	545	895	655	1075
2012	600	890	1000	1484
2013	615	851	1045	1445
2014	660	849	1120	1441
2015	700	838	1200	1436
2016	740	808	1290	1409
2017	815	815	1410	1410

(1) Tabloda gösterilen yıllarda bankaların yükümlü olduğu tutarlar TCMB tarafından yayımlanan tebliğlerle değiştirilmiştir. Bu tutarlar bir sonraki değişikliğin yapıldığı yıla kadar geçerliliğini sürdürmüştür.

(2) 2010/2 sayılı Tebliğ’in yayımından (20 Ocak 2010 tarihinden) önce yayımlanan Tebliğlere göre bastırılan ve süresinde ibraz edilen çeklerin karşılığının bulunmaması halinde çekin her bir yaprağı için ödemekle yükümlü olunan tutardır. (Bu çekler 3167 sayılı Kanuna ilişkin Tebliğler uyarınca bastırılmış olup üzerlerinde tacir olan ve tacir olmayan ayrımı bulunmamaktadır)

(3) Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğe (Sayı: 2010/2) tabi olan çeklerin karşılığının bulunmaması halinde çekin her bir yaprağı için ödemekle yükümlü olunan tutardır.

(4) Tutarlar ilgili kanun veya TCMB tarafından yayımlanan tebliğ ile belirlenmiştir.

(5) Bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın 2017 yılı Ocak ayındaki karşılığı Tüketici Fiyat Endeksine (TÜFE) göre yazar tarafından hesaplanmıştır.

Kaynak: Kanuni Ödeme Yükümlülüğüne ilişkin veriler TCMB İnternet sitesinden (www.tcmb.gov.tr), yıllık enflasyon oranları ise kurumun http://www3.tcmb.gov.tr/enflasyonecalc/enflasyon_anayeni.php adresinde yer alan Enflasyon Hesaplayıcısı programı kullanılarak tespit edilmiştir.

Tablodaki verilerden anlaşılacağı üzere bazı yıllarda karşılıksız çek riskini azaltmak amacıyla banka üzerindeki sorumluluk arttırılırken bazı yıllarda bu sorumluluk azaltılmıştır. TCMB'nin fiyat endekslerindeki değişime tamamen bağlı kalmadığı tabloda açık şekilde gözükmektedir. Örneğin 2012 yılı tüketici fiyatları endeksi (TÜFE) yıllık yüzde 8,89 oranında, üretici fiyatları endeksi (ÜFE) ise yıllık yüzde 6,09 oranında artış göstermesine rağmen, TCMB bankanın 2013 yılı için geçerli olacak kanuni ödeme tutarını belirlerken yalnızca % 4,5 oranında bir artışa gitmiştir.²⁹⁴

4.8. Tablolar ve Grafikler Hakkında Değerlendirme

Karşılıksız çek sayılarının azaltılması için en uygun yöntemin adli para cezası veya hapis cezası olduğunu savunanlara rağmen uygulanan ağır yaptırımların karşılıksız çek kullanımını -büyük ölçüde- azaltmadığı istatistiki verilerle kanıtlanmaktadır. Ayrıca, hukuka uygunluğu konusunda geçmişten beri tartışma konusu olan cezai yaptırımın uygulanmadığı 2012 yılı sonrasında alınan tedbirlerin karşılıksız çek vakalarına karşı etkili olduğu görülmektedir.²⁹⁵

Çekin ödenme oranının yükseltilip karşılıksız çek sayısının azaltılması, yasada düzenlenen yaptırımlardan ziyade, çek alışverişinde bulunan kişinin hakkındaki ekonomik ve hukuki verilerin doğru bilinmesiyle alakalıdır.²⁹⁶ Bu kapsamda uygulamaya konulan karekod sistemi olası mağduriyetlerin önlenmesine ve daha güvenli bir şekilde çek kullanımının gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

Görev tanımı tekrar düzenlenen TCMB ve piyasada görevleri itibariyle önemli konumda bulunan TBB Risk Merkezi ve Kredi Kayıt Bürosu gibi kurumlar da etkili çözümler üretmişlerdir.²⁹⁷

Karşılıksız çek sorununun çözümünde cezai yaptırımlar uygulamaktan ziyade, bankaların sorumluluklarının artırılması ve sigorta fonu kurulması gibi yöntemlerin tarafların daha titiz olmasını sağlayarak daha etkin bir çare olacağı değerlendirilmektedir.²⁹⁸

Çekle işlenen sahtecilik, dolandırıcılık ve güveni kötüye kullanma suçlarının faillerine taviz verilmemesi, çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının etkin biçimde kullanılıp uygulanması, karşılıksız çek düzenleyenlerin kredibilitelerinin

²⁹⁴ Tamer, s. 99.

²⁹⁵ Ekşi, Gürdal ve Orman, s. 25.

²⁹⁶ TBMM, (Çek Kanununda Değişiklik), s. 16.

²⁹⁷ Ekşi, Gürdal ve Orman, s. 25.

²⁹⁸ Şen, s. 424.

olumsuz etkilenmelerinin sağlanması ve ticarete ilişkin bir takım yasakların getirilmesi, çekte ve çekin kullanıldığı ticari hayata yeterli korumayı sağlayacaktır.²⁹⁹

Karşılıksız çek suçunun oluşmasına sebebiyet veren nedenlerden biri olan ileri tarihli çek keşide edilmesinin, ödeme aracı olan çekin bir kredi aracı gibi kullanılmasının, sebepleri araştırılarak çözümlenmesi ve çekin temel işlevinin tekrar kazandırılması gerekmektedir. Kişilerin ödeme aracı olarak çeki, vadeli borçlar için ise poliçe ve bonoyu kullanması için gerekli yasal önlemler alınmalıdır.³⁰⁰ Bu amaçla, Bankacılık Hukuku, Ticaret Hukuku ve İcra İflas Hukuku mevzuatını daha etkin hale getiren düzenlemeler yapılmalıdır.³⁰¹

Karşılıksız çek düzenleme fiili hakkında öngörülen yaptırımlar esas olarak ticari hayatı ve çek alacaklılarını korumak amacıyla geliştirilmiştir. Ancak bu konuda her somut olayda, karşılıksız çek sonucunu doğuran fiilin ayrı ayrı belirlenmesi ve dolandırıcılık, sahtecilik ve bazı hileli davranışlar haricinde cezai yaptırımların gündeme gelmesinin, ticari hayata ve özel hukuk alanına zarar vereceği aşikârdır.

²⁹⁹ Şen ve Malbeği, s. 21.

³⁰⁰ Ayli ve Yardımcıoğlu, s. 3233; Başbüyük, s. 309 vd.

³⁰¹ Şen ve Malbeği, s. 24.

SONUÇ ve ÖNERİ

Tez çalışmasının birinci bölümünde çek kavramı ve hukuki niteliği, çekte karşılık ve ibraz süreleri ile karşılıksız çek konuları ele alınmıştır. Çek kurumu insanoğlunun ticarete başlamasıyla birlikte kullanım alanı bulmuş ve ilk çağlardan günümüze kadar, etkisini artırarak ticaret hayatının vazgeçilmez bir ödeme aracı haline gelmiştir. Bu pratik ödeme aracı, kanuni düzenlemeler ile uluslararası düzeyde yeknesak bir sisteme kavuşturulmuş, bu durum çekin dünya çapında geçerli bir ödeme vasıtası olmasını sağlamıştır.

Çekin ihtiva ettiği avantajlar sebebiyle hukuki işlevi benzer olan poliçenin görevini devraldığı izahıtan varestedir. Çek bankadaki çek hesabından yetkili hamile ödemeyi yapabilmek için bankaya hem yetki hem de talimat veren bir kıymetli evraktır. Keşideci çek keşide ederek, hesabın bulunduğu bankadan çek hamiline ödeme yapılmasını istemektedir. Keşidecinin bankadan bu şekilde talepte bulunmasının dayanağı banka ile yapmış olduğu çek anlaşması ve lehtara düzenlemiş olduğu çektir. Böylelikle çeki elinde bulunduran hamil, lehine yapılan havaleden yararlanma hakkına sahip olmaktadır. Keşidecinin çeki imzalamasıyla birlikte, son derece pratik bir ödeme metodunun etrafında kurulan bu üçlü ilişki, ticari hayatın vazgeçilmezi olmuştur.

Ticaret hayatının vazgeçilmez ödeme aracı haline gelen çek kurumu, değişen piyasa koşullarından kaçınılmaz bir biçimde etkilenmiş ve adeta bir kredi aracı haline getirilmiştir. Bunun sebebi olarak Türk ticaretinde yatırım ve finansman faaliyetlerinin piyasadaki nakit para sıkıntısı sebebiyle ileriye yönelik borçlanma yöntemiyle gerçekleştirilmesi gösterilmektedir.

Tacirler keşide tarihi olarak, ileri tarihli çekler üretmek suretiyle bunu bir nevi kredilendirme yöntemi olarak benimsemişlerdir. Karşılıksız çek, üzerinde yazılı

bulunan düzenleme tarihine göre belirlenen yasal ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edildiğinde karşılığının kısmen veya tamamen bulunmadığı kanunda belirtilen usule göre tespit edilmiş olan çeki ifade etmektedir. Bankaya ibraz edildiğinde karşılığının bulunmadığı anlaşılan çekle ilgili olarak, banka görevlileri tarafından karşılıksızdır işlemi yapılmaktadır. Bu yükümlülük ibraz eden hamilin talepte bulunması durumunda söz konusu olacaktır.

Kanun koyucu değişen piyasa koşullarında ödeme aracı olmaktan çıkıp kredi aracı haline gelen çekin, karşılıksız çıkması sonucu, sebep olacağı telafisi güç veya imkânsız zararları önlemek amacıyla, bir takım hukuki ve cezai müeyyideler ortaya koymuş ve tedavüldeki çeklere ilişkin kamu güvenini sağlamaya çalışmıştır. Bunun sonucu olarak çalışmamızda detaylı incelediğimiz karşılıksız çeklere ilişkin adli para cezası ve hapis cezasının öngörüldüğü düzenlemeleri görmekteyiz.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde karşılıksız çekten kaynaklanan hukuki sorumluluklar ele alınmıştır.

3167 sayılı '*Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun*'da karşılıksız çıkan çekler için hukuki ve cezai yaptırımlar öngörmüştür. Tacirler karşılıksız çek keşide etme fiiline getirilen ağır hukuki ve cezai yaptırımlara itimat etmiş, ödeme aracı olarak çeklerin kabulü ve çekin kullanımı daha da artmıştır. Onarıcı adalet misyonundan yoksun olan bu kanuni düzenlemeler, kanunda suç olarak tanımlanan fiili cezalandırmış, ancak mağdur olan hamilin zararının tazmin edilmesinde aynı derecede başarılı olamamıştır. Bu durum neticesinde hukuki düzenlemeler ile ticari ihtiyaçların örtüşmesi sağlanamamış, sürüncemede kalan alacaklar sebebiyle mağduriyetler meydana gelmiştir.

3167 sayılı kanun ayrıca, ileri tarihli çeklerin düzenleme tarihinden önce keşide edilmesi halinde de cezai müeyyide öngördüğünden çeki kredi aracı gibi kullanan tacirler bakımından eleştirilmiştir. Çalışmamızda yapılan bir diğer tespit ise; 3167 sayılı kanun ileri tarihli çeklerin düzenlenmesini tanımaya rağmen, düzenleme tarihinden önce keşide edilen çeklere ilişkin cezai hükümler öngörmesi bakımından çelişkili bir düzen ortaya koyduğudur.

Ayrıca karşılıksız çek keşide etme fiilinin maddi unsurlarının adli yargılamada göz ardı edilip, fiilin şekli bir suç olarak ele alınması, karşılıksız çek keşide etme fiilini kasıtlı olarak amaçlamamış olan masum keşidecilerin eleştirilerinin odağı olmuş, mali sorumlulukların yerine getirilememesinin yaptırımının hürriyeti tahdit edici bir ceza

olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Tüm bu eleştirilerin gölgesinde yeni bir kanuni düzenleme olan 5941 sayılı kanunun sancılı bekleyişinin yattığını söyleyebiliriz.

5941 sayılı kanunda , 3167 sayılı kanundan farklı olarak, karşılıksız çek keşide etme fiilinin yargılamasında en azından taksire dayalı bir kasıt derecesinin arandığını görmekteyiz. Böylece söz konusu suç, şekli bir suç olmaktan çıkarılmış ve kusur izafe edilemeyecek hallerde kişilerin cezalandırılmasının önüne geçilmesi sağlanmıştır.

Bu bölümde ayrıca kötünietli ve hileli davranışlardan zarar görenlerin korunması amacıyla ilk olarak Amerikan hukukunda ortaya çıkan zamanla Kara Avrupası hukuk sistemlerine de yansımış olan “tüzel kişilik perdesinin aralanması teorisi”nin belirli açılardan Türk hukuk sisteminde de benimsendiği tespiti yapılmıştır. Buna göre; kanun koyucu vergi kaçığının ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi amacıyla, tacir tüzel kişi ile ilişkilendirilen kişiler adına açılmış olan çek hesaplarını tacir tüzel kişiye ait kabul ederek, **‘Tüzel kişiliğin perdesinin aralanması’** olarak tanımlanacak bir uygulamaya gitmiştir. Bununla birlikte, özel hukuka ilişkin alacaklar bu hükmün kapsamı içerisinde değerlendirilmemiştir. Son değişiklikler ışığında karşılıksız kalan çekleri, düzenleyen görevlilerin, görevinin son bulması halinde, sorumlu tutulabilmesi için şirket yönetiminde yer alması koşulunun da aranmasıyla daha adil bir düzenleme yolu benimsenmiştir.

Diğer taraftan kötü niyetli ve hileli davranışlar içerisinde bulunan bazı tüzel kişi ortaklarının kimi zaman çek hamillerini aldattıkları, kendi kişilikleri ile tüzel kişiliği özdeşleştirecek davranışlar sergileyerek hukuki ilişkiden sağlanan menfaatlardan bizzat faydalandıkları buna karşın, meydana gelen borçlarla tüzel kişiliği karşı karşıya bıraktıkları görülmektedir. Bu bağlamda gerçek kişi ortağa ait çek hesabının tüzel kişi tacir ile ilişkilendirilmesi konusunda Çek Kanunu’nda herhangi bir düzenlemenin yapılmamış olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

Bu bölümde ayrıca bankanın hukuki sorumluluğu da ele alınmıştır. Banka, ÇK m. 3/3 uyarınca çeki süresinde ibraz eden hamile karşı, çeki karşılıksızdır işlemi yapılması halinde, belli bir miktar ödemede bulunmak zorundadır. Muhatap bankanın ödemek zorunda olduğu kanuni tutar 2017 yılı itibariyle her bir çek yaprağı için 1.410 TL olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde çek karşılığının bankada bulundurulmaması durumunda kişilerin cezai sorumluluğu ele alınmıştır. Çek karşılığının bankada bulundurulmasına ilişkin yükümlülüğünün ihlal edilmesi halinde uygulanacak cezai

yaptırım konusunda farklı görüş ve düzenlemeler söz konusu olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ilgili mevzuatta birçok defa değişiklik yapılmıştır.

5941 sayılı yeni Çek Kanunu'nda, çekin vade tarihinde bulundurulmaması suç olarak kabul edilmiştir. Ayrıca keşide tarihinden önce bankaya ibraz edilen çeklere ilişkin olarak karşılıksızdır işlemi yapılamayacağına dair düzenlemelerle 3167 sayılı kanundan ayrılan yeni kanunda, *-Cenevre Yeknesak Kurallarına benzer bir biçimde-*leri tarihli çek keşide edilmesinin zımnen tanındığını görmekteyiz.

Söz konusu değişikliklerin temel nedeni çeke olan güveni artırmak ve karşılıksız çek vakalarını en aza indirmek olarak gösterilmektedir. Ancak yapılan düzenlemeler sorunu çözmekte başarılı olamamış, hukuki ve cezai sorumluluklar konusunda kanuni istikrar sağlanamamıştır. İleri tarihli çeklerin düzenleme tarihinden önce ibraz edilememesi karşılıksız çek oranının bir hayli artmasına sebebiyet vermiş, bu durum; hem ekonomik anlamda yıkımlar meydana getirmiş, hem de adli yargı sisteminde yığılmalara sebebiyet vermiştir.

Karşılıksız çekin yaygınlaşması karşısında dava sayıları bir hayli artmış, adalet mekanizmasının etkinliğine ve kanunların caydırıcılığına ilişkin olumsuz bir tablo ortaya çıkmıştır. Sürekli yeni düzenlemelerin yapılması, hatta terk edilen düzenlemelere geri dönüşün gündeme geldiği hususları çalışma kapsamında ayrıntılarıyla vurgulanmıştır.

En son 6728 sayılı Kanunla 5941 sayılı Çek Kanunu'nda değişiklik yapılarak çek hukukunun cezai yaptırımla desteklenmesi düşüncesine geri dönülmüştür. Çekle ödemeler konusunda sorunlar yaşandığı, karşılıksız çek sayısının arttığı, tüm bu sorunların ekonomiyi olumsuz etkilediği öne sürülerek yapılan değişiklik, karşılıksız çek suçunu yeniden düzenlemeyi, cezasını daha etkin kılmayı ve yargılamayı da hızlandırmayı hedeflemiştir.

6728 sayılı kanunla değişik 5941 sayılı Çek Kanunu m. 5/1'e göre, *“Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, bin beşyüz güne kadar adli para cezasına hükümlenir.”* Çekle ilgili olarak *“karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında”* adli para cezasının yanı sıra çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde ise çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmedilecektir. Adli para cezasının ödenmemesi halinde

CGTİHK m.106/3 gereği ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilir.

6728 sayılı kanun ile gerçekleşen mevzuat değişikliği çek karşılığının bankada bulundurulmaması durumunda adli para cezası ve ödenmemesi halinde ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarının hapis cezasına çevrilecek olması, görevli mahkemelerinin İcra Mahkemeleri olması, yargılama sırasında CMK'nın sanık haklarını koruyan hükümleri yerine İİK hükümlerinin uygulanacak olması gibi hükümleri içermesi nedeniyle birçok açıdan eleştiriye açıktır. Hatta bu hükümlerin Anayasa'ya aykırılığı itiraz başvurusuna konu olmuş ve Anayasa Mahkemesi tarafından esastan incelenmek üzere gündeme alınmış ise de Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararda iptal başvurusu reddedilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde mevzuattaki değişikliklerin ticari hayata yansımaları istatistiksel veriler çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın genelinde de görüldüğü üzere mevzuatta sık sık gerçekleşen kapsamlı değişiklikler mahkemelerin yükünü hafifletmek ve mağduriyetleri azaltmak gibi faydalar amaçlanarak yapılmış olsa da sonuçlar dikkate alındığında, etkin bir adalet mekanizmasının sağlanamadığı değerlendirilmektedir.

Çek kullanımına ilişkin uyuşmazlıklar geçmiş yıllarda ceza yargılamasında önemli bir iş yüküne sebebiyet vermiştir. 2012 yılında yapılan değişiklik mahkemeleri iş yükünü hafifletmiş ise de 6728 sayılı kanun sonrasında bu iş yükü İcra Mahkemelerinin üzerine kalmıştır.

Çalışma kapsamında ibraz edilen çekin karşılığının muhatap bankada bulundurulmamasından doğan cezai sorumlulukların ağırlığı, her ne kadar caydırıcı bir etkiye sahip olsa da karşılıksız çek miktarındaki değişimin sadece yaptırımlarla bağlantılı olmadığı sonucuna varılmıştır. Buna göre istatistiksel verilerinden de anlaşılacağı üzere karşılıksız çıkan çek miktarındaki artış veya azalışın arkasındaki en önemli nedenin uygulanan yaptırımlardan ziyade ekonomide yaşanan dalgalanma ve krizler olduğu değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren yürürlüğe giren karekod uygulamasının çeke olan güveni artırdığı, karekodlu çeklerde karşılıksız çek sayısının diğer çeklere kıyasla %50 oranında az olduğu tespit edilmiştir. Gerçekten de teknolojinin getirdiği kolaylıklardan biri olan karekod uygulaması sayesinde çek alacaklıları, çek hesabı sahibi ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin gerekli bilgilere hızlı

bir şekilde ulaşma imkânına kavuşmuştur. 2017 yılı Nisan ayı itibariyle karekodlu çeke sahip kişi sayısı 350 bine, karekodlu çek yaprak adedi ise 9 milyona ulaşmıştır. Ayrıca karekodlu çek kullanımına ilişkin istatistikler, bu sistemin karşılıksız çek adet ve tutarını aşağıya çektiğini de kanıtlar niteliktedir.

Aşağıda bahsettiğimiz bir takım önerilerin, karşılıksız çek keşide etme fiilinin oluşturduğu olumsuzlukları bertaraf etmede etkili olabileceği düşünmekteyiz;

Karşılıksız çek sorununu etkin bir şekilde çözmek için, bankaların sorumluluklarının artırılması ve sigorta fonu oluşturulması ile çek sigortasının kurulmasıyla mümkün olacağını öngörmekteyiz. Bankalara, teminat karşılığında çek karnesi verme sorumluluğunun yüklenmesi, çekle işlenen sahtecilik, dolandırıcılık ve güveni kötüye kullanma suçlarının faillerinin etkin şekilde cezalandırılması, karşılıksız çek düzenleyenlerin banka kredi sicil notlarının düşürülmesi veya serbestçe kredi kullanımlarının önlenmesi çeke olan güvenin yeniden tesisini sağlaması açısından etkili bir önlem olabilecektir. Bu kapsamda, çek bedelinin ödenmesini sağlamaya yönelik olarak Bankacılık Hukuku, Ceza Hukuku, Ticaret Hukuku ve İcra İflas Hukuku mevzuatını güçlendirilen düzenlemeler yapılmalıdır.

Karşılıksız çek suçunun oluşmasını sağlayan sebeplerden biri de çekin ileri tarihli keşide edilmesidir. İleri tarihli çek düzenleyerek adeta vade oluşturulması ve bir kredi aracı olarak kullanılması doktrinde sürekli eleştirilmesine rağmen önüne geçilemeyen bir olgudur. Bu sorunun ortadan kaldırılarak, çekin asli özelliği olan ödeme aracı haline tekrar döndürmek için de gerekli tedbirler alınmalıdır.

İleri tarihli çek düzenlemesini sağlayan, çeki bir kredi aracı gibi kullanmaya neden olan yasal düzenlemelerin devam ettirilmesi yerine, poliçe ve bono ile ilgili hükümlerin revize edilerek kredi aracı olarak kullanılan kambiyo senetlerinin kullanımının yaygınlaştırılmasının daha akılcı bir çözüm olacağı öngörülmektedir.

Son olarak belirtmek gerekir ki; ticari hayat açısından hayati önemi haiz olan çek kullanımının yaygınlaşması amacıyla 6728 sayılı kanunla yapılan değişikliklerin olumlu yönlerinin bulunmasına karşın halen eleştirilerin odağındadır.

Doktrinde adli para cezası ve hapis cezasının Anayasa ve AİHS'ne aykırı olup olmadığı hususunda farklı görüşler bulunmakla birlikte yapılan son değişikliklere yönelik eleştirilerin hukuki dayanakları ve ticari hayata etkileri göz önünde bulundurulduğunda Çek Kanunu'nda kısa bir süre sonra yeniden bir düzenleme yapılması zorunluluğunun doğacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- A. Cole, Francis. “*The History of the Cheque*”, Makale, 30 Kasım 2016,
- Antalya, Gökhan. “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi”, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, (İstanbul: I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 2 Şubat 2008), ss. 143-152.
- Allison, Chelsea. “Checking Out A Brief History Of Check”, Makale. Insights On The Future Of Finance From Plaid, Temmuz 2009.
- Arslan, Çetin. “Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, Y. 2, S. 5, (2011), ss. 159-210.
- Arslan, İbrahim ve Aytekin Çelik. *Ticaret Hukuku Bilgisi*, Konya: Mimoza Yayıncılık, 2010.
- Atalay, Selahattin. *İngiliz Hukukunda Kıymetli Evrak*, Adalet Dergisi. Sayı 7.
- Ayli, Ali ve Didem Yardımcıoğlu. “Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, C. 16, Özel Sayı, (2014), ss. 3195-3239.
- Babaoğlu, Başak ve Alexander J. Wulf. “Decriminalizing the Issuance of Bad Checks in Turkey. An Analysis of the Effects of Changes in Penalties,” *European Journal of Law and Economics*, Volume 42, Issue 1, (August 2016), pp. 1-25.
- Bahtiyar, Mehmet. *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2011.
- Başbüyük, İsa. “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme,” *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, (2012), ss. 306-319.

Başman, Murat. “3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 3-4, (1993), ss. 257-261.

Battal, Ahmet. “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu,” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, (1997), ss. 67-81.

Battal, Ahmet. “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen Çeklerin Tahsili Konusundaki Çeşitli İhtimallerin İncelenmesi,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 56, S. 1-4, (1998), ss. 219-237.

Bayraktar, Köksal. “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 50, S. 1-4, (1984), ss. 197-212.

Bilgen, Mahmut. “Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik Yapılması)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, Özel Sayı, (2009), ss. 985-1028.

Bilgen, Mahmut. “5941 Sayılı Çek Kanunu ve Uygulamalar”, (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), ss. 13-44.

Bilgili, Fatih ve Ertan Demirkapı. *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayıncılık, 2012.

Bozgeyik, Hayri. “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1-2, (Haziran 2003), ss. 589-628.

Canbolat, Selahattin. “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki 3167 Sayılı Kanun İle İlgili Bir İnceleme”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, (1985), ss. 257-262.

Coşkun, Mahmut. *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Çağlar, Hayrettin. “5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma ve Çek Düzenleme Yasağı,” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1-2, (2009), ss. 1-20.

Çatıkkaş, Özgür ve Hüsamettin Duran, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Bankaların Yükümlülükleri”, *Maliye Finans Yazıları*, Y. 26, S. 95, (2012), ss. 23-58.

Çelik, Aytekin. *Ticaret Hukuku*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Çöl, Hüseyin Cem. “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 53, S. 1-4, (2004), ss. 195-220.

Demir, Şamil. “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar,” *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, (2013), ss. 222-248.

Dirikkan, Hanife. “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, (2002), ss. 1-37.

Doğan, Beşir Fatih. “5941 Sayılı Çek Kanunu’na Göre Yeni Çek Türleri,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2010), ss. 86-107.

Donay, Süheyl. “Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler,” *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, S. 67-68, (Mart-Nisan 2010), ss. 172-194.

Dönmezer, Sulhi. “Karşılıksız Çek”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Ord. Prof. Dr. Charles Crozat'a Armağan)*, C. 43, S. 1-4, (1977), ss. 303-324.

Ekşi, Ozan, Mehmet Y. Gürdal ve Cüneyt Orman, “Fines versus Prison for the Issuance of Bad Checks: Evidence from a Policy Shift in Turkey,” *Social Science Research Network*, <https://ssrn.com/abstract=2828746>, (01.07. 2017), ss. 1-34.

Erdoğan, Mehmet Şirin. “Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 2, (1999), ss. 364-394.

Erem, Faruk. “Çek Kanunu ve Karşılıksız Çek,” *Yargıtay Dergisi*, C. 12, S. 4, (1986), ss. 410-428.

Eriş, Gönen. *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, 2. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016).

Ertunç, Ali. “Karşılıksız Çek Yapağı Başına Bankanın Ödeme Yükümlülüğü,” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 82, S. 5, (2008), ss. 2377-2387.

“From the archives: the evolution of the cheque”, <https://www.home.barclays/news/2016/08/from-the-archives--the-evolution-of-the-cheque.html>.

Gençtürk, Muharrem. 5941 Sayılı Yeni Çek Kanuna Göre Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikâyet Hakkı, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, (2010), ss. 237-257.

Gençtürk, Muharrem. “Çek Kanunu’nda Düzenlenen Yeni Sisteme Göre İleri Tarihli Çekler Üzerine Bir Değerlendirme,” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 1-2, (2011), ss. 119-159.

Günay, Erhan. *Yargıtay Kararları ve Öğreti Görüşleri Eşliğinde Kambyo Takip Hakkı ve Ceza Hukuku Yönüyle Uygulamalı Çek Rehberi*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.

Günay, Meryem ve Mehmet Günay. “5941 Sayılı Çek Kanunu’na Göre Karşılıksız Çek Düzenleme Suçu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 1, S. 2, (2010), ss. 323-346.

Hacıoğlu, Caner. “Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme,” *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1-2, (2003), ss. 129-159.

Homren, Wayne. *Britain to End Check Writing After 300 Years*, 20.12.2009

Kayanççek, Murat. “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi: Yasak Kararının Kaldırılması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, Y. 2, S. 6, (2011), ss. 181-210.

Kayhan, Şaban ve Mustafa Yasan. *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Kendigelen, Abuzer. *Çek Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul: Arıkan Yayınları, 2007.

Keskin, Senem Ülküm. *Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Kınacı, Ali. “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen Suçlar ve Koruma Tedbiri Gerektiren Fiiller”, Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010, ss. 45-68.

Kınacıoğlu, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5. Bası, Ankara 1999

Narbay, Şafak. “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’da Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun Çekte Şekil Şartları ve Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü Konuları Açısından İncelenmesi”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1-2, (2003), ss. 467-496.

Oğurlu, Yücel. “Karşılıksız Çeklerde Bankanın Sorumluluğu,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (1997), ss. 333-343.

Özdamar, Mehmet. “Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1-2, (2003), ss. 1-52.

Özgenç, İzzet. “Yeni Çek Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme,” (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), ss. 69-78.

Özgenç, İzzet. *Çek Kanunu*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.

Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*, 16. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.

Poroy Reha ve Tekinalp Ünal. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 21. Baskı, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013).

Poyraz, Ercan. *Ticaret Hukuku*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

Reisoğlu, Seza. “Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar”, *Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2009.

Sağlam, İpek. “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Kavramına Genel Bir Bakış”, *Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması*, (İstanbul: I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 2 Şubat 2008), ss. 153-161.

Şahinalp, Kaan. “Çekte Muhatap ve Muhatabın Hukuki Sorumluluğu”, *Sayıştay Dergisi*, S. 39, (2000), s. 78-113.

Şehirli, Feyzan Hayal. “Yargıtay Kararlarında Karşılıksız Çek”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu'na Armağan)*, C. 52, Y. 1997, N. 1-4, (1997), ss. 661-691.

Şen, Ersan. *Yorumluyorum-13*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Şen, Ersan. *Yorumluyorum-14*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Şen, Ersan ve Erkam Malbeleş, *Karşılıksız Çek*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.

Şener, Oruç Hami. “Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Düzenlemesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanunu’nun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, (1988).

Şimşek, Edip. *Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*. Ankara, 1982

Tamer, Ahmet. “Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü,” *Bankacılar Dergisi*, S. 85, (2013), ss. 92-111.

TBMM, Çek Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/710), Yasama Dönemi: 23, Yasama Yılı: 4, Sıra Sayısı: 445, 2009.

TBMM, Çek Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi: 24, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 137, (2012).

TBMM, Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/728) ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 404, 2016.

TCMB, “Karşılıksız Çekler Hakkında Yayımlanan Verilere İlişkin Basın Duyurusu” S. 49, (6 Temmuz 2012), www.tcmb.gov.tr.

Tekinalp, Ünal. “Yeni Çek Kanunu”, (Ankara: 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010), ss. 7-12.

Tümen, Semih. “Regulating Check Use In Turkey”, *Central Bank Review*, Vol. 12 (January 2012), pp. 1-12.

Ulusoy, Erol E., “Çek Kanunu Tüzel Kişilik Perdesini Aralıyor”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2010), ss. 68-84.

Uyar, Talih. “Karşılıksız Çek Çekmek (Düzenlemek) Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 5-6, (1987), ss. 671-683.

Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya. *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Yasan, Mustafa. “3167 Sayılı Kanun’a Göre Hukuki ve Cezai Açından Karşılıksız Çek Düzenlemesinin Meydana Gelmesi İçin Gerekli Olan Koşullar”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, (1999), ss. 339-362.

Yasan, Mustafa. “Çek Kanunu Geçici M. 3 F. 1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenlenme Tarihinden Önce İbrazi Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (ve Özellikle Ödenmesi),” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 5, S. 19, (2014), ss. 321-354.

Yeşilova, Ecehan Aras ve Bilgehan Yeşilova, “Çek Hukukuyla İlgili İki Yeni Düzenleme,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 82, (2009), ss. 1-61.

Yıldırım, Ali Haydar. “Çek Cezası (TTK 783/3)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan*, C. 16, Özel Sayı, (2014), ss. 3449-3506.

Yıldırım, Zeki ve Ekrem Çetintürk. “İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 103, (2012), ss. 27-84.

Yıldız, Şükrü. “5941 Sayılı Çek Kanunu’ndaki Etkin Pişmanlık Hükümünün Çek Tazminatına Etkileri”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 3-4, (2009), ss. 153-160.

Yıldız, Şükrü. “5941 Sayılı (Yeni) Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 9, S. 18, (2010), ss. 71-83.

Yusufoğlu, Fülürya. “Poliçede Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Talep Hakkı”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1, (2015), ss. 123-160.

“1659 – A Year to Remember”, <https://www.chequeandcredit.co.uk/information-hub/history-cheque/1659---year-remember>,

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Bankalararası Takas Odaları Merkezi'ne İbraz Edilen Çek Tutarının Dolaşımdaki Para Miktarına Oranı	95
Tablo 2.	Bankalara İbraz Edilen Toplam Çek Adet ve Tutarı	97
Tablo 3.	Bankalara İbraz Edilen ve Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adedi ve Tutarı	99
Tablo 4.	2017 Yılında Bankalarda İşlem Gören Karşılıksız Çek Adet ve Tutarının Önceki Yıllarla Kıyaslaması”	105
Tablo 5.	2017 Yılında BTOM'da İşlem Gören Karşılıksız Çeklerin Oranının Önceki Yıllarla Kıyaslaması	106
Tablo 6.	Adli Mercilerce Risk Merkezine Yapılan Bildirimlere Göre Çek Yasağı Kararı ve Bu Yasakların Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Karar Adetleri	107
Tablo 7.	2017 Yılında Verilen Çek Yasağı Kararı ve Bu Yasakların Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Karar Adetlerinin 2016 Yılı İle Kıyaslaması	108
Tablo 8.	Yıllara Göre Bankanın Kanunen Ödemekle Yükümlü Olduğu Asgari Tutarlar	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	TCMB Tarafından Yayımlanan Verilere Göre 2000-2008 Yıllarında Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adetlerine İlişkin Grafik	98
Şekil 2.	Bankalarca Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adet ve Tutarının İbraz Edilen Toplam Çek Sayısına Oranına İlişkin Grafik	100
Şekil 3.	Bankalara İbraz Edilip Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Adetine İlişkin Grafik	103
Şekil 4.	Bankalararası Takas Odalarına İbraz Edilip Karşılıksız Çıkan Çek Adet ve Tutarlarının Toplam İbraz Edilen Çek Adet ve Tutarlarına Oranına İlişkin Grafik	104
Şekil 5.	Çek Kanunlarındaki Hükümlere Dayanarak Açılan Ceza Davalarının Sayısı	109

EKLER LİSTESİ

Ek 1.	Findeks Rapor Alma İşlemi Aşamalarına İlişkin Ekran Görüntüleri

ÖZGEÇMİŞ

Hüseyin KURT, 1989 Yılında Karabük'te doğdu. İlkokulu Kurtuluş İ.Ö.O'nda tamamladıktan sonra, ortaokulu K.Namık Kemal İ.Ö.O'nda birincilik derecesiyle bitiren yazar ; 2007 yılında Karabük 75.Yıl Anadolu Lisesi mezun oldu.

2007 yılında Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazandı. 2008 yılından itibaren, öğrencilik döneminde, İstanbul'da çeşitli hukuk bürolarında mesleki bilgi ve tecrübesini artırmak için çalıştı.

2011 yılında mezun olduktan sonra Karabük İlinde Avukatlık Stajına başladı. Adalet Bakanlığı'nın açtığı İcra Müdürlüğü sınavını kazanarak, Malatya ilinde İcra İflas Müdür Yardımcısı olarak görev yaptı.

2013 yılında Karabük Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Öğretim görevlisi olarak atandı. 2014 yılından itibaren Yüksekokul Müdür Yardımcısı olarak görevlendirildi. Halen görevine devam etmekte ve İcra ve İflas Hukuku alanında araştırmalar yapmaktadır.

EKLER

1. Findeks Rapor Alma İşlemi Aşamalarına İlişkin Ekran Görüntüleri

The logo for Findeks, featuring a blue speech bubble icon above the word "FINDEKS" in a bold, black, sans-serif font.

FINDEKS

Hem şahısların hem de firmaların kredili borçlarını ve alacak risklerini güvenle yönetmesini sağlayan Findeks hizmetlerine bu uygulama ile ulaşabilirsiniz.

Giriş Yap

Yeni Üyelik

Karekodlu Çek Kayıt

[Detaylı bilgi almak istiyorum.](#)

Üye Girişi

Bireysel Üye

Ticari Üye

Kullanıcı Bilgileri

TC Kimlik No 15

Parola

Eğer ilk kez giriş yapıyorsanız ve daha önce parola belirlemediyseniz, parolanız üye olduğunuz cep telefonu numaranızdır.

Giriş Yap

1

2

3

4

5

6

İleri

7

8

9

0

<SMS Şifre DEVAM

Cep Telefonunuza SMS ile gelen 3 referans numaralı şifreyi giriniz.

02:44 dakika sonra yeni şifre talep edebilirsiniz.

.....

Çek Raporu

Şahsi Raporlarım

Çek Endeksi

Çek Raporum

Endeksli Çek Raporum

Diğer Kişi Çek Raporları

Karekodlu Çek Sistemi

Diğer Kişi Çek Endeksi

Diğer Kişi Çek Raporu

Diğer Kişi Endeksli Çek Raporu

Şirket Çek Endeksi

Şirket Çek Raporu

Şirket Endeksli Çek Raporu

Findeks

Çek üzerindeki karekodu aşağıdaki alanın içine getirip bekleyin. Kod otomatik olarak okunacaktır.

Örnek Çek

Vazgeç

Karekodlu Çek Raporu

Lütfen Karekodlu Çek Raporu almak istediğiniz çek bilgilerinizi onaylayınız.

Çek Numarası ***

Çek Sahibi ***

Banka *** A.Ş.

Karekodu'nu okuttuğunuz çek ile yukarıdaki bilgiler uyuşmuyorsa bir önceki ekrana geri dönüp tekrar deneyebilirsiniz.

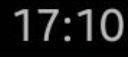
Hesabınız 1,00 TL

Ödenecek Ücret 0,71 TL

Aşağıdaki kutucuğu işaretlediğinizde ilgili form sisteme kayıtlı olan e-posta adresinize gönderilecektir.

Sözleşme Öncesi Bilgilendirme Formunu okudum, onaylıyorum.

Aşağıdaki kutucuğu işaretlemeniz; Hizmet Sözleşmesini okuyup onayladığınız ve ilgili hizmeti satın almayı kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir. İşaretlemeyi yaptığınız anda ilgili sözleşme sistemde kayıtlı olan e-posta adresinize gönderilecektir.

←Sözleşme Onayı

sorgulanmasıyla elde edilen, çekin doğruluğuna ve keşidecinin düzenlediği çeklerin ödenme performansına ilişkin bilgi veren Özet Çek Raporu.

8. Yukarıda hizmetlerin IOS, Android ile çalışacağını,
9. SAĞLAYICI tarafından ALICI'ya sağlanan hizmetlerin tamamen kişiye özel tavsiye niteliğinde olduğunu; hizmetlerin hiçbir şekilde garanti içermediğini; bu tavsiyelerin yerine getirilip getirilmemesi kararı ALICI'ya ait olduğunu ve alınacak kararların bütün neticelerinden ALICI'nın tek başına sorumlu olacağını; hizmetin, bankalar ile ALICI arasındaki kredi ilişkisi kapsamında, bankalar adına bir taahhüt ve beyan niteliğinde değerlendirilemeyeceğini; hizmetlerin yatırım tavsiyesi niteliğinde olmadığını,
10. Sözleşme konusu hizmetlerin, sözleşmenin imzalanmasından 14 (ondört) gün sonra müşteriden yapılacak hizmet bedeli tahsilatının gerçekleşmesi akabinde hizmet verileceği,

Ancak ödemenin 14 günlük süre içinde yapılması halinde ödemenin yapılması ALICI'nın hizmetin ifası için onay ve talebi olarak kabul edilerek, ödeme tarihinde hizmetlerin başlayacağını bu durumda cayma hakkını kullanamayacağını; cayma hakkı süresi içinde, SAĞLAYICI tarafından ALICI'dan hizmet karşılığı olarak herhangi bir isim altında ödeme yapmasının veya borç altına sokan bir belgenin

← Sözleşme Onayı

Sağlayıcı	Adres	*****
	Telefon	*****
	Vergi No	*****
	E-Posta	iletisim@findeks.com
	İnternet Adresi	www.kkb.com.tr / www.findeks.com
	Mersis No	***
	Ticaret Sicil No	***
Alıcı	Ad Soyad	*****
	TCKN	*****
	Adres	***** *****
	Telefon	***
	E-Posta	***

***Taraflar, yukarıdaki tabloda belirtilen bilgilerin doğru, eksiksiz ve güncel olduğunu kabul ve taahhüt eder.**

Madde 2 – Sözleşmenin Konusu ve Niteliği

Bu sözleşmenin konusu, madde 4’de yer alan Finansal hizmetlerle ilgili 6502 sayılı Tüketicilerin Korunması Hakkındaki Kanun ve ilgili Mevzuathükümleri gereğince tarafların hak ve yükümlülüklerinin

Sözleşme Onayı

düzenlediği çekim ödeme performansına ilişkin bilgi veren Özet Çek Raporu.

Madde 5 - Hizmetlerin Niteliği

SAĞLAYICI tarafından ALICI'ya sağlanan hizmetler tamamen şirkete özel olup sadece tavsiye niteliğindedir.

Sağlanan hizmetler, herhangi bir garanti taahhüdü içermez. Bu tavsiyelerin yerine getirilip getirilmemesi kararı ALICI'ya ait olup alınacak kararların bütün neticelerinden ALICI tek başına sorumlu olacaktır. Bu sözleşme kapsamındaki hiçbir hizmet, bankalar ile ALICI arasındaki kredi ilişkisi kapsamında, bankalar adına bir taahhüt ve beyan niteliğinde değerlendirilemez. Verilen hizmetler yatırım tavsiyesi niteliğinde değildir.

Sözleşme kapsamında verilen hizmetler/tavsiyeler/görüşler/ yorumlar ALICI hakkındaki hizmet anında mevcut verilere istinaden oluşturulmaktadır. Bu sebeple ALICI bu hizmetlerin anlık değişebilen subjektif nitelikli beyanlar olduğunu bildiğini kabul ve beyan eder.

Madde 6 - Cayma Hakkına İlişkin Hususlar

ALICI, sözleşmenin kurulmasından itibaren 14 (ondört) gün içerisinde, herhangi bir sebep göstermeksizin hizmeti reddederek cayma hakkını kullanabilecektir.

Cayma hakkı süresi dolmadan ücret ödemesinin yapılması ALICI'nın Hizmetin ifası için onay ve talebi olarak kabul edilerek hizmetin ifasına başlanırsa

Karekodlu Çek Raporu

Lütfen Karekodlu Çek Raporu almak istediğiniz çek bilgilerinizi onaylayınız.

Çek Numarası

*

Çek Sahibi

Banka

BANKASI A.Ş.

Karekodu'nu okuttuğunuz çek ile yukarıdaki bilgiler uyuşmuyorsa bir önceki ekrana geri dönüp tekrar deneyebilirsiniz.

Hesabınız

1,00 TL

Ödenecek Ücret

0,71 TL

Aşağıdaki kutucuğu işaretlediğinizde ilgili form sisteme kayıtlı olan e-posta adresinize gönderilecektir.

Sözleşme Öncesi Bilgilendirme Formunu okudum, onaylıyorum.

Aşağıdaki kutucuğu işaretlemeniz; Hizmet Sözleşmesini okuyup onayladığınız ve ilgili hizmeti satın almayı kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir. İşaretlemeyi yaptığınız anda ilgili sözleşme sistemde kayıtlı olan e-posta adresinize gönderilecektir.

Çek Raporu

Rapor No

**

Ad Soyad

**

TC Kimlik No

**

Sorgulanan Çek Banka Adı

BANKASI A.Ş.

Sorgulanan Çek Numarası

**

0501312600159

Çek Kayıt Tarihi

İlgili çek henüz kaydedilmemiştir.

Çek Endeksi

1000

[Çek Endeksi Nedir ve Nasıl Hesaplanır?](#)

Çek Raporu

Veri Yok	02/01/2018	
Arkası yazılan son çekten sonra ödenen çek adedi	Ortalama çek tutarı	
0	1.270 TL	
Son 12 Ay	Adet	Tutar (TL)
İbraz edilen	39	94.257 TL
İbrazında ödenen	39	94.257 TL
Arkası yazılan ve ödenmemiş	0	0 TL
Arkası yazılan ve sonradan ödenen	0	0 TL
Son 5 Yıl	Adet	Tutar (TL)
İbraz edilen	219	451.923 TL
İbrazında ödenen	219	451.923 TL
Arkası yazılan ve ödenmemiş	0	0 TL

Çek Raporu

Arkası yazılan ve
ödenmemiş

0

0 TL

Arkası yazılan ve
sonradan ödenen

0

0 TL

Vadesi Şubat 2018 ve
Sonrasında Olan Çekler

Adet

Tutar (TL)

Şubat 2018

1

2.800 TL

Mart 2018

1

2.800 TL

Nisan 2018

0

0 TL

Mayıs 2018

0

0 TL

Haziran 2018

0

0 TL

6-12 Ay

0

0 TL

12+ Ay

0

0 TL

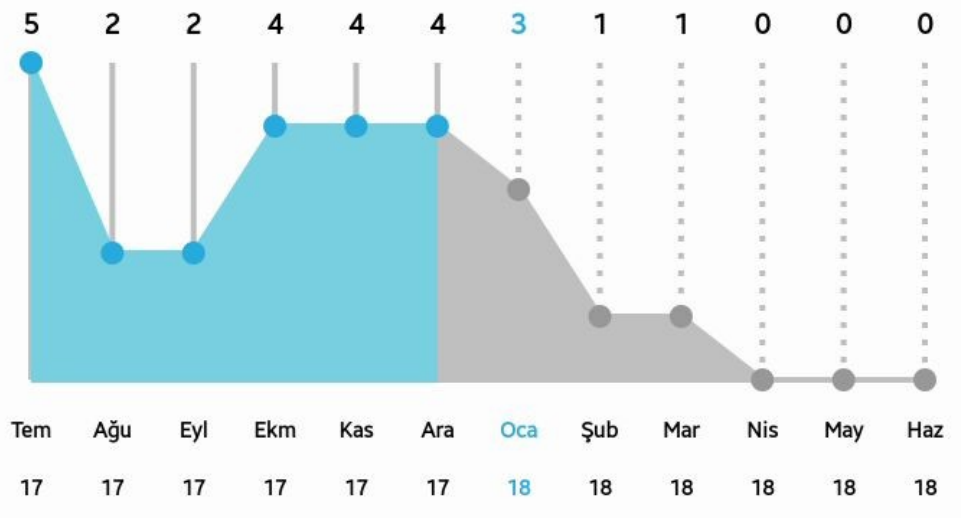
Aylık Keşide Edilen Çek Adeti

5 2 2 4 4 4 3 1 1 0 0 0

Çek Raporu

Mart 2018	1	2.800 TL
Nisan 2018	0	0 TL
Mayıs 2018	0	0 TL
Haziran 2018	0	0 TL
6-12 Ay	0	0 TL
12+ Ay	0	0 TL

Aylık Keşide Edilen Çek Adeti

⚠ Çek Adedinde sıradışı değişim

Önceki İşlemler

Rapor İşlemleri

Finansal Hareketler

Geçmiş Raporlarım

Karekodlu Çek Raporu

10/01/2018 - 17:10

|*****

Talep Edilen Raporlarım

Görüntülenecek Rapor Bulunmamaktadır.